

СУРМАЧ

Лондон
Лондон

1984
1984

Англія
Англія

«СУРМАЧ» — журнал Об'єднання
був. Вояків Українців у В. Британії

“SURMACH” — Magazine
of the Association of Ukrainian
Former Combatants in Gt. Britain

49 Linden Gardens, London, W2 4HG.

Редагує Колегія

Гол. ред. пор. д-р С. М. Фостун

Статті, підписані прізвищем чи
псевдонімом, не завжди відпо-
відають поглядам Редакції.

Редакція застерігає собі право ско-
рочувати статті й виправляти мову.

Обкладинка: І. Волощак.

З М І С Т

СУРМАЧ

Пор. д-р Святомир М. Фостун: 35-РІЧЧЯ ОБВУ	1
БЛАЖЕННІШИЙ ПАТРІАРХ ЙОСИФ	8
Микола Верес: УКРАЇНСЬКОМУ ВОЯКОВІ	9
У 25-РІЧЧЯ СЛ. ПАМ. СТЕПАНА БАНДЕРИ	10
Полк. Юрій Тис-Крохмалюк: ГЕНЕЗА ПОСТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ «ГАЛИЧИНА»	11
о. диякон пор. М. Якуб'як: У 40 РІЧНИЦЮ ДИВІЗІЇ «ГАЛИЧИНА»	15
о. шамб. Михайло Левенець: ПІД БРОДАМИ	21
Богдан Бора: В РІЧНИЦЮ БРОДІВ	23
ген. — хор. В. Дашкевич-Горбацький: ПЕРШИЙ ОРГАНІЗАТОР КОЗАЧЧИНИ ОСТАП ДАШКОВИЧ	24
С.Н.Д.: НОВА КОНЦЕПЦІЯ СОВ. ВОЄННОЇ ДОКТРИНИ	26
Михайло Ліщинський: ПЕЛЮСТКУ МАКУ, ВІТРЕ, ПРИНЕСИ	31
Андрій Коржинський: РАКЕТНИКИ	31
ДЕЛЕГАТСЬКИЙ З'ІЗД УКРАЇНСЬКИХ КОМБАТАНТСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	35
РЕЗОЛЮЦІЇ ДЕЛЕГАТСЬКОГО З'ІЗДУ РАДИ УКРАЇНСЬКИХ КОМБАТАНТСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	36
Богдан Шарко: «УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖДЕНЬ» У ФЕЛЬДБАХУ	37
ВІЙСЬКОВОЗНАВЧІ ВИДАННЯ	
І.Ч.: ДУМКИ ПРО КНИЖКУ «МОЗАЇКА МОЇХ СПОМИНІВ»	42
Пор. д-р Святомир М. Фостун: «ПІД СОНЦЕМ ІТАЛІЇ»	44
Михайло Лоза: БЛИСКУЧА АПОЛОГІЯ	45
ІЗ СКРИЖАЛІВ ІСТОРІЇ	
Вол. Сергійчук: ПОРОХ ДЛЯ АРМІЇ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО	47
Юрій Гаєцький: БРИТАНЦІ В КОЗАЦЬКОМУ ВІЙСЬКУ	49
КОЗАК МАМАЙ	50
Михайло Косів: СТАРОВИННА ЗБРОЯ	51
З ДІЯЛЬНОСТІ ОБВУ — 1983-1984	53
НАШІ ВТРАТИ	65
ВІДІЙШЛИ У ВІЧНІСТЬ	67
«ОСА»	69

ОБ'ЄДНАННЯ БУВШИХ ВОЯКІВ УКРАЇНЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

РІК 26

1984

Ч. 1-4 (78-81)

Пор. д-р Святослав М. ФОСТУН

35 - РІЧЧЯ ОБВУ

Вони, українські вояки, були молоді, бадьорі, життєрадісні. . .

Очіма їхньої молодості даленіли донецькі кряжі, золотіли соняшники, сердилося Чорне море, ввижалися Мавки волинських лісів, куталася Говерля у білогривому тумані й слалися далекі, пройдені шляхи.

Незважаючи на їхню молодість, за ними вже пролягли гримучі бої та жахіття воєнної хуртовини, в якій не одному з них заглядала смерть у вічі, а крокуючи шляхами смерті, кожний пережив багатько терпіння, повєвірєння та воєнного лиха. Вони, українські вояки, виростили на розтерзаній ворогами українській землі, йшли на пр'ю важкого життя, і кривавилися на воєнних фронтах.

Коли ж замовкли гармати, вояки І УД УНА опинилися за високими колючими дротами.

« . . . По їхніх колючках блукають ночами світляні промені яркосліпучих прожекторів. а в погідні, голубі дні, які невимовно п'янять духм'яністю доспілого збїжжя, на них висне безмежна туга і кривавить молоді вояцькі серця». . . так писав автор цих рядків про творчий шлях вояка — поета Богдана Бору, за високими колючими дротами й так само як і поет, виходив у тихі зоряні ночі поза намети, шукав на небі Чумацького шляху та мандрував ним у своїх мріях у далеку батьківщину, туди, де за словами поета «. . .співали верби обабіч схилених воріт. . .»

Тужило вояцтво в неволі за батьківщиною. Жило воно теж і тривогою за своє майбуття в непевному повоєнному часі, коли в Європі розгулював сп'янілий своєю перемогою північний наїзник, а йому західні його союзники віддавали легкою рукою тисячі, десятки тисяч антикомуністичних борців, на смерть, чи каторгу.

Різне було почування українського вояцтва, коли воно побачило береги Альбїону. Як зустріне нас ця чужа, незнана нам ближче країна? Що готує нам доля?

Рїмїнські, високі колючі дроти замінилися у невисокі дротяні огорожі и поплило життя в нових обставинах, проте все ще в неволі, хоч і лагідній своїм характером. Вийшовши на волю вояцтво І УД УНА знайшлося в не аби яких труднощах. Воно опинилось в обставинах чужої країни, без знання її мови, зустрілося віч на віч з психологією її населення, зовсім одмінною від української, воно не мало ніяких матеріяльних засобів, не мало ніякого підґрунтя, такого, як скажімо, в заокєанських країнах. Здавалося, що немає для нас ніякої перспективи, що наше вояцтво засуджене на розгублення серед автохтонного населення.

Президія перших Загальних Зборів ОБВУ. Зліва направо: д-р Осип Фундак, сл. пам. Гетьманіч Данило Скоропадський, сл. пам. полк. Роман Долинський — голова президії Зборів і бл. пам. о. Йосафат Жан, кол. капелян УГА

Проте так не сталося. Українське вояцтво не впало у відчай, не заламалось і не розгубилось на чужих шляхах. Воно почало творити організоване українське життя у Великій Британії. Початки були незвичайно важкі.

Треба було все творити від самого початку, від основ. Не в усьому був досвід. Були помилки, недоліки, труднощі. Й була завзята, вперта праця. Важка й копітка, в якій не бракувало ентузіястів, доброї волі й патріотизму. Українське вояцтво з І УД УНА та з інших армій, що опинилось у Великій Британії було головною рушійною силою, яка поклала основи українського суспільно-громадського життя в тій країні, у співпраці з переміщеними українцями, що прибули до Великої Британії, з таборів біженців у Німеччині та Австрії.

Поряд з іншими українськими суспільно-громадськими організаціями у Великій Британії постало влітку, 1949 року теж і Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії. У цій нашій комбатанській організації об'єдналися українські вояки з різних армій, без різниці їхніх політичних поглядів і переконань, уродженці майже всіх земель України. Всі вони об'єднались у велику побратимську сім'ю — ОБВУ.

Виїзд кількох тисяч українців з Великої Британії в заокеанські країни в п'ятидесятих роках, а в тому числі теж кількох сотень зареєстрованого й активного членства ОБВУ, ліквідація таборів і готелів, переміщення українців до міст, творення нових громад — це довготривалий реорганізаційний процес, що викликав немалі труднощі в організаційній праці ОБВУ. В тому часі, а теж і в пізніших роках висмігували з Великої Британії 505 зареєстрованих членів ОБВУ до таких країн: 112 — ЗСА, 348 — Канада, 1 — Аргентина, 1 — Бразилія, 21 — Австралія і 22 члени ОБВУ висмігували до різних європейських країн.

У 60 роках організаційна система ОБВУ остаточно закріпилась і в теперішньому часі вона охоплює 50 Відділів і 6 Гуртків, що поділяються на вісім Округ. У 1980 році постав Відділ ОБВУ в Іспанії, що належить до системи ОБВУ. Впродовж минулих 35 років відбулись 34 Загальні Збори ОБВУ, 65 Окружних конференцій, 29 Крайових Вояцьких

Учасники першої Окружної конференції ОБВУ в Ноттінггамі

З'їздів і 14 Побратимських зустрічей. Головна Управа ОБВУ та її Екзекутива відбули 167 засідань. Централь ОБВУ одержала в згаданому часі 20,542 листи а відправила 43,085 листів, крім посилок з книжками, журналами та різними друками. Широку діяльність проводили голови Округ і Відділи ОБВУ. Вони влаштували сотні доповідей, різних імпрез, сходин, національних свят, поїздок, опікувалися хворими, могилами померлих самотніх членів ОБВУ й українських вояків, співпрацювали в різних ділянках українського організованого життя, постійно збагачуючи своєю активною працею українське життя у Великій Британії. ОБВУ весь час тісно співпрацювало й співпрацює з Союзом Українців у Великій Британії, молодіжними організаціями — СУМ і Пластом, Організацією Українських Жінок та іншими українськими організаціями й комітетами. Наша комбатанська організація підтримувала і підтримує українські Церкви, плекає принцип взаємної релігійної пошани й толеранції між своїм членством та втішалася співпрацею духовенства наших Церков. Членами ОБВУ були бл. пам. о. радник Емануїл Кордуба, бл. пам. о. радник Василь Паславський. Довголітнім капеляном ОБВУ був всч. о. д-р митрат Іван Музичка. Тепер почесним капеляном від ПУКЦеркви є всч. о. крилошанин Ярема Гаврилук, капеляном всч. о. крил. сотник Михайло Ратушинський, а довголітнім капеляном від Української Автокефальної Православної Церкви є всч. о. протопресвітер Сильвестер Богатирець, голова Єпархіяльного Управління УАПЦ у Великій Британії.

Головна Управа ОБВУ весь час приділяла особливу увагу військовознавству, ініціювала вишкільні військовознавчі курси, видавала друком вишкільні матеріали та запрошувала старшин — фахівців з доповідями на військовознавчу тематику. Вона теж заохочувала членство користати з практичних можливостей набуття військового досвіду в британських парамілітарних організаціях, зокрема в перших повоєнних роках у «Говм Гарді». Також сприяла формуванню українського кадетського відділу в Ноттінггамі в 1967 році та підтримувала цей Відділ, у якому пройшли військовий початковий вишкіл десятки молодих хлопців. У теперішньому часі Головна Управа підтримала оформлення Стрілецького Клубу та подає підтримку цьому клубові. В серії військовознавчих матеріалів були видані друком 21 вишкільних матерія-

УСК — «Богун» у Брадфордi. 1954 рік

лів і 13 лекцій. На початку 70 років з ініціативи Головної Управи постала окрема студійна група військовознавства, яка влаштовувала доповіді для членства з військовознавства та опрацьовувала військовознавчі матеріали.

Окремою важливою ділянкою праці ОБВУ була постійна поміч інвалідам, хворим і непрацездатним українським кол. воякам. Уже в початках своєї діяльності ОБВУ допомагало українським інвалідам у Німеччині й Австрії. У 1952 році Головна Управа скоординувала всю допомогову дію, створивши 18 допомогових груп, які й допомагали українським інвалідам у Німеччині й Австрії. У 60 роках уже виринула потреба помагати українським воякам у Великій Британії — хворим і непрацездатним, і з того часу ОБВУ подає таку допомогу потребуючим, зокрема членам ОБВУ.

Не була залишена без уваги теж і спортова ділянка. З переїздом рімінців до Великої Британії, у сімнадцятьох таборах були зорганізовані та діяли 24 футбольні команди. З переходом до цивільного життя вояків І УД УНА спортова діяльність далі продовжувалася. Вкінці 1952 року в системі ОБВУ діяли 8 футбольних і 10 відбиванкових команд. У другій половині п'ятидесятих років спортова ділянка почала слабнути а згодом зовсім припинилася.

Важливою і багатою ділянкою загальної праці ОБВУ була й є культурно-освітня праця, в якій брали й беруть участь хори, танцювальні ансамблі, групи, тріо, квартали та різні самодіяльні мистецькі одиниці, головню молодечі — сумівські. Їхній багатий вклад у культурно-освітню діяльність нашої комбатантської організації є схарактеризований у виданому Головною Управою ОБВУ нарисі діяльності нашої комбатантської організації продовж 35 минулих років, п.з. «35-річчя ОБВУ». Розгор-

Український відділ «Говм Гард» у Олдгамі

таючи культурно-освітню працю, ОБВУ підтримувало також українських мистців, запрошуючи їх на гостинні виступи, різні святкування і на Крайові Вояцькі З'їзди. Запрошені Головною Управою ОБВУ концертували у Великій Британії: сл. пам. співак Мирослав Скала-Старицький, скрипаль проф. д-р Аристид Вирста, співак-баритон Олег Нижанківський, співачка меццо-сопрано Євгенія Зарицька, співак-баритон Михайло Мінський, співак-тенор-бандурист Володимир Луців, піаніст Любомир Горницький, співачка-сопрано Одарка Андріішин, співачка-Уляна Чайківська. З доповідями відвідали клітини ОБВУ запрошені гості — доповідачі: полк. Євген Побігуций-Рен (кілька разів), пор. Фелікс Кордуба з Зах. Німеччини, полк. Юрій Крохмалюк-Тис — ЗСА, проф. Володимир Кубійович — Франція, сотник д-р Богдан Крук-Мелодія — ЗСА, сотник Володимир Молодецький — Канада.

Однією з головних ділянок праці ОБВУ була й є видавнича діяльність, і в рамках тієї діяльності Головна Управа ОБВУ видала 10 книжок, а теж і наукову працю проф. д-ра Володимира Кубійовича — «Етнічні групи південно-західної України». Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. Праці Історично-Філософської Секції. Карта, том 160. Лондон — Мюнхен — Париж — Нью-Йорк, 1953 рік. Таким чином ОБВУ дало й свій скромний вклад в українську вільну науку. Крім видань Головна Управа ОБВУ видала теж 21 матеріал-збірники, реферати на різні роковини й національні свята. Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії видає також свій військовознавчий журнал «Сурмач», що його перше число вийшло з друку на початку 1955 року. «Сурмач» утішається прихильною оцінкою не лише читачів, але теж і чужинецьких військовознавчих кіл.

Зовнішня діяльність нашої комбатантської організації була весь час дуже багатогранною. Головна Управа ОБВУ втримувала зв'язки з українськими комбатантськими організаціями у вільному світі, а теж і з чужинецькими. В 1967 році ОБВУ стало членом КОУГЦУ, а в 1968 членом СКВУ. Представники Головної Управи брали участь у конгресах СКВУ, КОУГЦУ, конференціях ЕРС і АБН. Головна Управа ОБВУ подавала різні меморандуми та проводила різні потрібні акції. З ініціативи ОБВУ та Братства кол. Вояків І УД УНА відбувся делегатський з'їзд представників українських комбатантських організацій у Торонто, в часі IV конгресу

Учасники Окружної конференції ОБВУ в Рочдейлі. Рік 1971

СКВУ, і на тому з'їзді відновлено діяльність Світової Ради Українських Комбатантських Організацій (РУКО). Майже щорічно, Головна Управа ОБВУ влаштовувала поїздки до Австрії, щоб там відвідати військові цвинтарі, де поховані полегли воїни І УД УНА. Відбулись теж поїздки на військовий цвинтар у Фута Пас в Італії.

Коли мова про загальну діяльність, то вона, як уже згадано, була і є дуже всеобіймаюча. ОБВУ брало участь у різних крайового характеру святах, маніфестаціях, протестних акціях, з'їздах, і належить до різних крайових комітетів та бере активну участь у їхніх діях. Упродовж 35 років наша комбатантська організація спорудила такі пам'ятники й пропам'ятні плити:

1. Пропам'ятна плита в оселі СУБ у Чіддінгфолді, в пам'ять полеглим воїнам за волю України.

2. Пам'ятник на військовому цвинтарі в Травтмансдорфі, Австрія, за проектом пор. Андрія Гавірка. Посвячення цього пам'ятника відбулось 1976 року.

3. Пропам'ятна плита в крипті храму св. Софії у Римі, в пам'ять полеглих за волю України. Ця плита була виготовлена на кошти ОБВУ й Братства кол. Вояків І УД УНА і Братства «Броди-Лев», а її посвячення відбулось 1979 року.

4. Пам'ятник усім полеглим за волю України, споруджений у Тарасівці, і посвячений 5 серпня 1979 року.

5. Пропам'ятна плита вмурована в катедральному храмі Української Автокефальної Православної Церкви в Лондоні. Посвячення цієї плити відбулось у неділю, 18 травня 1980 року.

6. Пропам'ятна плита в крипті храму св. Софії у Римі, в пам'ять і прославу ген. хор. Романа Шухевича — Тараса Чупринки і воїнів та борців ОУН-УПА.

7. Пам'ятник у прославу полеглих воїнів І УД УНА, споруджений у Фельдбаху на кошти ОБВУ й обидвох Братств та посвячений 30 травня 1981 року.

8. Пропам'ятна плита вмурована в стіні церкви на горі Леопольдбергу, в пам'ять полеглих українських козаків, що згинули в бою за визволення Відня в 1683 році від турецької облоги.

Немає можливості в цій статті описати вичерпно та основно всю багатогранну

Український кадетський відділ у Ноттінггамі

діяльність нашої комбатантської організації — ОБВУ за минулих 35 років. Проте й така загальна характеристика тієї праці дає образ її широкого засягу та подиву жертвенної діяльності провідних і звичайних членів нашої комбатантської організації, що їм усім належить велике признание і вояцьке сердечне спасибі за їхню довголітню, віддану й жертвовну працю в ОБВУ.

Бо ж усі вони завжди стояли на своїй вояцькій стійці. Хоч не в уніформі, хоч і неозброєні модерною зброєю, але за те озброєні духовною наснагою і вірністю великим і світлим ідеалам української державности, вірні вояцькій присязі. Цей український вояк-член ОБВУ був одночасно й активним громадським діячем, учителем у Школі Українознавства, виховником у молодечих організаціях, пропагандистом українського друкованого слова, носієм правди про Україну, її культуру, її визвольну боротьбу. Він був і є борцем на всеобіймаючому фронті боротьби української нації за її волю.

З великим сумом згадуємо в 35-річчя 523 наших побратимів-членів ОБВУ, що відійшли від нас у вічність, а між ними першого голову ОБВУ бл. пам. сотника Михайла Дябогу, довголітнього голову ОБВУ бл. пам. сотника Михайла Білого-Карпинця, бл. пам. майора Івана Гвоздика та багатьох старшин, підстаршин і вояків-членів нашої вояцької сім'ї.

Відзначаючи цього року 35-річчя безперебійної діяльності нашої комбатантської організації ми ще не закриваємо книги нашого буття. Ми продовжуємо далі нашу діяльність, нашу працю, сповняючи наш вояцький обов'язок і залишаючись вірними нашій вояцькій присязі, яка повсякчас нам пригадує, що добро української нації це найвищий закон і життєвий дороговказ українського вояцтва.

Ви схотіли і бажали своїми пожертвами , а над усе своєю вояцькою дружбою поставити пам'ятник у цьому нашому Святософійському соборі в Римі тим своїм друзям по зброї, яких ви залишили навіки на побоевищах України й Європи 35 років тому. Великий це вияв вашої любови до тих героїв, що віддали своє молоде життя, щоб ми жили на волі. . . Подвійна благодать пов'язана з тією пропам'ятною таблицею: душі того юного українського цвіту одержать нашу молитву перед престолом Божого милосердя, а ті, що будуть тут молитися, пригадають собі Христове слово «немає більшої любови, як хто душу свою положить за друзів своїх»

(Зі святкового слова Блаженнішого Патріярха Йосифа, в часі посвячення пропам'ятної плити в крипті собору св. Софії в Римі, в пошану полеглим воякам за волю України.)

УКРАЇНСЬКОМУ ВОЯКОВІ

В бойовищах зродився ти лютих,
У навалі ворожих атак,
Гордий сину з лиманів Славути,
Українського війська вояк.

Ти пройшов не одну грозовицю
І не раз ти грудьми боронив
Волелюбність своєї світлиці,
Далечінь безбережистих нив.

І чи був ти дружинником князя,
Козаком, добровольцем з-під Крут —
Вороги дивувалися відвазі
Оборонця вкраїнських редут.

Бо в бою ти, мов криця, упертий,
Слава вічна з тобою гряде,
Не боїшся, як треба, ти вмерти,
Милосердя не просиш ніде.

Ти проходиш вітчизняним степом,
У своїй поєднавши ході,
Міць Олега і запал Мазепи,
І легенду полтавських садів.

І зринають від кроків луною
Епопеї минулих сторіч,
Передзвін Конотопського бою
У симфоніях київських січ.

І тому погляд твій променистий,
Наче небо світань голубе,
Ти спокійний, бо Мати Пречиста
Не залишить в змаганнях тебе.

Охоронить, зігріє, допоможе,
І в розгоні грядучих боїв
Ти вояче, усіх переможеш
Степової землі ворогів!

«Українські вояки на чужині! Ви, що залишаєтесь на чужині, пам'ятайте, що весь український народ веде затяжну боротьбу за єдину священну ідею — українську державу! Довкола цієї ідеї і під керівництвом найвищих революційних органів лавами станули всі, що не служать чужим імперіялізмам. Хай для Вас, українські вояки, ця пригадка буде дороговказом, ясно горючим смолоскипом серед темряви еміграційного життя. Всі Ваші сили, Ваше знання, Ваш труд віддати на службу Україні і її боротьбі — це для Вас наказ! Наказ, який передає Вам український народ, що бореться, кривавиться і перемагає! Віримо, що Ви, українські Вояки на чужині, не станете осторонь цієї боротьби, але внесете до неї свій досвід і свій труд.

Ми свідомі того, що перед нами важкий шлях боротьби, яка вимагає героїзму й кривавих жертв, та ми не сумніваємося, що Ви, українські вояки, перші на чужині станете на цей шлях жертвенної боротьби й праці, щоб соромом не вкрити імені українського вояка й землі своєї».

(Із Звернення Президії УГВР у липні 1945 року до українських вояків на чужині)

У 25-РІЧЧЯ СЛ. ПАМ. СТЕПАНА БАНДЕРИ
1959 — 1984

«Війна примущує режим покликати до армії великі маси людей, і він не може втримувати їх під таким щільним індивідуальним контролем, як під час миру. Зокрема, під час воєнних операцій і рухів військ політично-поліційний контроль вояцтва значно послаблюється. Психологічне наставлення загалу вояцтва у війні, особливо на фронті, робить його здатнішим і готовішим до протилежної дії та боротьби, ніж у нормальних підсоветських умовах. Розвиток війни створює чимало ситуацій сприятливих для того, щоб вояцтво замість захищати зненавиджений режим і систему, повернуло свою зброю проти них. Власне ця зброя, яка під час війни дістається в руки великої маси вояцтва, може бути великою небезпекою для большевиків, вона може стати зброєю проти-большевицької визвольної революції».

(Степан Бандера — «Перспективи української національно-визвольної революції»)

ГЕНЕЗА ПОСТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ «ГАЛИЧИНА»

(Продовження)

Губернатор дистрикту Галичина, Отто Вехтер, приїздив часто в урядових справах до Головного Правління СС і там без сумніву мав розмови з групою Бергера і Арльта. В актах Гімmlера, що нині доступні в бібліотеках і архівах ЗСА, є листи Вехтера до Гімmlера й відповіді на них.¹⁵ З них довідуємося, що О. Вехтер звернувся до Гімmlера з пропозицією створити в Галичині військову формацію з українських добровольців. Три дні пізніше Вехтер вислав Гімmlерові проект формації і заклику до населення.

28 березня 1943 р. Гімmlер повідомив Вехтера, що Гітлер погодився назвати нову формацію «Галичина». Гімmlер дав Вехтерові дозвіл почати акцію для реалізації його проекту. В тому листі було теж сказано, що українці мають фінансувати частинно дивізію.

Тепер почалися конференції і наради, як приступити до справи і яку формацію творити. Довго дискутували над питанням куди приділити дивізію. Були голоси, щоб зробити поліцейні полки, але про це офіційно не повідомляти з психологічних мотивів. Говорилося про СС добровольчу Дивізію «Галичина». Вехтер постійно наполягав на верхівку СС, щоб прискорити інаугурацію Дивізії.

Врешті визначено святочне повідомлення про створення Дивізії «Галичина» на день 28 квітня 1943 р. Опісля почалися зголошення добровольців. Набір був несподівано численний. Зголосилися понад 80.000 добровольців. Приймали однак тільки тих, які відповідали расовим вимогам німецької комісії. Німецьке радіо подало 1 червня 1943 р., що число зголошених перейшло 60.000, а прийнято 26.436 чоловік.¹⁶

Вехтер порозумівався постійно з Берліном, який був заскочений такою кількістю зголошених, та ще в той час, коли німці поширили терор публічними карими смерті, арештами та вивозом людей на роботи до Німеччини. Ще гірший

терор завела німецька поліція в райхс-комісаріаті Україна на теренах незайнятих ще большевиками.

Секретар Гімmlера Брандт повідомив Вехтера листом, щоб цей був обережний. В тому часі покликаних поділено на поліцейні полки і вислано нч вишкіл до Франції. Коли Військова Управа довідалася з листів вояків про це, негайно за-протестувала проти творення поліцейної дивізії. У відповіді повідомлено ВУ, що перебування вояків у Франції стосується лише до рекрутського вишколу і вони належатимуть до Дивізії «Галичина». Невідомо, чи сталося це внаслідок протесту українців, чи справді Гімmlер сам спротивився творенню поліцейних полків, бо дивізія мала бути фронтовою частиною.

Внедовзі почали зударятися різні впливи в Берліні. Частина проводу СС, яка відзначалася неприхильністю, якщо не чимось гіршим до українців, виступала проти того, що вояки Дивізії вживають українську мову, співають українські військові пісні, німецьку команду перекладають їм на українську мову. Під впливом тієї групи Гімmlер розіслав наказ до вишкільних командирів з заборонаю говорити про українську націю у зв'язку з дивізією.

На це зареагував губернатор Вехтер. Він сам ще на нараді 12 квітня погоджувався, щоб дивізія називалася «Галичина», а тепер, 14 липня 1943 р., виступив листом до Гімmlера протестуючи проти його наказу в справі мови. Українці невдоволені, що дивізія має назву «Галичина», або що не має українських прапорів і гербу. Вехтер просив відкликати наказ до командирів вишкільців, бо цей наказ є психологічно, політично й реально нерозумним. Галичина не є однорідною країною, коли оцінювати з точки погляду населення. Там живуть теж поляки, що ворогують з українцями; це два різні народи; врешті українці мають свою пресу, свій український комітет, свої делегації і

*Група старшин — випускників другого офіцерського випуску
в Просечніцах — Кіншлягу, Чехія*

поліцію. Заборона викличе прихильність до Росії. Врешті заборона дасть причину до міркувань про те, що німці готують денаціоналізацію Галичини.

В актах Гімmlера нема ніякої згадки про відповідь Вехтерові.

Такими противоріччями почалася дивна історія з назвою Дивізії, якої не вдалося устійнити аж до переходу Дивізії у склад Української Національної Армії.

На нараді в Берліні, 12 квітня 1943 р., вирішено, між іншим, що Дивізія матиме назву «СС Добровольча Дивізія Галичини». Затверджено відзнаки Дивізії та за потребування на 600 старшин. Як пишуть Бендер і Тайлор, гренадирська дивізія у повному стані повинна мати 342 старшини. Це вказує на те, що члени комісії які вирішували справи організації не знали схем організації дивізій.¹⁷

Проф. В Кубійович подає в праці Гайке на стор. 225, що Гітлер дав згоду на створення окремої української добровольчої військової формації під назвою: СС Стрілецька Дивізія «Галичина». Теж

і губернатор Вехтер у своєму маніфесті 28 квітня 1943 говорив про галицьке українське населення та про СС Стрілецьку Дивізію «Галичина».

У листі з 14 квітня 1943 р. до генерала поліції О. Вінкельмана писав шеф німецької порядкової поліції (Орднунгеполіцай) про Галицьку Дивізію (Галіцієн Дівізіон).

30 липня 1943 р. в наказі Головного Правління СС під ч. 982/43, пишеться про розпорядження Командного Уряду СС, про створення СС Добровольчої Дивізії «Галичина».

22 жовтня 1943 р. Головне Правління СС під ч. 1574/43 подає назву 14 СС Добровольча Дивізія «Галичина».

Коли Гімmlер відвідав Нойгамер 16 травня 1944 р., появляється нова назва «Галицька СС Добровольча Піхотна Дивізія «Галичина».

27 червня 1944 р. нотуємо ще таку назву: 14 Зброї Гренадирська Дивізія СС (Галичина ч. 1). Тессін пише, що в наказі В. О. СС ч. 862 змінили назву дивізії на

14 Зброї Гренадирська Дивізія СС (Українська ч. 1).

Бендер і Тейлор, за якими подано ці назви, твердять, що українські джерела не знають тих змін. Їх не введено до вжитку в Дивізії.

Коли йдеться про назву Дивізії, д-р Арльт пояснив, що назва «Галичина» була першим кроком на яку погодився Берлін, а з назвою «українська» не можна б нічого досягти. Після бою під Бродами, але ще перед вимаршем на Словаччину, д-р Арльт, уже як шеф бюро для організації добровольців із східних народів, видав приказ щодо назви Дивізії. Вона мала назву «Українська Дивізія», мала свій прапор, гимн, мали бути змінені уніформи. Замість присяги на Гітлера, Арльт увів українську присягу. Невідомо, чи ці розпорядження призначено.

У документах СС зв'язкового старшини до ОКВ (Оберкомандо дер Вермахт) подано, що з днем 12 листопада 1944 року, Дивізія офіційно називається «Українська ч. 1».

Гайке в німецькому виданні¹⁸ подає про зміни назви Дивізії таке:

30 серпня 1943 року СС Добровольча Дивізія «Галичина», 27 липня 1944 року 14 СС Добровольча Гренадирська Дивізія (Галицька ч. 1). Під тою самою датою є теж назва 14 Ваффен-Гренадир Дивізія СС (Галицька ч. 1).

Після бою під Бродами змінено назву «Галицька ч. 1» на «Українська ч. 1». Неофіційно Дивізія називалася 1 Українська Дивізія Української Національної Армії.

25 квітня 1945 р. ген. Шандрук, під час свого побуту в штабі Дивізії, наказав змінити назву на Перша Українська Дивізія Української Національної Армії, що сталося на основі дивізійного наказу ч. 71.

До того хочу додати дещо з моїх записок, як старшини у штабі Дивізії. Під кінець 1944 р. ген. Фрайтаг, командир Дивізії, частіше виїжджав до Берліну й інформував нас, старшин приділених до штабу, про події зв'язані з творенням УЕКомітету. В той час я постійно відвідував наші фронтові частини, що було моїм завданням у штабі.

Приїхавши 17 листопада з 29 полку, я

довідався, що ген. Фрайтаг саме вернувся з Берліну й повідомив, що з днем 16 листопада Дивізія має назву «Українська ч. 1» а не «Галицька ч. 1». Дня 20 листопада ген. Фрайтаг попросив під час обіду до свого стола Л. Макарушку і мене та розповів, що Дивізія має стати базою для українського корпусу: Німеччина не має більше в пляні окупувати Україну, а навпаки, допомогти створити українську державу. Генерал запропонував подумати над новими відзнаками Дивізії з галицьким левом і державним гербом тризубом.

V

Невдачі наших визвольних воєн, а головню польсько-української війни в 1918 р. були темою студій, аналіз і численних праць, публікованих особними виданнями і в пресі. Між іншим стверджено, що однією з причин було мале зацікавлення української суспільности військовими справами, а навіть певного роду антимілітаризм.

Досвід подій після першої світової війни і перед другою зміцнив переконання серед молоді, що успіх у боротьбі за національні права і державу залежить від мілітарної сили нації. Тільки сильні мають значення в політиці світу. Це спричинило у нас культ зброї, і внаслідок того зроблено практичні висновки віділяючи організування молоді, націоналістичної ідеології та підпілля.

Дивізія «Галичина», з десятками тисяч оголошених добровольців не була першим виявом відродженого українського мілітаризму, тобто бажання здобути військовоє знання в теорії і практиці. Поза підпільними діями УВО (Української Військової Організації), старанням Державного Центру УНР виведено у Варшаві дозвіл на студії в Академії Генерального Штабу для більшої кількості старшин українських армій 1917-20 років. Перед другою світовою війною заходами ОУН прийнято деяких членів тієї організації до військових старшинських шкіл за кордоном. Відбувалися теж курси і військовий вишкіл у підпіллі. Ставлення молоді у військовій ділянці виявилось реально у боротьбі за існування

Карпатської України, а згодом в існуванні Українського Легіону полк. Р. Сушка. З вибухом німецько-совєтської війни в 1941 р. діяли курені «Нахтігаль» («Соловей») під командою сотника Р. Шухевича і «Ролянд» під командою майора Євгена Побігушого.

Можна згадати ще меморандуми наших ветеранів до найвищих німецьких правлінь з пропозиціями створити українські збройні сили для боротьби проти московського большевизму, залишилися без відповіді.

Росіяни та інші противники боротьби українців за власну державу намагалися промовчувати українські національні військові з'єднання у другій світовій війні. Зусилля совєтської дипломатії, щоб західні альянти визнали нас німецькими колаборантами, не мали успіху.

В роках німецької окупації Західньої України могла існувати тільки одна суспільна організація. Український Центральний Комітет, якого головою був проф. Володимир Кубійович у Кракові, а його заступником був д-р Кость Панківський у Львові. УКЦ охопив усі ділянки суспільного життя під контролею німецької адміністрації. У споминах К. Панківського читаємо, що губернатор Галичини Отто Вехтер, один з творців Дивізії «Галичина», обстоював відлучення Галичини від Генерального Губернаторства тому, що Галичина була колись під авлення має відмінні господарські умови. Вехтер пропонував дати Галичині крайову самоуправу подібно як плянували для балтійських держав. У тих плянах Вехтер мав на увазі у майбутньому цілу Україну і для того потребував військової сили, якої основою була б Дивізія «Галичина».

Творення Дивізії активно обстоював Дмитро Паліїв, один з найвизначніших політиків на західноукраїнських землях під Польщею. Паліїв висловлював думку, поширену не тільки серед народів східної Європи, що німці війну вже програли і розвал Третього Райху є тільки питання часу. Тоді одна проти одної стануть дві потужні сили: західні держави в союзі з Америкою і російський імперіалізм, ціллю якого є опанувати цілий

світ і розгромити капіталістичні держави. Така ситуація створювала б можливість, що заіснує розвал Росії і постане політична і силова порожнеча подібно, як це було в 1917-1918 роках.

Умовою існування українського народу у такій ситуації є існування власної мілітарної сили. Тільки тоді можемо стати партнером, а не безіменними слугами. Таку думку заступали з малими виїмками, визначні українські громадяни.

З існуючих тоді двох підпільних організацій Українських Націоналістів, ОУН-м прийняв факт творення Дивізії, не висловившись ні за, ні проти. ОУН-б спочатку виступала проти, маючи свої аргументи, про які тут говорити не будемо. Але згодом дійшло до співпраці підпільного характеру. ОУН-б висилала до Дивізії своїх членів як добровольців, для вишколу в старшинських і підстаршинських школах та фахівців різної зброї. Аргумент про суперництво Дивізії з УПА, про яке чуємо навіть і тепер, міг існувати тільки у людей не ознайомих з військовим ділом і тогочасними умовами. Тісна співпраця регулярних з'єднань з повстанськими є нині основою стратегії і тактики модерних армій.

Крім того відділи УПА, які існували від 1942 року на Волині, мали під кінець того року около 2000 вояків. В 1943 р. число вояків УПА доходило до 20.000, в 1944 — до 40.000, і дія УПА поширилася на Карпати та інші райони Західньої України. Але вже 1943 рік виказав, що при дальшому збільшенні числа вояцтва прийдуть труднощі з озброєнням, харчуванням і постачанням інших воєнних матеріалів. У тому часі проголошено від роду УПА заборону приймати вояків Дивізії до УПА.

Джерела:

15. B. Dmytryshyn, The Nazis and the SS Volunteer Division Galicia. The American-Slavic and East-European Review. Vol. XV. N.1 1956.
16. Гайке в книжці Українська Дивізія Галичина (ст. 247) подас, що з 80.000 зголошених признано здібними до військової служби 27.000, а до Дивізії покликані 13.000.
17. BENDER and TAYLOR, op cit., ст. 40, нота 91.
18. Heike, Sie wollten die Freiheit, ст. 256. Автор покликається на працю К. G. Kletmann, Die Waffen SS, eine dokumentation, ст. 193.

(Далі буде)

У 40 РІЧНИЦЮ ДИВІЗІЇ «ГАЛИЧИНА»

«Нема такої ціни, яку б не варто було заплатити, щоб мати українське військо».

(Митр. Андрей Шептицький)

Кожний народ, що хоче жити своїм самостійним, від нікого незалежним життям, на Богом призначеній йому землі, мусить цю землю обороняти перед зазіханням загарбників. Для того він мусить виплекати у своїх громадян глибоку любов і патріотизм до свого народу, глибоку віру в Божу справедливість, у правну й справедливу оборону своєї землі. Народ, який не має цих засад, або ними нехтує, мусить скоріше чи пізніше піддатися наїзникові, а з часом загинути під його затисками.

З історії знаємо, що успіхи чи неуспіхи в усіх наших воєнних змаганнях та спробах визволення у великій мірі залежали від політичних обставин, а особливо від якості нашого війська та його воєнного приготування.

Наші Визвольні Змагання наглядно доказали нам, що без належно зорганізованої і вишколеної армії, майже неможливо виграти війну. А читаючи історію організування українського війська в часі Визвольних Змагань, чи не приходиться нам заломлювати руки коли-то українське вояцтво тисячами з'їжджалось до Києва на великі військові з'їзди, домагаючись організування української армії, а тодішній уряд розганяв їх додому, уважаючи, що української армії непотрібно. А тоді, чи не приходиться нам тяжко ридати, коли тиждень після проголошення самостійної України, на українську землю з півночі насунули московсько-більшевицькі полки, а столиці Києва не було кому обороняти. Тому й була Крутянська трагедія, де 300 українських студентів мусіли положити свої голови на жертovníку Батьківщини за гріхи безумних тодішніх наших політичних діячів, які «повірили москалеві на слово» і розігнали свою армію.

Тому українська людина, пам'ятаючи ці жалюгідні історичні факти, мусить прийти тільки до одного остаточного переконання: — як довго панує на світі безправ'я і несправедливість, так довго український народ мусить свою сильну і добре вишколену армію, якщо хоче жити вільним життям на своїй землі та засісти «в народі в вільних колі». Іншого виходу немає — крім рабства і неволі!

І це зрозумів український народ під час другої світової війни. Це зрозуміла передовсім українська молодь. Кожний українець надіявся, що з приходом в Україну німецької армії та з прогнанням

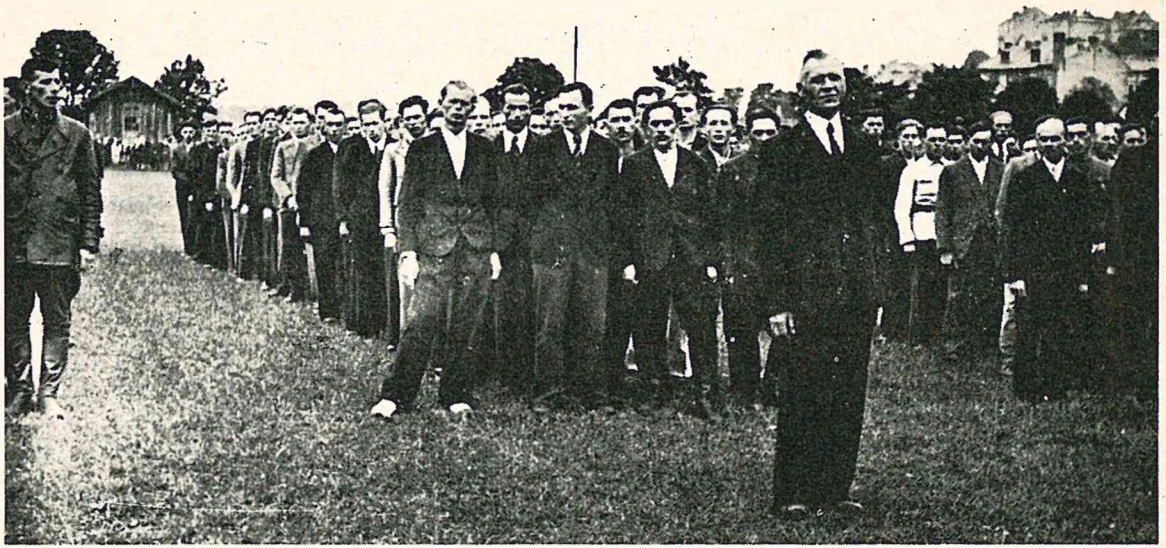
большевиків, доля українського народу зміниться на краще. Але так не сталося. Гітлер приніс Україні такі самі злидні і знущання як і Сталін. Про самостійність України не було мови. Україна, в пляні Гітлера, мала стати німецькою колонією — «Лебенсраумом». Та помимо безнадійного положення, українці не хотіли стояти осторонь воєнних подій. Не хотіли залишити вирішення своєї долі двом ворожим силам, що воювали на українській землі. З них треба було вибрати одного за свого союзника, щоб якось полегшити свою долю.

Тому Український Центральний Комітет під головуванням проф. В. Кубійовича, ще в 1941-1942 роках, звертався до німецьких чинників з пропозицією організування українських збройних формацій для боротьби з большевизмом. Але німці про це не хотіли нічого й чути. Замість використати українців у боротьбі з большевизмом, вони грабували Україну тероризуючи її населення масовими вивозами молоді на примусові працю до Райху, частими арештами та розстрілами.

Тому й прийшло до боротьби з німецьким окупантом. У 1942 р. постала УПА, виступаючи в обороні українського населення проти сваволі німецької адміністрації та проти терору московських диверсійних банд. Цим український народ засвідчував свою готовість боротися проти обидвох окупантів.

Та помимо несприятливих умовин, українська молодь горнулася масово, хоч не зорганізовано, до військового діла. Вона хотіла брати активну участь у цій війні, у вирішуванні долі свого народу. Українці не тільки з Галичини, але й з усіх українських земель вступали до різних парамілітарних та військових формацій. Проте, різні такі організації та навіть малі військові частини не мали для української справи важнішого політичного чи мілітарного значення, бо були замалою силою, щоб німці могли з нею рахуватися. А маючи великі початкові успіхи на фронті, вони й не думали про створення якихось більших українських формацій, які могли б зв'язувати їм руки в їхній колоніальній політиці супроти України.

Однак час робив своє. Великі простори, які зайняла німецька армія на східному фронті та люті зими давалися відчувати німцям дуже дошкульно. 1942-1943 рік став переломовим часом. Тоді вже було ясно, що німецька офензива за

Добровольці на польовій Службі Божій в Перемишлі

стрягла, а большевики, переорганізувавши свої сили, за великою допомогою альянтів, почали протинаступ, у висліді чого прийшла німецька поразка під Сталінградом.

Тож занепокоєна створеною ситуацією німецька окупаційна влада, рад-не-рад погодилася на створення української військової формації, тільки в силі одної дивізії під назвою «Галичина» для боротьби з большевизмом.

Як німці ставилися до цієї справи вказують слова полк. Вольфа, заступника шефа імперської безпеки: — «Ми були проти творення Дивізії, невірячи в українську щирість відносно співпраці з німцями. Для нас було очевидним, що ми вишколюємо своїх ворогів, котрі скоріше чи пізніше пристануть до УПА».

Концепцію творення української збройної формації сильно підтримував УКЦ, що його очолював проф. В. Кубійович. На конференції, яка відбулася 18 квітня 1943 р. у Львові, з участю окружних Комітетів і членів Військової Управи, він представив тодішню політичну ситуацію, і наголосив потребу створення української військової формації, бо вона була потрібною в інтересі нашого народу та давала такі користі:

- а/ ми включимося в боротьбу проти большевизму не як безіменні,
- б/ ми входимо в політичну арену, хоч у скромній формі, а навіть на європейську і світову,

в/ ми рятуємо себе фізично, творячи зав'язок армії,

г/ це може бути вихідна для дальших наших плянів,

г/ лише в цей спосіб можемо творити під проводом українських старшин військову школу для української молоді. Ця школа дасть молоді здисциплінованість, почуття відповідальности та інші вояцькі чесноти.

Дальше уважалось, що зі створення Дивізії злагідніє політичний режим у Генеральній Губернії, а з деякими поступками можна було б зайняти нові становища в адміністрації краю, здобути нові осяги на полі господарства й культури й тим загально скріпити українські позиції.

Тому перед творенням Дивізії і після, УЦК ставив німецькій владі такі вимоги: амнестія для політичних в'язнів, зокрема членів ОУН С. Бандери, привернення у приватну власність українського суспільного й приватного майна, унезалежнення української допомогової поліції від німецької, віддача преси в Галичині в українські руки, переорганізування Будівельної Служби, полегші для українських робітників вивезених на працю до Райху.

Далі вимагав поширення права набору до Дивізії на території цілої Ген. Губернії в Райху, ступневого вилучення різних українських військових і напіввійськових формацій, що походять з Губернії і старих емігрантів та

Підстаршинська школа в Ляуенбергу в 1944 році

включення їх до Дивізії. Незважаючи на всі ці вимоги, що їх ставив Центральний Комітет, німці їх ігнорували і мало що з них виконали.

Проте, все таки проголошення постанови Дивізії, що відбулося дуже святочно 28 квітня 1943 р. у Львові та про інших провінційних містах Західної України, — населення зустріло з дуже прихильним відгуком.

У скорому часі до Дивізії зголосилися понад 80.000 добровольців з різних верств українського життя та багато комбатантів — учасників Визвольних Змагань. Були між ними представники всіх українських земель, попри те, що дивізія мала регіональну назву «Галичина». Для всіх вона була українською. Всі тоді усвідомлювали собі, що коли Німеччина програє війну, — може постати порожнеча на наших землях, яку треба нам буде використати, або може ще під кінець дійти до зудару між Москвою і Заходом. І тоді нам треба буде мати свою військову силу, щоб мати вплив на вирішення долі українського народу.

Дивізія «Галичина» давала добру нагоду до серйозного і модерного військового вишколу в тодішній найкращій, і найбільш здисциплінованій армії Європи. Тому українці хотіли використати цю нагоду й зголосилися масово в ряди Дивізії. І хоча зі зголошених 80.000 добровольців можна було створити цілу армію, або чотири такі дивізії, німці дозволили тільки на одну, яку назвали «Стрілецька Дивізія «Галичина».

Цілком позитивне становище до створення Дивізії «Галичина» зайняла ієрархія УКЦ з митрополитом Андреем Шептицьким, який, відчуваючи духа часу, заявив: «Нема такої ціни, яку б не варто було заплатити, щоб мати українське військо».

У 1983 році припало саме 40-річчя створення української Дивізії «Галичина», яка стала основою УНА і від 14 квітня 1945 року мала назву І УД УНА. З цією датою її регіональна назва ліквідується і приходить назва загально національна.

У 40-річчя постанови цієї української військової формації другої світової війни, радіємо, що попри несприятливих умовин, ми, українці, були настільки свідомі, що зуміли використати пригожу обставину для створення своєї національної армії, якої учасниками багато з нас були.

Щодо творення Дивізії, — були різні голоси «за» і «проти». Для нас вояків, членів цієї першої української дивізії, що носили чужий нам сірий однострій із синьо-жовтим левицею на рукаві, гербом княжого городу Львова, для людей, які носили українську ідею в серцях та воювали проти найбільшого ворога України і цілого людства — московсько червоного большевизму, — справа Дивізії була цілком ясна й зрозуміла. Та даймо тут слово більш авторитетним голосам: Американський історик Джан. А. Армстронг, у своїй праці «Український націоналізм» писав так: «Митрополит Шептицький, хоч уважав нацизм злом, навіть більшим ніж комунізм, усе таки був особисто прихильником творення Дивізії «Галичина». Він післав одного з членів ієрархії о. д-ра Лабу як головного її капеляна. Один єпископ відправив у Святоюрській катедрі Богослужбу під час проголошення Дивізії.

Дозвіл німців на введення до Дивізії капелянів і відсутність нацистської індоктринації, зробили її сприйнятною для Церкви. Але головним мотивом митрополичої санкції були подібні до мотивів інших українських провідників. Він відчував,

Оркестра І УД УНА

що поразка німців є лише справою часу, і, що відносно невелика військова підмога, яку могла дати Вермахтові одна дивізія, не матиме рішального значення. Одночасно він був переконаний, що існування національної української частини буде важливе в хаосі, який наступить після упадку Німеччини, і може навіть допомогти зберегти життя великої частини українського населення Галичини. . .

Більш ніж дванадцять місяців тривав вишкіл Дивізії і її зорганізування. . . Все таки, німецькі старшини, які контролювали Дивізію, були певні льояльності українського вояцтва.

Щойно в літі 1944 р. почалась справжня боротьба за Галичину. В тому часі німецька команда рішилась остаточно кинути нову українську одиницю до бою. . . Головним пунктом фронту було мале містечко Броди, на головному шляху з Рівного до Львова. Тут улітку 1944 р. Дивізія ввійшла в дію, щоб обороняти галицьку столицю.

Протягом трьох тижнів Дивізія втримувала свою позицію в обличчі шалених советських атак і оточувальних операцій, але вкінці, коло 20 липня, вона не мала вже дальшої бойової спроможности. Приблизно 20 відсотків складу Дивізії відступили в бік Карпат, а половина тих що залишились живими, перейшла до УПА, або пробилась через фронт. . .

На відзначення 40-річчя створення Дивізії звернув увагу і Блаженіший Патріярх Йосиф, видаючи своє окреме слово з нагоди цих роковин, у місяці квітні 1983 р. Там між іншим читаємо: — «В 1943 р., в складній військовій ситуації, на на-

шій землі витворилася нова можливість творення наших військових формацій з модерним військовим вишколом і постала Українська Галицька Дивізія, яка під кінець війни носила назву Українська Національна Армія, як її перша дивізія.

Продовжуючи славну традицію Українських Січових Стрільців, на зміну батькам ідуть їхні сини, щоб «з поміччю Св. Юрія і Преч. матері» підняти червону калину — символ потоптаної нашої Батьківщини. Їхня ціль не була будувати «Нову Європу» чи служити новому наїзникові, а у слушний час, на згарищах обидвох імперій, творити свою нову державу. . . Тому клонимо наші голови перед тими, що в молодечому запалі зголосились добровольцями, щоб здобути для свого народу те, чого століттям не могли здобути для своєї батьківщини їхні батьки і прадіди. Багато з них полягли на фронті під Бродами і по різних країнах свого відступу на Захід.

Перед собою мали вони єдину ціль — воля своєї батьківщини без всякого ворога і супостата в ній. Хоч їхнє становище було безвихідне, вони не захитались до останку. . . Сьгодні по всіх поселеннях вони дальше є прикладом вірности Україні, любови до неї, і вірности найвищим ідеалам, за які вони боролися зі зброєю в руках. . . Нехай згадка про Українську Галицьку Дивізію живе постійно з нами, як велике свідцтво наше перед народами, що ми прагнемо волі, державности і за це готові на найбільші жертви, щоб правда, справедливість і мир були й на наші землі, яку дарував нам Бог».

А тепер перенесімся хоч на короткий час поза залізну заслону східного фронту та послухаймо розповіді очевидця, як ставилися до української Дивізії тамошні українці та що про неї говорили ті, проти кого вона готувалась воювати. Ось що писав М. Курах, який перейшов на Захід у 1946 р., в одному комбатантському журналі за вересень 1958 р.

«... Деякі надії оживила поява української бойової формації, яка в гарячі липневі дні 1944 року появилась на протимосковському фронті, відома під назвою Українська Дивізія «Галичина», хоч її поява була дуже спізненою. Я не знаю який відгомін серед наших людей на західних землях викликала поява тієї формації, бо в тому часі я був по другій лінії фронту. Тому хочу переповісти про все те, що відносилось до тієї формації по другій стороні фронту, як ці вістки доходили до нас, як вони сприймалися нашими людьми, як на них реагували наші національні вороги та різне начальство. . .» «Українську Дивізію «Галичина» також в'язали з власівським рухом, бо правди про неї годі було дізнатись. Тому твердили, що це одна з частин «освободительной армії Власова» (РОА).

Справа з Дивізією проявилась щойно після того, коли про неї заговорила польська преса, яка в тому часі виходила в Москві та була фірмована советською організацією, яка звалась «Звйонзек Польскіх Патріотув», що його очолювала відома польська комуністка Ванда Васілевська. На сторінках органу цієї організації «Вольна Польска» почали появлятися статті писані Ярославом Галаном і були присвячені «українським буржуазним націоналістам». У літку 1944 р. Галан почав розписуватися і про українську дивізію «Галичина». З його статей виходило, що Дивізія мала бути зав'язком нової української армії, що спільно з німцями мала б продовжувати війну проти Сов. Союзу. Ініціаторами творення цієї армії, як подавав Галан, мали бути колишні старшини з формації УСС і СС, які знову відновили свою організацію. Звичайно, в писаннях Галана не обійшлося без ординарної лайки на адресу «українських буржуазних націоналістів», яких він називав зрадниками українського народу, німецькими запорядцями і гітлерівськими агентами. Лаяв організаторів українського руху на землях зайнятих німецькими військами — проф. Кубійовича, д-ра Панківського, проф. Полянського, Дмитра Палієва та інших. А зі старшин — ген. Петрова, Шандрука, старшин УГА — Шухевича, Навроцького, Палія, Хронов'ята, Макарушку та інших.

У кінцевій статті Галана згадувалось, що Українська Дивізія «Галичина», добре вишколена й озброєна німцями, вже виступила на фронт проти сов. армії. Зовсім несподівано урвався

дальший друк статей Галана, про український рух по німецькій стороні фронту та про цю Дивізію. Мабуть, советська цензура спохватилась, що навіть такі статті роблять пропаганду українській національній справі та злу прислугу большевикам. Тому таких статей в польській пресі вже більше не було.

Крім вищезгаданої преси, Микола Бажан теж був вихопився зі статтею про українську Дивізію «Галичина», й цю статтю помістив на сторінках газети «За Радянську Україну», яку він у тому часі редагував і, яка була органом політвідділу І Українського Фронту. В цій статті під заголовком «Жовто-блакитна сволоч мобілізується», Бажан лаяв та розправлявся з «гнилою петлюрівщиною», з гітлерівськими наємниками, які підступом та обманом вербують советських полонених до своїх формацій, а на теренах зайнятих німецькими військами, мобілізують українців і втягають і свої формації для боротьби проти Сов. Союзу. Це була єдина згадка про українську Дивізію «Галичина» на сторінках сов. преси. Большевики вважали, що навіть лайливі статті про українську національну справу по другій стороні фронту, мобілізують протисовєтські настрої і тим самим пропагують українську справу. Тому й більше статей на цю тему не друкували.

Всі українські справи, політруки й командири, обговорювали на своїх нарадах та вирішували як їм протидіяти. Багато уваги присвячували і справам української дивізії. Про неї також говорилося на зібраннях політруків і командирів І польської дивізії ім. Косцюшка, яка почалась формуватись у травні 1943 р., отже майже рівночасно в тому самому часі що й українська дивізія «Галичина». Можна сміло твердити, що творення української Дивізії приспішило справу творення польської дивізії в СССР.

На зібранні старшин і політруків польської дивізії, яке відбулося в дні 28 травня 1943 р., Ванда Васілевська, як голова польської організації «Звйонзек Польскіх Патріотув» і полк. советський формацій НКВД, говорили про потребу створення такої польської армії на терені СССР, як спільно з сов. армією повела б наступ за звільнення польських земель і створення польської демократичної республіки.

При цій нагоді Васілевська згадала що:

1. Українські буржуазні націоналісти договорились з німцями в справі творення українських військових формацій для спільної боротьби проти СССР;
2. На землях зайнятих німцями твориться українська армія, яка вже начисляє коло чверть мільйона вояків;
3. В цю армію включилися такі організації молоді: «Луги» під проводом полк. УНР Дашкевича; «Соколи» під проводом сот. УГА

Хронов'ята і «Орли» під проводом пор. Крохмалюка. В цю армію втягається полонених з сов. армії. Якщо б вдалося «українським буржуазним націоналістам» втягнути в цю армію полонених українців, вона тоді зросла б до великої сили і загрожувала б не тільки Сов. Союзу, але й демократичній Польщі». Тому вона казала, що треба творити свою силу, бути готовими на всі несподіванки зі сторони українських «буржуазних націоналістів».

Українська дивізія «Галичина» завдавала клопоту і сов. командуванню — його командирам і політрукам. Унаслідок того їм приходилось міняти політичні кличі й саму тактику. Большевицькі верховоди серйозно застановлялись над небезпечною формування українських національних формацій по німецькій стороні, а тому докладали всіх старань, щоб цьому перешкодити, зірвати чи скомпромітувати зовсім. . .

Отже не диво, що дивізію «Галичина» представляють на різні лади і щораз, то в іншому навітлені. Раз це була формація, яка входила в склад армії ген. Власова, то знову була німецькою формацією СС, яка виконувала поліційну службу, паціфікувала населення, стягала податки, ловила людей і висилала на примусові роботи до Німеччини, або винищувала поляків, жидів і сов. патріотів. Про це не писалось, але говорилося на різних сходинах і «політучобах».

Цивільне населення по-своєму сприймало ці вістки про українські військові частини, коментувало їх на свій лад і говорило: «ще не все страчено, є надії на покращання нашої долі, бо на західних землях твориться українська армія і готується новий удар».

Літом, 1944 р., у київському музею відкрито виставку сов. малярів, і вона була присвячена воєнній тематиці. Найбільше цікавилися наші люди картинами в карикатурному світлі, які представляли «українських буржуазних націоналістів». На одній з них показано, як німці з одного вантажного авто наладованого зброєю роздають рушниці «буржуазним націоналістам» в уніформах дивізії «Галичина», а ці, хапаючи жадібно зброю цілують її. Ці саме картини найбільше приковували до себе наших людей, які говорили: «Отже дійсно створилось українське

військо там напевно й тепер ще щось є». І ніби лякаючись тієї смислової думки, поквапно відходили від тих картин.

В скорому часі ці картини з виставки усунено, бо, мабуть, большевики зорієнтувались, що навіть такі карикатурні й тенденційні малюнки не переконують українців. Вони сприймають ці картини по-своєму і з того мимоволі виходить пропаганда в користь української національної справи.

Після погрому Дивізії під Бродами, не загинули вістки про неї. Творилися різні здогади-легенди. Їй приписувано вбивство ген. Ватутіна та Черняхівського, помимо того, що це не відповідало правді. . . Вже після війни говорилося, що українське військо не згинувало під Бродами, не склало зброї, а пішло в Карпатські ліси і там продовжує боротьбу проти большевиків. Дії дивізійників в'язались теж з діями УПА. . .»

Ось цих кілька витягів із статті М. Кураха, які вказують дуже ясно скільки клопоту і страху наганяла на наших ворогів наша дивізія «Галичина».

Свою доповідь закінчую маленькою легендою про яку згадує цей автор: «. . . В одному селі, де вони воювали, є багато могил дивізійників, добре впорядкованих нашими селянами. Назовні виглядає ніби цвинтар сов. вояків, тому його без загрози можна вдержувати впорядку. Але наші люди знають, що в тих могилах спочивають наші дивізійники. . .

В одній хаті жила бабуся з маленьким внуком. Батько загинув на війні а маму розірвала ворожа бомба. . . Часом у хлопчика була охота побігати на цвинтарі, нарвати квіток, що так рясно червоніли на стрілецьких могилах. Але бабуся не пускала, кажучи, що по цвинтарі не можна бігати і зривати квіти з могил. Хлопець дивувався і питав, чому не можна, вони і ж так зів'януть? . . .

Бабуся відповіла: «Не можна дитино тому, бо ці квіти вирости на стрілецькій крові. Нічню ця кров оживає, ніби жива втікає зі стрілецьких сердець і капає з тих квітів. Тоді, в таку хвилину, з неба злітають анголи, збирають цю кров до золотих келихів і відносять її. . . Все відносять до Бога. . .»

Так творилася легенда, а під її звуки виховуються діти і внуки, які скоріше чи пізніше доведуть до визволення України.

ПОБРАТИМИ!

ПРИЄДНУЙМО НОВИХ ЧЛЕНІВ

НАШІЙ КОМБАТАНТСЬКІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ

— ОБВУ!

ПІД БРОДАМИ

Наступ большевики вели піхотою, при сильній підтримці гранатометів і артилерії, він тривав цілий день і ніч з 17 на 18 липня. Всі наступи наші частини відбили і становища втримали. Запримічено, що майже кожний большевицький вояк був озброєний автоматом, т. зв. «фінкою».

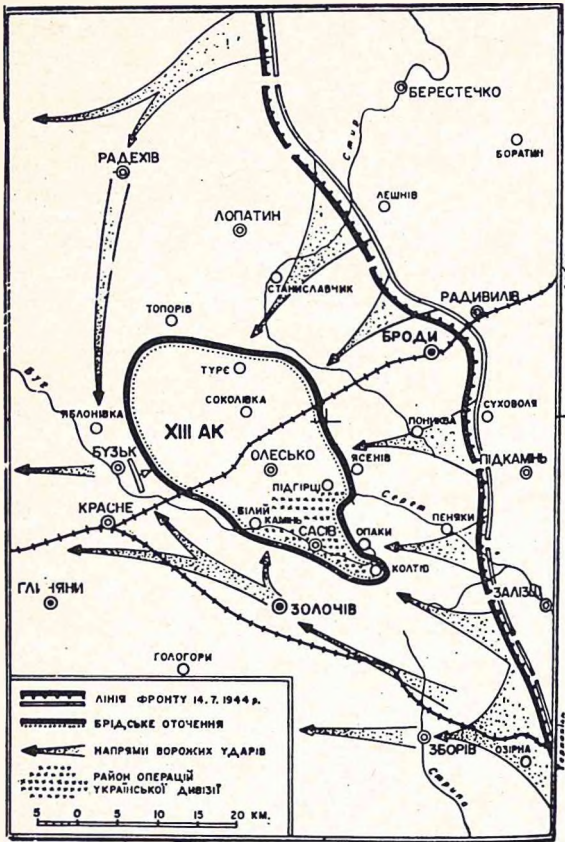
Ввечері, 17 липня прийшов приказ для обидвох куренів покинути становища і відступати на лінію Підгірці-Загірці. Перший курінь мав вийти зі становищ о год. 24.00, другий о год. 4.00 рано. Ще попереднього дня, в часі боїв, я відвідав обидва курені, разом з ад'ютантом полка, поручником Діце. Повернувшись уночі до Ясенева, я зайшов на квартиру д-ра Любинецького, що був полковим лікарем. Перед шостою годиною ранку виїхав із села командир полка, а за ним його ад'ютант. Я покинув село в той момент, коли воно було під ворожим обстрілом. Опинившись на шосе в напрямі Олеська, я наздігав другий курінь, що марширував у напрямі на Загірці. На роздоріжжі Олесько-Підгірці я зустрів командира штабової сотні, німця, і разом з ним ми подались у напрямі Підгірці. З нами була теж кінна чота полка. Проїхавши яких 200 м., нас сильно обстріляли зі сторони щойно покиненого Ясенева. Ми мали багато втрат убитими і раненими. Моєї пропозиції, затягнути оборонну лінію, командир сотні не прийняв і чимскорше поїхав у напрямі Підгірців. За ним подалася ціла сотня. У певній віддалі за ним посувався я з кінною чотою.

Доїжджаючи до Підгорецької гори, я стрів важку сотню, зараз не пригадую, якого полка. Тим часом большевики наступали щораз сильніше. Мені не лишалося нічого іншого, як, зібрати кулеметників, затягнути провізоричні становища і відкрити вогонь. Невдовзі прилучився до нас відступаючий з напрямі села Ясенева, відділ протипанцерної зброї. «Пак», якому відразу вдалося знищити два большевицькі танки, що появились не більше 300 метрів від нас.

У між часі почали надходити й інші старшини і розбитки від сторони Ясенева. Тоді я покинув моє становище і поїхав з кінною чотою до штабу дивізії, що перебувала в ліску недалеко Олеська, щоб довідатися, де збирається наш 29 полк. Хочу відмітити, що від несподіваного большевицького наступу наш другий курінь, як також і інші частини дивізії, мали великі втрати. Це було між 6 — 8 год. ранку 18 липня.

Доїжджаючи до команди дивізії, я зустрів по дорозі нашого командира долка підп. Дерна, який сказав мені, що саме вертає з Загірців і що там збирається наш полк.

Полковник від'їхав до штабу дивізії, а я зали-

Брідське оточення XIII корпусу

Я приїхав на фронт, як полковий духовник 29 полка біля 23 червня 1944 року. Весь час я був придільний до штабу 29 полка, що стояв у селі Ясеневі коло Бродів. Місця постійно куренів були: 1/29 під командою сотн. Бригідера — в селі Дуб'є, 11/29, що ним командував сотн. Аллеркомпф, у присілку Гаї Дубецькі.

Цілий полк стояв у другій фронтовій лінії, обабіч шосе Олесько — Броди, третій курінь ще залишився на вишкочі в Нойгамері. Полк одержав приказ розбудувати оборонні становища, що їх було названо «лінією Зігфріда». Заставши лише плиткі стрілецькі шанці, наші вояки вкоротці вибудували міцні оборонні становища, що їх зміцнено грубими бальками. Два дні перед початком большевицького наступу, 16 липня 1944 р., курені 29 полка одержали наказ полишити розбудовані становища і пересунутись даліше праворуч у район Жаркова, де ще не були розбудовані становища. Ще заки наші частини встигли окопатися, почався большевицький наступ. За певнення, що перед нами є ще частини Вермахту виявилися неправдивими.

шився при кінній чоті, чекаючи на його поворот. У тому ж часі проходила попри мене 7 сотня II куреня, пор. Данилишина. Після повороту зі штабу дивізії, командир полка доручив мені перейняти команду над 7 сотнею і чотою кінноти, повести їх до села Загірці і там зайняти становище на горбі, в напрямі села Ясенева. Приказ було скоро виконано.

Большевики підсунулися на тисячу метрів і з трьох сторін почали обстрілювати наші становища. Нам було видно, що село Підгірці, а принайменше його східня частина, вже зайняті большевиками. Щоб урятувати важку зброю, командир полка доручив сотням негайно відступати в напрямі села Олеська. Самі ж, тобто командир полка, ад'ютант, командир 2 куреня сотн. Аллеркамф, його ад'ютант, командир штабової сотні пор. Вайс, хор. Л. Ортинський, старшина для доручень 29 полка, хор. Чучкевич і я залишилися на старих становищах, вичікуючи на рештки наших частин. Скоро наше положення дуже погіршало. Спереду від Ясенева підходили большевицькі танки, а за ними піхота; в Підгірцях були вже большевики, а єдина дорога, ще не зайнята большевиками, була під сильним ворожим обстрілом.

Тому, ще не було іншого виходу, ми рішили пробиватися дорогою. При допомозі трьох авт, з яких одне було ушкоджене обстрілом, ми під сильним ворожим вогнем ворога проскочили критичний відтинок шляху і під'їхали до села Хватова. В Хватові ми долучились до наших сотень і зараз же почали встановлювати нову оборонну лінію обабіч шосе.

В цих становищах ми залишилися до 19 липня, 12.00 год. полудня.

Цілий день 18 і вночі на 19 липня відбивали наші сотні большевицькі наступи зі сторони Ясенева. Наступала большевицька піхота при підтримці танків Т-34.

Згідно з наказом з дивізії, ми мали втримати ці становища до 17. 7. 12.00 год., щоб таким чином уможливити протинаступ наших танків, що за завдання розбити оточення і пробити нам вихід на захід. Незважаючи на безперервні большевицькі наступи і великі втрати раненими і вбитими, наказ був належно виконаний і становище залишено щойно о год. 11.15, 19 липня.

Разом з командиром 2 куреня, сотн. Аллеркамфом я провів ніч з 18 на 19, на обсерваційному пункті. Між 6-7 год. ранку, 19. 7., був поранений командир полка. Його відвезено на головний перев'язувальний пункт у Підлиссі, а команду над рештками полка перейняв сотн. Аллеркамф, залишаючи мене біля себе для допомоги.

Тому, що ворожий обстріл щораз дужчав, а большевицькі панцери під'їжджали на віддалі не більше 800 м., сотн. Аллеркамф і поруч. Діце рішили перенести командне місце полка, яких півтора кілометра взад. На старому місці залишилися хор. Чучкевич, хор. Рудакевич і я. Біля 10.00 год. стрільно розбило нашу телефонічну станцію, і я з двома раненими стрільцями поїхав автом до Підлисса, до головного перев'язувального пункту. По дорозі кількакратно був під вогнем, і щойно коло 11.30 зміг повернутися назад. Однак, на старе становище не довелося повернути, бо вже під Олеськом польова жандармерія завернула нас, інформуючи, що східню частину села вже зайняли большевицькі танки.

Вертаємось, отже до Підлисса і зголошуємося в нашого раненого полковника о год. 12.45. Від нього дістаємо доручення: збирати рештки нашого полка і розбудувати оборону села Підлисса. В цей час село Підлисса, що лежить на рівнині, було заповнене всякого рода поїздами і вояцтвом. Це запримітило вороже летунство, і цілий день безперервно бомбило село й околицю. Теж дорога Підлисса-Почапи-Білий Камінь, якою відступали рештки чотирьох дивізій, була цілий день під обстрілом ворожого летунства.

Разом з ад'ютантом Діце приїхали ми до Почапи, а під вечір 19, досягнувши село Хильчичі, що горіло після летунського налету. Невдовзі прибув туди наш полковник з українськими і німецькими старшинами. На годину 2.30 наказано було почати прорив у напрямі Золочів-Красне. Назначеного часу виїжджаємо з Хильчич і їдемо в напрямі шосе Золочів-Красне. Нас зустрічав шалений вогонь всіх родів зброї ворога, що обсадив верхи Гологорів зараз же за залізничним шляхом. На короткий час постає деяке замішання, що його вдається швидко опанувати. Я з хор. Чучкевичем збираємо нашвидку пробоеву групу і, після короткого слова до хлопців, кидаємось проривати кільце большевицького оточення.

Ми мали багато втрат, але все ж таки вигнали большевиків із їхніх становищ. Давши воякам короткий відпочинок, ми пробивалися далі в напрямі де сподівалися зустріти німецький фронт. Прорив з кільця не означав, що ми вийшли на територію вільну від большевиків. З моєю групою, що складалася з 30 людей і мала 4 кулемети, ми пробивалися далі, а дорогу вказували нам німецькі літаки, що кружляли над нами. Вже за горою на широкій поляні, ми зустріли другу групу, що саме прорвалася з кітла. Зі знайомих стрінули там раненого хор. Л. Ортинського, майора Ціглера, хор. Фесселя. З ними тривав далі наш марш на захід.

Пополудні, о 14.00 год., досягнули ми село Жуків, де лишилися на кількагодинний відпочинок. О год. 19.00 відмарширували в напрямі на Дунай.

В РІЧНИЦЮ БРОДІВ

1

Вони пішли з піснями на устах,
Ще молоді, веселі і гарячі,
І їхні мрії, мов казки дитячі,
Не відсахнулись смерти у житах.

Вони пішли по тих ясних путях,
Куди летять орли далекозрячі.
Ворожій силі й похоті звірячій
Сказали «ні» з безсмертям у очах.

Нема могил. Хрестів нема. Їх прах
Стоптав загарбник і воронням криче.
На нього й мертві наганяють страх.

А в синяві спинилось сонце наче
І сіє крином на бездолля хат.
На рани сіл. На смерти маєстат.

2

Підбрідських піль ратаю, зупинись.
Ось зупинились трави і пшениця.
Сьогодні свято — подвигу річниця
Борців, що з честю відійшли у вись.

Не плач. Погідно вгору подивись,
Пливи думками в далечінь, як птиця.
Бо тих, що впали, не скорив убивця,
Бо волелюбства не прошиє спис.

Вони лягли, як прадіди колись,
Щоб з пісні смерти витязь воплотився,
Щоб до бича в покірних гнів заблис;

Щоб кожному, що в той момент родився,
Вручить від предків клятву без щерби
І естафету віри й боротьби.

ПЕРШИЙ ОРГАНІЗАТОР КОЗАЧЧИНИ ОСТАП ДАШКОВИЧ

*Остап Дашкович, староста Черкаський і Канівський.
Портрет малював Матейко. Цей портрет зберігався у Ватиканській бібліотеці*

Як українські, так і чужоземні історики присвячували багато уваги на розвідки про походження відомого старости Черкаського та Канівського Остапа (Евстафія) Івановича Дашковича (Дашкевича), першого організатора козаччини.

Однак ці історичні розвідки привели лише до цілого ряду генеалогічних гіпотез, а пізніші досліді, наприклад, проф. М. Грушевського та П. Бучинського обмежилися висновком, що Остап Дашкович походив, без сумніву, з визначних «землян» (бояр) Київської землі, які творили в той час служилий військовий стан краю. Такий історичний висновок зовсім відповідає тому внутрішньому ладові на Литві-Русі, коли князі і великі пани на Русі були прикордонними старостами («Исторія Юго-Западной Руси», Київская Старина, 1885 р., т. II стор. 288-290).

На основі документальних даних, що переховувалися в архіві департаменту геральдики російського правительственного сенату (Дело Но. 722 Дворянского Деп. Собрания Могилевской губ.) та на основі матеріалів, зібраних і виданих про цей рід Миколою Дашкевич-Горбацьким (Матеріалы о древнем Русском Род Дашкевич-Горацких, СПб, 1910 г.), як також з дальшого порівняння з відомими гербовниками та іншими історичними висновками щодо історії роду Дашкович-Горбацьких (Дашкевич-Горбацьких), можна вважати, що Остап Дашкович належав до цього роду, і встановити одночасово його ближчих предків та родичів.

По смерті Семена Дашковича, що залишив малолітнього сина Василя, якийсь Дашкович Михайло, виставляючи себе, як законного сина Остапа, заявив свої права на родові маєтності

Дашковичів, що лежали в Румшинському старостві, Ковенського повіту. Подавши фіктивні документи, цей Михайло продав потім ці маєтності Камедульському Пожайському монастиреві. Нашадки Василя Дашкевича-Горбацького розпочали з цього приводу довший судовий процес проти ченців Пожайського монастиря. З документів про цей процес і встановлюється родовий зв'язок Остапа та Васька Дашкевичів, як також і те, що Остап помер бездітний (Архив Деп. Герольдії, Дело Но. 722 та в виписки з книг земських провінції Мстиславської 1778 р., місяця лютого 27 дня).

Далі легко можна дійти, хто був батьком Остапа Дашковича — це був рідний брат Васька Дашковича, городничого Ковенського, Івашко (Іван) Дашкович, ключник Вітебський, що сходиться з дослідями А. Бонецького (Herbarz Polski, т. IV, стор. 108). Другим братом Івашка Дашковича був Олехно Дашкович, ловчий Вітебський, що помер бездітний (Литовська метрика, кн. IV записів, лист 61 та 109). Усі ці генеалогічні висновки сходяться з хронологічними даними що до цих осіб.

Далі виявляється, що дідом Остапа Дашковича був Дашко (Данило), від якого рід і почав називатися Дашковичами (Дашкевичами), а прадіда звали Микита. Документи Деп. Герольдії не дають змоги з певністю вивести, хто власне були Дашко та Микита. Однак, беручи на увагу ту історичну обставину, що після захоплення Київської Землі в XIV ст. литовськими князями більшість південноруських князів та бояр, почали переходити на литовську службу та переїздити зі зруйнованої та спустошеної Київщини на Литву-Русь, де вони діставали різні адміністративні посади та маєтності, можна припустити, що Дашко та його батько Микита, які належали до відомих київських родів, теж пішли за прикладом інших, (М. Любавський, Литовско-Русській Сейм, 1901 р. стор. 155-156, та В. Антонович, Монографії по історії Західної и Юго-Західної Росії, 1885 г., 247-249).

У такому разі, за хронологічними порівняннями можна вважати, що цей Дашко був власне маршалком двору литовського князя Свидригайла (1437 р.), до якого висновку приходять у своїх дослідях також проф. А. Любарський (Литовско-Русській Сейм, 1901 г., стор. 155-156). Приймаючи цей висновок, не трудно також пояснити, чому всі три сини Дашка, завдяки походженню та зв'язкам батька, могли обсадити адміністративні пости на Литві, а саме: Івашко — ключник Вітебський (1470), Олехно — ловчий Вітебський (1475), Васько — городничий Ковенський (1505), тай сам Остап отримав першу посаду намісника Кричевського (1502 р.).

Микита був батьком Дашка, що можна виве-

сти з прізвиська дочки Васька Дашковича та двоюрідної сестри Остапа Дашковича, яка вийшла заміж за князя Крошинського. Згідно з литовською метрикою (книга записів 23, лист 100-102, 97), вона прозивалася: «Кнегиня Ганна Дашкович Никитина».

Приймаючи на увагу, що деякі історики (К. Пуласкі) припускають свояцтво Остапа Дашковича з князем Острозьким, який виказав таку діяльну участь в оправданні Остапа перед польським королем Сигізмундом I та в його ж (Остапа) повороті з московської служби у в. кн. Василя III; що інші історики (А. Борецькі, С. Окольські, А. Куропатницькі) припускають його споріднення з русько-литовським князем Корибутом, або з князями Дашковичами (Каманин) і нарешті, що фамільні перекази нащадків роду Дашкевич-Горбацьких говорять про їх княже походження, про що важні старі документи знищила велика пожежа в маєтку Горбатка, то на основі того всього можна подати таку генеалогічну гіпотезу.

В 1418 році згадується князь Дашко, що брав участь у визволенню з Креманецького замку Литовського князя Свидригайла, у якого цей Дашко пізніше (1437) міг одержати посаду маршалка його двору.

Крім того, є ще друге припущення, що рід Остапа Дашкевича міг також належати до тих південноруських княжих родів, які, загубивши свої володарські права або свої вітчизни, губили одночасово і свій титул і переходили в загальний стан рядової шляхти. Так, наприклад, проф. Ф. Леонтович у своїй праці «Правоспособность русской шляхты» (Журнал Мин. Нар. Просв., 1908, Июль, стор. 43-45) стверджує: «В Биту князей, как и шляхты, им-ли немаловажное значение экономическіе фактори. Рядом с князьями-магнатами, обладавшими громадными латифундіями, числились ціліе ряди захудалих князей без самостоятельных уділов, поступавшіе в государственные слуги и дворяне и пр.». Такими могли бути й предки Остапа Дашковича, що згубили зі згаданих причин свій княжий титул — або перестали його вживати подібно іншим — «для равенства общешляхетскаго (vol. leg. v, 1919; "Przewodnik Heraldyczny" — A. Kosinski. tom I ct. 22 to T.V. CT 658).

Ближчими родичами Остапа Дашковича були його дві сестри: Духна, одружена з землянином Дублянським, дочка їх одержала по смерті свого дядька Остапа частину його маєтностей (містечка: Басань і Биків та 9 сел); друга його сестра Милохна, була одружена двічі — уперше з Тишкевичем, удруге з Немирою. Вона отримала другу частину маєтності Остапа Дашковича (привілей короля польського і наслідного князя Литовського Сигізмунда I, виданий 25 лютого 1536 року).

Як видно з цих даних, як також із даних судового процесу двоюрідного небожа Остапового Семена Дашкович-Горбацького, Остап не був одружений, а той, хто називав себе його законним сином, якийсь Михайло (?), виявився самозванцем, і його не визнавали ні сестри Остапові, ні нащадки Семенові.

Крім дядьків Олехни та Васька, Остап Дашкович мав двоюрідних братів: Івана та Юрія Дашковичів, і двоюрідну сестру Ганну Васьківну, одружену з князем Крошинським і, нарешті, двоюрідного небожа Семена Івановича, який став прозиватися Дашкович-Горбацький.

Історик А. Бонещі зв'язує свояцтво Остапа Дашковича також з родом Ходкевичів тому, що Іван Ходкевич називав Остапа своїм «братанком». З цього можна вивести, що дід Остапів — Дашко був одружений з удовою Ходька, батька Іванового Ходкевичевого.

Такі є родовідні дані про Остапа Дашковича. Рід Остапа користувався гербом «Корибут» тому, що очевидно Дашковичі ставали під хоругву цього русько-литовського князя.

Остап Дашкович мав такі посади: Намісник Кричевський (1502-04), староста Черкаський, Канівський та Курбський (1508-35), пан воевода Троцький (1502), намісник Чечерський і Пропойський (1529). Господарський замок Остапа Дашковича був у Канівському повіті (Литовська метрика, кн. перепису ч.6).

За найбільш певний рік смерті Остапа Дашковича слід уважати 1535 р., бо вже 26 лютого 1536

року його сестра Милохна отримала привілеї короля Сигізмунда I на заповідні маєтності.

Правдиве прізвище його, як то можна бачити з власноручного підпису, буде «Дашкович» — хоч у багатьох документах Остап та інші члени цього роду називалися також «Дашкевич» (А. Przewdzicki, Podole, Wolyn, Ukraina, Wilno 1841, том 1, стор 154).

До цього слід додати особливе шанування Остапом Дашковичем православної Церкви, що виявилось у записках земельних маєтностей на монастирі: Києво-Печерську Лавру, Київсько-Пустинно-Миколаївський, Київський Михайлівський та Видубицький монастирі.

Воєнні подвиги цього видатного воеводи та його адміністративно-організаційний талант до організації вперше українського козацького війська і зміцнення української прикордонної смуги, заслужили вже цілковито достойно історичну оцінку. Багато істориків справедливо визнають його «першим козацьким гетьманом» (М. Грушевський, Історія України-Руси, т. VIII, стор. 88, Львів 1909 р.; В. Ломиковський, «Словарь малорусской старини», Київ 1894, стор. 18-19; «Історія Юго-Западно Руси», Київская Старина 1885 г., т. II, стор. 288 та інші).

Народний епос прославив походи цього «славного козака» в своїх історичних думах (П. Куліш, т. III. Україна. Думи II — III).

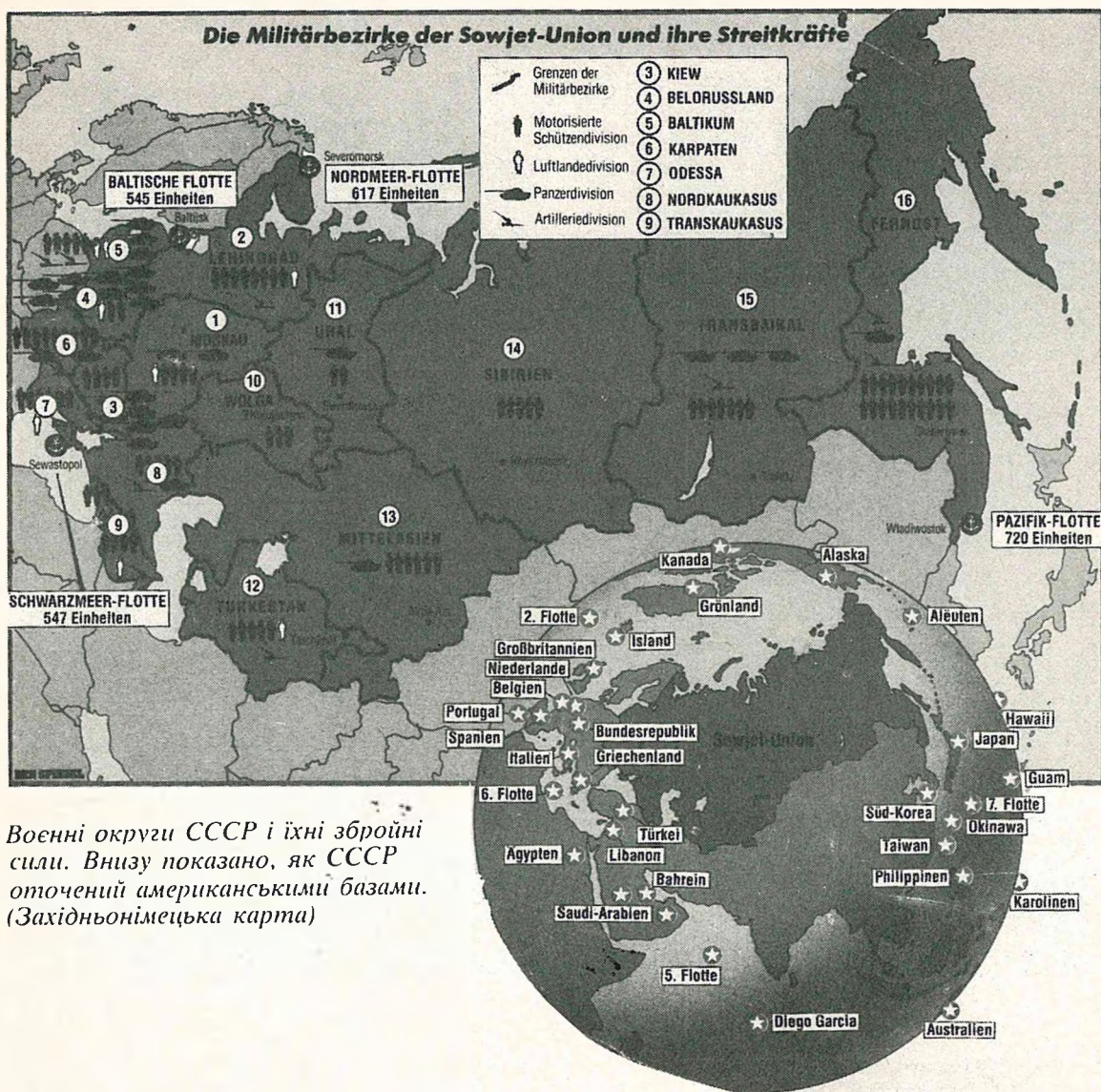
Його портрет, прекрасно виконаний малярем Матейком, переховується в Ватиканській бібліотеці, а копію його можна бачити в польській енциклопедії (Wielka encyklopedia powszechna ilustrowana, Warszawa, 1901).

С.Н.Д.

НОВА КОНЦЕПЦІЯ СОВ. ВОЄННОЇ ДОКТРИНИ

Теоретики сучасної советської воєнної доктрини вважають, що наколи б вибухла війна в Європі між ССРСР і Заходом, то Сов. Союз мусить таку війну скоро виграти, бо інакше взагалі її не виграє. Якщо війна продовжиться, тоді існуватиме великий ризик, що вона може розгорнутися в катастрофічну ядерну війну, яка знищить ССРСР. Навіть, якщо б війна велася тільки конвенційною зброєю, але була довготривалою, то вона грозить розвалом ССРСР, зважаючи на воєнні труднощі, що в них опиняться ССРСР, оточений ворогами з усіх сторін. Такої перспективи — як розвал імперії совєтські верховоди бояться. Тому вони й вважають, що наколи б і справді дійшло

до війни в Європі, чи з Китаєм, вони мусять бути абсолютно певні, що така війна буде короткотривалою, і закінчиться перемогою ССРСР. У такій війні різні стратегічні, тактичні й оперативні мілітарні несподіванки гратимуть серйозну роль, хоч і НАТО є приготований на такі несподіванки. Перше завдання Варшавського пакту буде мінімізувати готування НАТО до війни, що матиме два періоди: саму підготовку і кризовий період. У цих двох випадках совєтські воєнні плановики вважають, що треба обов'язково використати всі слабкі сторони НАТО та різко зменшити боєздатність військ цього мілітарного пакту.

Воєнні округи ССРСР і їхні збройні сили. Внизу показано, як ССРСР оточений американськими базами. (Західнонімецька карта)

У підготовному періоді, совєтська воєнна доктрина розглядає такі аспекти совєтської дії в політичній і економічній ділянках.

● Проводити свою зовнішню політику так, щоб викликати весь час непорозуміння між західними державами — членами НАТО;

● Подавати підтримку західним політичним і соціальним рухам, котрі підбивають західну мілітарну силу, зокрема підтримку рухам миру, проти ядерної зброї, за ядерне одностороннє роззброєння та подібним рухам;

● Розгортати посилене шпигування та інфільтрування західних професілок;

● Вести підривну акцію проти Європейського-Спільного Ринку.

В згаданому підготовному періоді совєтська воєнна доктрина є рішуче проти викликання чи спровокування війни, бо ж ідеться, щоб у тому етапі пляново й систематично послаблювати мілітарний потенціал Заходу, а головню вплив ЗСА в Західній Європі. Дуже корисно для сов. воєнної доктрини в тому етапі є концепція детанту, яка

Танкові маневри. Наступ советської групи

в перспективі довгого часу вможливила Сов. Союзі вирости у могутню мілітарну світову силу. Советські військові теоретики та планувальники вважають, що чим сильніший мілітарно буде СРСР, тим менша існує небезпека війни. Детант на їхню думку є вельми корисний, бо не вимагає балансу мілітарної сили, та вможливорює імбаланс у користь Сов. Союзу.

Кризовий період почнеться лише тоді, коли буде видно, що війна таки неминуча, або що вона невідклична й необхідна для збереження імперії. У початках того періоду необхідно використовувати різні маскувальні дії та обман, щоб дезорієнтувати НАТО, як, ось, наприклад мобілізацію та пересування військ слід пояснювати, що це відбуваються маневри, та ін. Для СРСР

конечно потрібно використати час у свою користь, поки ще НАТО почне мобілізуватися. Віншому випадку, скоро змобілізувавшись західні військові сили будуть доволі сильні, СРСР не зможе їх перемогти в блискавичній війні, а тоді війна може розгорнутися в ядерну. Тому потрібна швидкість і блискавичні операції. Немає сумніву, що деяка частина військ НАТО буде зразу ж готова до військової дії й може зупинити блискавичний наступ військ Варшавського пакту, вживаючи ядерної тактичної зброї, а це може спричинити заламання советського несподіваного наступу.

Беручи це все на увагу, советський генеральний штаб розвинув і опрацював стратегічно перативний план такого характеру, щоб: а/ вне-

*Маневри. Переправа танків ударної групи поперез ріку
під охороною бойових вертолетів*

можливити військам НАТО вжиткувати ядерну тактичну зброю; б/ довести до скорого упадку мілітарну й політичну систему НАТО.

Цей сов. стратегічно-оперативний план розглядає такі можливості:

- Використати повністю блискавичний наступ, який повинен бути несподіванкою для НАТО, залякати війська НАТО та викликати хаос у західних державах;

- Паралізувати командні й контрольні системи військ НАТО;

- Захопити важливіші пункти, блискавично просуваючись углиб західноєвропейських країн, щоб зовсім розбити західну оборонну боездатність;

- Знищити якомога найбільше західної ядерної зброї, вживаючи до того свою конвенційну зброю. У випадку коли війська НАТО у своїй обороні застосували ядерну тактичну зброю, треба й сов. ударним військам застосувати й собі масову протидію такою ж зброєю.

Такі дії вможливлять Сов. Союзові виграти блискавичну війну в Європі.

Маючи на увазі такі концепції і принципи своєї воєнної доктрини, яка до речі, від часу другої світової війни була вже кілька разів змінювана, совєтський генеральний штаб основно студіює і вивчає стратегічні, оперативні і тактичні можливості західної оборони, зокрема звертає особливу увагу на мілітарний потенціал ЗСА і Західної Німеччини. Прикладом таких уважливих студій оперативних планів НАТО, можуть бути статті військовиків Варшавського пакту у військових журналах того ж пакту, в яких вони розглядають й аналізують дуже уважливо американську і західнонімецьку оборонну концепцію оборони спротиву військам Варшавського пакту, що намагаються блискавично посуватися взглиб Західної Європи. Ці військовики, враховуючи теж можливість сильного спротиву військ НАТО, розглядають питання користи й некористи з та-

кого блискавичного наступу. Вони вважають, що їхні війська вже в перших днях «бліцкригу» мусять кидати свої запасні частини на фронт, що в свою чергу послаблюватиме запілля.

Треба мати на увазі, твердять ті військовики, що НАТО кине в бій протитанкові частини, вертоleti та використає мінні поля. Коли ж західня оборона вже буде змушена кинути в бій свої запасні частини, важливу роль можуть відіграти в користь Варшавського пакту *скорорухомі вдарні оперативні частини цього пакту*, бо вони будуть свіжі й не виснажені бойовими діями. Такі оперативні групи можуть проламати оборонну систему НАТО. При відступі військ НАТО потрібно наносити їм найбільшу шкоду й людські втрати, не допускати до перегруповання тих військ, і вивести з ладу оборонні укріплення. Постійні летунські налети, бомбардування, масовий артилерійський обстріл і тактичні рейди в західне запілля викликуватимуть великий заколот, паніку і хаос у західній обороні. Становища тієї західньої оборони повинні бути проламані в кількох важливих, своїм стратегічним значенням, місцях, іще перед тим, як НАТО зможе підтягнути на ці становища свої запасні війська.

Доктрина сучасної західньої стратегії вимагає безумовно перегляду і ревізії. В 70 роках мілітарні пляновики НАТО прийняли плян так зв. «передової оборони». Плян цей передбачив, що в часі великого напруження між обидвома мілітарними блоками, головна сила військ НАТО займе в Зах. Німеччині оборонні становища в просторі — поясі широкому від 20-40 кілометрів, близько до границі Східньої Німеччини. В такий спосіб приготовані війська НАТО не дадуть можливостей військам Варшавського пакту зайняти багато території, бо ж ці наступаючі війська нагнуться зразу ж на сильну оборону — спротив. Недоліком цього пляну можна вважати далеку віддачу військ від своїх гарнізонів, труднощі з постачанням, а теж і не всюди догідне поземелля і довкілля для масової оборони.

У випадку блискавичного наступу східніх військ пляновики НАТО вважають, що:

а/ Війська НАТО могли б вести на початку конвенційну війну яка може тривати два — п'яти днів;

б/ У випадку ворожої переваги, війська НАТО будуть змушені вжити ядерну тактичну зброю, вживаючи її в обмеженому характері, що одначе може викликати загальну ядерну війну.

Совєтська воєнна доктрина розвинулася голов-но в піввоєнних роках. Вона обов'язує також і Варшавський пакт, бо ж його ген. штаб є на самому ділі лише відділом совєтського генерального штабу. Ця доктрина базується на *історично-оперативній аналізі розвитку принципів сучас-*

них мілітарних доктрин. Наприклад, ген. Е.Крупченко писав: «Модерні умовини вводять нові фактори. З повною механізацією і новоозброєю все військо стає мобільним, а тому постають великі можливості розвитку операцій високої шкоро-сти, з життям танків і механізованих частин».

Масова механізація сов. армії в 1960-1970 роках зробила комбіновані совєтські оперативні частини високомобільними й здібними до блискавичного наступу. *Новиною у совєтській воєнній доктрині було введення ядерної тактичної зброї і такої ж зброї стратегічного значення*. Під кінець 70 років совєтські мілітарні пляновики звернули знову увагу на проблеми конвенційної війни. Тому й не дивно, що вони відкликалися часто до досвіду з другої світової війни, голов-но до великих танкових бойових операцій, студіюючи уважливо можливості таких операцій великими танковими з'єднаннями в теперішньому часі. Такі танкові з'єднання поєднані з оперативними мобільними іншими вдарними частинами можуть творити так звані «оперативні групи» чи це армійські, корпусні або дивізійні чи бригадні. Вони можуть бути навіть іще меншого масштабу та діяти самостійно або у співдії з іншими такими ж ударними групами, голов-но в західньому запіллі, де їхнім завданням буде знищувати західню оборону, голов-но ядерну зброю, командні центри та взагалі викликати паніку й хаос серед населення і війська. Перевага таких ударних груп у тому, що західні союзники не зможуть вжити проти них ядерної тактичної зброї, з уваги на своє населення. Оперативні можливості таких ударних груп є дуже великі, голов-но акції вночі. При своїй мобільності такі вдарні групи можуть далеко загнатися вглиб західньоевропейських країн, і там накоїти великого лиха.

Такої *нової концепції совєтської воєнної доктрини — мобільних вдарних груп — не можна легковажити*, бо вона дбайливо опрацьована з метою, щоб уможливити військам Варшавського пакту янайшкороше виграти війну в Європі, коли це можливо лише конвенційною зброєю, а якщо не вдасться, тоді вжити теж і ядерну тактичну зброю, подібно, як це має у пляні НАТО.

Чи військам Варшавського пакту вдасться блискавичний наступ на Захід у випадку воєн-ноонфлікту, важко сказати, бо ж відомо, що НАТО теж не спить. Правда, війська Варшавського пакту, вдаряючи на початку великою силою, голов-но великими танковими з'єднаннями, можуть просунутися глибоко в Західню Європу, але там їх затримують, а коли вестиметься довготривала війна, Сов. Союз оточений з усіх сторін її не витримає. □

Михайло ЛІЩИНСЬКИЙ

ПЕЛЮСТКУ МАКУ, ВІТРЕ, ПРИНЕСИ. . .

*Пелюстку маку, вітре, принеси,
Що в Жаркові між жита впала,
Бо бачити я хочу, чи вона така, як ті,
Що їх колись гранати розвівали.*

*Пелюстку маку, вітре, принеси. . .
Таку, як та, що при межі в полях
Заквітла багром на чолі стрільця,
Що впав за рідний край там у боях.*

*Пелюстку маку, вітре, принеси. . .
Крізь гори-ріки-океани,
Бо сила в тій пелюстці там така,
Що згоїть всі вояцькі болі-рани.*

*Пелюстку маку, вітре, принеси,
Нехай покажу онукам своїм,
Які то маки красні в нас цвіли,
Як в липні йшли під Брами великі бої.*

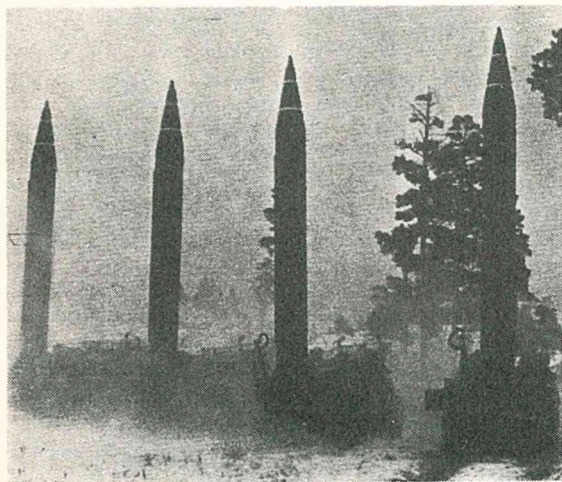
*Пелюстку маку, вітре, принеси,
Щоб внукам, як Євшан, лишити,
Щоб і вони дорогу там знайшли,
Де бій буде останній той великий.*

Андрій КОРЖИНСЬКИЙ

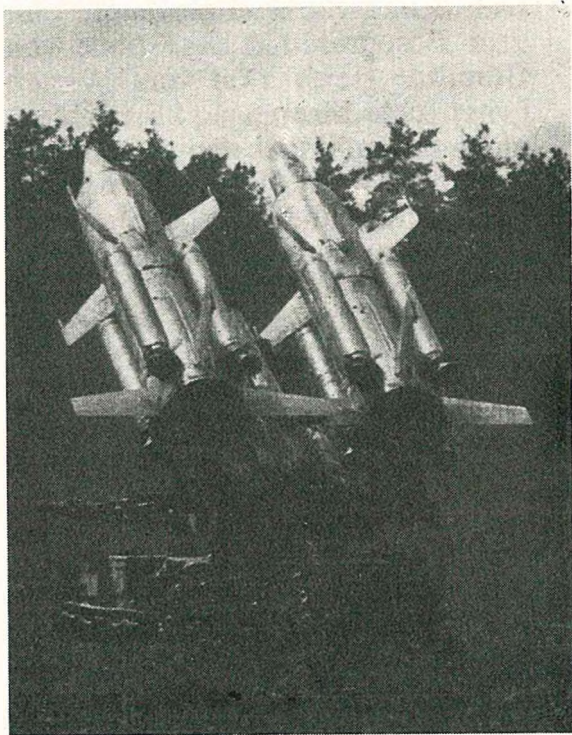
РАКЕТНИКИ

В останньому часі багато говорять про ракети: скільки в кого та яких. Я служив у сов. ракетних частинах, а тому можу сказати теж дещо на цю тему.

У листопаді 1972 року, мене залічили в в/ч 41143 розташовану в районі Кандашашка Мурманської області, Л.В.О. Це ракетна бригада ПВО армії, з дивізіону ракет ЗМ8МІ, технічна

Сов. ракети з атомними голівками типу «Скуд»

Сов. крилаті ракети

батарея. Служив я у тій технічній батареї у підвідділі так зв. «стиковки», тобто збірки ракет. Думаю, що цей комплекс широковідомий і давно перестарілий. Але обставини в сов. армії з того часу мало що змінилися.

Як у колгоспі

Наша частина не втішалась доброю славою. Самі офіцери в розмовах називали її «риболовним колгоспом». Колгосп — загально, слово майже зневажливе, подібно, як і колгоспник, а в армії зокрема. Частина не робила «бойової служби». Треба мати на увазі, що тут порядок був інший ніж у «режимних» частинах. Причин безпорядку було чимало, головне, що ми все ще «організувалися», споруджували нові будинки, а вояк, відомо, на будівництві — не вояк.

Будували ми по советській методі: дешево й нікудишньо. Проте, чи справді дешево — це ще питання. Ракетосховища огрівались погано й недостатньо. Вода замерзла й труби тріскали навіть у невеликий мороз. Техніка ламалась майже щоднини. Нищились дизельні мотори, ламались транспортно-підвізні машини, що на них возять ракети. Ламались двигуни — крани, а без них ракети не піднімеш.

Не говорю про якість транспортної техніки — я не шофер. Але рівень водіїв був дуже низький. Загально, вони були зовсім «зелені» після курсів у ДОСААФ. Ці 18-літні хлопчачи засинали за керівницями в часі 500-кілометрового маршу, і їх приходилося штовхати в ребра. В техніці вони слабо розуміли. До того ж, часу на навчання і ремонт було зовсім мало: політзаняття, впоряд, чергування в кухні, робота в городі, розвантаження вугілля, дерева, вартова служба: продовж одного року я був на вартовій службі більше як 50 разів. У цілій батареї був лише один прапорщик з більшим технічним знанням. Та ще були кілька старших віком вояків, що були добрими водіями. Так само офіцери не знали автомашинної техніки й не вміли водити машин. Замполітом у нашій батареї був бідний лейтенант, який навіть у донощицтві («стукачівці») був справжнім ідіотом. Випивав з офіцерами а пізніше доносив про їхні випивки в службовий час. Провіряв стійкових: на підпитку намагався обеззброїти стійкового діставав нераз прикладом по плечах. Після того мав догану й довго кашляв на потіху всіх вояків і офіцерів.

З «моїх» офіцерів ніхто віддано й щиро не ставився до служби. Вони нас не чіплялися, щоб лише все було «хорошо». Але «хорошо» не завжди виходило. Наша батарея одержувала прекрасні відмічення на полігоні, «перевиконуючи» всі норми. В якому ж виді і стані була вся техніка, ніхто практично не перевіряв.

Власне кажучи, що тут може бути «хорошо»? Прощай свобода на два роки. Майже кожен пише та рисує стовпники з колочним дротом, закреслює дні в календарі. «Тільки сон наближує нас до волі в запас» — такий девіз існує в цілій советській армії. Треба сказати, що харчували нас по так зв. північній нормі, навіть каву давали, хоч про 400 грамів м'яса денно, що належалося колись воякові старої російської армії, можна було лише мріяти. Старого вояцтва я вже не застав у батареї, хоч прикази — покарання за знущання над новобранцями нам неодноразово читали. Було таке знущання в сусідніх військових частинах. Не дивлячись на такі можливі умовини, ми все таки не «рвалися» до військової служби, намагаючись коли лише змога, не сповняти своїх обов'язків. Звичайно, служба сповнялась, деколи виглядало, що й непогано, але принцип «живи сьогодні, а завтра буде видно», ніяк не допомагав вояцькій дисципліні. Всіх цікавило тільки одне питання: як примусити час, проминати скоріше? Тому начальство всяко хитрує у пошуках нових стимулів. Найбільше сильні з них — це відпустка, або першочергове звільнення в запас.

Проте відпустка — справа вельми проблематична. Можуть декілька разів оголосити про відпустку, а потім її уневажнити. З того й армійське правило: «ніколи не вір шакалам». Правда, їдуть у відпустку у випадку смерті когось у родині, або важкої недуги найближчих рідних, або ті «хто зумів виеднати собі відпустку». Не легко дістати відпустку кіномеханікам, мистцям, кухарям і так зв. «воєнним спеціалістам». Бути в армії добрим спеціалістом, зовсім не вигідно. Затримують, щоб підготувати зміну.

«Дембеля»

Зате другий стимул — першочергове звільнення в запас — більш приваблює вояків. Але й тут обманюють, звичайно, не часто. Можна такого наробити, що запахне воєнним трибуналом, комісіями тощо. Але «щасливці» пробують. Ось, організуються так звані «дембельські роботи», головню будівельні. В неймовірних умовах «добровольці» палять вогні, гріють землю, довають її, словом, що тільки не роблять. Якість такого будівництва відома. . .

Я був свідком, як таких сімох «добровольців» споруджували огорожу довжиною кількясот метрів з рекордною швидкістю. Ніччю горіли вогнища, вночі світили рефлектором, словом праця кипіла. Ніби й добре, але навесні така огорожа падала від вітру цілими частинами, бо ж стовпи заморожували в лід і сніг, а на весну все таяло огорожа валилася. Друга група вояків взялася споруджувати офіцерський дім. Не пожаліли грошей, накупили в місті курячих яєць і замурували

їх у таких місцях, як наприклад, у підвіконниках. Жити в таких мешканнях — зовсім погано. Гидкий сморід, і практично годі визначити причину такого смороду. Такі витівки часто трапляються. Бо ж чим зайняти «дембелей» (старих вояків), щоб вони не тинялися з кутка в кут, і не ганяли «молодих» за горілкою. Звичайної військової служби вони не роблять, і це знають навіть «зелені» офіцери. Будуть лежати цілий день на ліжках, і лаяти тих, хто їх потурбує. Вигляд тих «старослуживих» — жахливий. Все на них брудне. Великі чуприни, погнуті пряжки в ременях, обов'язково не почищені чоботи. Віддавати честь офіцерам, вони ніяк не хочуть. Нижчих рангом капітана вони прямо не помічають. Коли ж такому прийдеться салютувати, тоді вони вдають, що поправляють шапку. Найбільш їх пригноблює, що до кінця грудня їм з військової служби не вивратися. Забагато вони напсували крові командирам і офіцерам за два роки. Багато з них це колишні підстаршини, що були zdegradovanі й вони тим гордяться. «Чиста совість — чисті пагони» — говорять вони. Тяжка це «публіка» для начальства. Вони прямо знущаються над офіцерами і насміхаються з них, прямо у вічі. Коли я служив, було наприклад, модно хрюкати голосно, коли прийшов нелюблений офіцер. Тому й демобілізуються вони тихо й незаметно, по одному, по два й першочергового.

Ну й муку мають ці офіцери, що супроводять ешелони таких демобілізованих вояків. Свої нарамники вони знімають ще на станції. Демобілізовані весь час горлають: «Плюй на офіцерські пагони — хай про них мріють кар'єристи, з травня цього року, ми навіки запасні». З відкритих вікон бажують тим офіцерам, що залишаються служити, ось що: «Служити тобі як мідяному канку!» «Капітане — ти ніколи не будеш майором!». Коли поїзд рушає в дорогу, на офіцерів летять огризки хліба та всяка погань. Слово, була «любов» без радости, розлука буде без жалю».

Буває й інакше. В батареиній канцелярії уже випивають по-дружньому як людина з людиною. Сумно офіцерові, що залишається без надійних «реб'ят», а їм сумно прощатися з добрим офіцером. На станції цілуються тричі по звичаю та ігноруючи всіх кричать — «ура» такому то капітанові чи майорові. Тоді горлає весь ешелон, бо ж усі знають, що офіцерові — шакалу не кричать «ура».

Буває ще гірше. Я їхав у поїзді де не було ані однієї шибки у вікнах. Перед нами їхали демобілізовані моряки. Трапляються сутички з вояками інших вояцьких частин, а головню з ненависними червонопагонниками» (внутрішніми військами КГБ). Неодин з таких демобілізованих попадає

відразу у в'язницю, і то на довго-тривале ув'язнення, так неславно закінчуючи свій «почесний обов'язок супроти «родини».

Народ і армія — одне

Крадуть в армії всі, хто може і вміє красти. Від начальства до рядового вояцтва, кожний щось намагається захопити з військового добра. Наприклад, у кожному ракетосховищі повинні бути портативні пилососи. Ні одного я ніколи не бачив. Вони обов'язково в офіцерських квартирах, украдені, або закиннені в парку. Навесні, коли тає сніг, весь парк захарашений різним поржавілим знаряддям. Відомо, що советські громадяни «прості на руку» (я маю на увазі державне майно), але в армії це все відбувається зовсім відкрито. Офіцери і прапорщики торгували бензином, медикаментами і запчастинами. Зокрема процвітала така торгівля в Казахстані. Фраза «бензина — водка» повторюється багаторазово для вояцького загального задоволення.

Напевно траплялися теж і грошові афери — скандали. Спліток про них було більше чим треба. Я особисто бачив тухлих, аж зелених курей, що їх хтось з начальства «підкинув» у вояцьку харчівню. В Казахстані ми свого часу відмовилися обідати, бо баранина була зіпсута. Пізніша експертиза визнала її небезпечною для людського життя. З військового складу хтось украв скриню гранат. Мабуть, щоб глушити рибу в ріці. Чим і як закінчилася ця детективна справа — не знаю.

За прикладом «батьків — командирів» крали інші. «Спецпошив» — північна вояцька куртка продавалась по 25 карбованців. Продавали штани з хемкомплексу, що в них було вигідно ловити рибу. З військового складу прапорщики — магазинери продавали дощовики, намети та інші речі. Словом «народ і армія — одне». Вночі вкрали з ракетно-націльної станції дорогу і складну подібну до великого телевізора апаратуру. Кому і пощо вона потрібна — не знаю.

Крадіжка в армії — нормальне явище. Пропдають шапки, реміні, різні інші речі, рюкзаки. Крадуть одні в одних і, як звичайно, в офіцерів. Украти щонебудь в офіцера («шакала») й напакостити йому при тому — вважається справою вояцької честі. Наприклад, украсти пачку цигарок в офіцера, повсувати їх у кишені Богу духа винних вояків, а потім радіти з авантюри.

Офіцери

В армії вояки не питають — «куди пішов твій офіцер?» або «де він?» а говорять «де твій шакал», «пес» або «змій». Прапорщиків називають «сундуками», «хомутами». Кожного офіцера майже прозивають. Часто злобно, вміло підібрано. Від вояків така прозивна назва доходить до офіцерів і залишається надовго, а часом назавжди.

Пригадую, що один неймовірно дурний підполковник мав прозивну назву — «півтора дурака». Замполітів називають «політичними проститутками». Чи думав товариш Ленін, що його слівця про Троцького будуть присвоювати армійським комісарам?

Безумовно є офіцери, до яких вояцтво ставиться з пошаною, називаючи їх «батьками». Таких зовсім мало. За час моєї служби я зустрів двох. Рідко коли їм присвоюють вищий ранг за майора чи підполковника.

Робити всілякі пакости офіцерам, а зокрема безпосередньому начальству — вважається серед вояків похвальним ділом. Багато вояків стали справжніми мистцями в виконуваних всяких пакостей офіцерам, отруюючи їм життя. Свого часу я бачив сльози в очах старого вже віком капітана, що йому вояки безжалюбно дошкулювали за його ходу й фігуру. Іншому пропалили й знищили дорогий костюм, а в нього була більша сім'я, й йому не легко було зібрати гроші на новий костюм. Нераз трудно зрозуміти, звідки в молодих 18-19 літніх хлопців бралось стільки злоби й ненависти до офіцерів.

Стукачі

«Зелений» молодий вояк, що зловиться на гачок хитрого замполіта, і стає донощиком, сексотом, одержує ім'я «стукача» й така назва залишається в нього до кінця його військової служби. Вночі страх не дає «стукачам» спати. Страх, що його битимуть, засунуть вату між пальці на ногах і підпалять. Двічі я був свідком, як уночі біля ліжка «стукача» стояли на зміні офіцери, берегли його від помсти вояків. Переміщувати «стукачів» з відділу чи сотні безцільно, бо про них завжди вояцтво довідається. Інколи їх переміщують до інших далеких частин, але «вояцьке радіо» сягає дуже далеко. В харчівні кидають у них миски й горнятка, в маршу підставляють ногу. Демобілізують їх першочергово й окремо, адже ж їх можуть викинути крізь вікно поїзду. Таке бувало.

Коли я по ночам, вигідно вмотивившись на старих автомобільних сидіннях, читав пригоди Швейка, підкидаючи вугілля в піч, один такий «відкинений» приходив грітися. Скільки щастя було в очах того хлопця, прямо тому, що тут ніхто його не гонив, не переслідував, не бив, і не знущався над ним. І скільки було журби, коли йому приходилося вертати в казарму. Завтра він може випустити автоматну чергу в своїх мучителів, а потім застрелить себе, або повіситься в тоалеті, чи втече додому і за це його запрячуть на два роки до дисциплінарного батальйону.

Щасливі матері, що не знають, що діється з їхніми синами в мирний час! «Будь проклята сов. армія — могила молодості» — був такий

напис на задній стіні мого ракетосховища. Будь проклята система, — додаю, — що робить людей тварюками.

Армія вояків — жебраків

Другий супутник советського вояка — постійне й повне безгрош'я. З карбованці 80 копійок місячно — це ціна вояцької служби. Добре тим, хто дістав щонебудь з дому, головно гроші. (З грішми в СССР всюди добре, навіть в концтаборі, не то що в армії). Проте тих, що мають свої гроші мало. В нас не було звичаю грабувати посылки, але їжу вояки приховували й їли вночі. Жалко й страшно.

Немає в сов. армії такого вояка щоб обходивсь без куріння. Махорки не дають, а цигарки у вояцькій крамниці дорогувати. А воякові ще треба купити щітку до чобіт, зубну пасту, гудзики та все необхідне. А за що? Так, що советська армія це армія вояків — жебраків.

Дещо про жінок

Кільканадцять кілометрів від нашого гарнізону був лісозавод. Були там гуртожитки, а працювали в лісозаводі різні виселенці, багато жінок і дівчат. Від гарнізону до «Пенька» (лісозаводу) протоптана вигідна стежка. Висліди таких взаємин відомі — венеричні хвороби. Буває ще гірше: взимку вояки, що вертаються до своїх казарм напідпитку, сідають перепочати і замерзають «виконуючи службовий обов'язок». У частині тоді всередині ночі піднімають тривогу й приходиться іти шукати таких невдах проклинаючи всіх і все, бо ж удень і так «шакали» не дадуть спати.

Нераз терплять від «прекрасного полу» й офіцери. Постійні скандали, сплітки, це невідступний супутник гарнізонного життя. Часто жінки офіцерів крутять романи з вояками. Це ж не дивно, коли кількасот молодих чоловіків примушені місяцями жити по-монашому. Ночами службові в казармах часто чувають, як вояки говорять жіночі імена в сні. Багато кличуть матерей у сні.

Цікаво глядіти на советську Росію з поїзду. До нашого ешелону весь час на станціях підходили жінки й вимінювали за горілку і вино м'ясні і рибні консерви. Більшість вояків були лєнінградці й бачили таке вперше. Замполіт говорив при тому «внутрішні труднощі й про загрозу зі сторони імперіялізму. Ніхто його не слухав.

На полігоні

В Казахстані, поблизу річки Емба, нас зустріла люта спека і дизинтерія. Полігон, мабуть, більший простором за Францію, не мав ніяких засобів ані можливостей, щоб спалити багато кілометрові скирти всякого сміття. Всюди мільйони мух. Дизинтерія тут гостює кожного року, але

нам особливо «повезло». Нас прямо всіх валила дизинтерія з ніг. Мене забрали в лікарню непри- томного, з гарячкою 40 ст. Приміщень бракувало, ми лежали в наметах. Були безладдя і хаос. Говорили про смертні випадки. В моїй частині більш як половина вояків хворіли, але на щастя ніхто не помер.

Потім були іспити. Ракети вперто летіли «Богові у вікна» й нашому полковникові довелося чи не два тижні поїти горілкою іспитове начальство, та благодати, щоб не було скандалу. Якимось невдачу зам'яли. Кінцевим акордом перед нашим виїздом з полігону була обов'язкова участь у будові свинюшника. Приказ був такий: «Будуйте так, щоб простояв 2 — 3 дні після нашого від'їзду. . .» Такий приказ нас улаштував.

Ми виїхали, забравши зі собою весь запас добрячого духого дерева. Думаю, що його завезли в безлісний Казахстан з чималими затратами. Дошки поїхали з нами на Північ. Імовірно там їх продали, або обміняли за горілку.

У лікарні я лежав з вояками з інших ракетних частин. Вислід іспитової стрільби був різний. Вояки розповідали все те, що всім нам набридло: всюди безпорядок, брутальна муштра, злодійство. В одній частині заставляли вояків співати в газмасках, у другій була традиція «хоронити недокурки». Якийсь злющий офіцер чи прапорщик приловить невдачу-вояка, що кинув недокурка де не слід. У вільний час, а найчастіше вночі заставляють його копати яму. Коли яму викопано, чи видовбано, тоді чотири вояки

приносять на простиралі недокурки, і його хоронять, а тоді «винуватець» повинен засипати яму землею.

Коли мова про полігон, на якому ми відбували стрільбу, то доброї слави він не має. Начальство відоме зі своїх жорстоких порядків. Охорона все нацмени. Бували випадки, що вбивали офіцерів. Начальник району був тварюка. За брак гудзика садовив вояка на п'ять діб арешту. Особисто бив вояків. Постачання нікудишне. Часом і продовж місяця годі купити тютюну, бо немає. Великі труднощі з водою. Полігон захащений уламками вистрілених ракет. Ніхто їх не збирав і навіть не хотів забрати такого брухту.

Після повороту з полігону, я вже довго не служив в армії. Останні два з половиною місяця я жив мов у раю, бо був службовим КПП, і рідко коли відчиняв там браму. Щодоби приходив новий службовий офіцер так, що за той час я мав нагоду зустрічатися з багатьма офіцерами. Коли сидівши удвійку половину ночі, то як правило, починається тоді розмова. Тим більш, що офіцери знали, що в мене університетська освіта, й питали мене про все. Я був теж багато старший віком за них. Часто ночами говорили ми багато про «життя в СССР».

Але про старшин советської армії, їхні проблеми, політичні погляди, російські національні настрої серед них, про їхню готовість воювати й чого можна а чого не можна від них сподіватися, я розкажу в черговій статті.

(«Посев» ч. 4 (1323), 1984р.)

ДЕЛЕГАТСЬКИЙ З'ЇЗД УКРАЇНСЬКИХ КОМБАТАНТСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Після довгої підготовки, що її провела Головна Управа Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії і Головна Управа Братства кол. Вояків І УД УНА (як ініціатори), а в організаційній площині підготовчий комітет, відбувся в середу, 30 листопада 1983 року, в Торонто, водній із залів Торонто Гілтон, Гарбор Кесел, (де й відбувався ІV конгрес СКВУ), делегатський з'їзд українських комбатантських організацій з п'яти країн: Австралії, Аргентини, Великої Британії, Канади й ЗСА. Були заступлені такі українські комбатантські організації: Братствокол. Вояків І УД УНА, Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії, Українські Американські Ветерани, Союз Ветеранів Українського Резистансу, Світове Братство кол. Вояків УПА, Об'єднання кол. Вояків УПА, Союз Українських Канадських Ветеранів, Українська Стрілецька

Громада і Союз Бувших Українських Вояків. На з'їзд прибули теж численні гості, індивідуальні ветерани та суспільно-громадські діячі.

Делегатський З'їзд відкрив коротким словом голова підготовчого комітету побр. Андрій Коморовський та привітав учасників З'їзду, а опісля сотник д-р Мирослав Малецький з'ясував причину й потребу скликання З'їзду та запропонував обрати ділову Президію, що була обрана в такому складі: пор. Василь Верига — голова, хор. Петро Кіщук — заступник голови й побр. Іван Падик — секретар. З черги були обрані такі комісії: Номінаційна: пор. Маріян Д. Гайва — голова, майор Віктор Роєнко й побр. Лев Бабій — члени; верифікаційна: побр. Андрій Коморовський, побр. Микола Кулик і побр. Теодор Андрушко; статутова комісія: пор. д-р Святомир М. Фостун, пор. Лев Футала й проф. Петро Потіч-

ний; резолюційна: пор. д-р Святомир М. Фостун, д-р Остап Соколовський, пор. Михайло Шебець, майор М. Жуковський і побр. Павло Харидчак.

З'їзд заслухав доповіді ген. секретаря ОБВУ пор. д-р Святомира М. Фостуна про потребу відновлення ради Українських Комбатантських Організацій при СКВУ, а теж і доповіді сотника Богдана Панчука, обговорив їх і схвалив відновити діяльність Ради, прийнявши її правильник, що був предложений статутною комісією. Обговоривши цей правильник, З'їзд постановив прийняти назву: Рада Українських Комбатантських Організацій, яка у вільному світі репрезентуватиме український комбатантський рух. На пропозицію номінаційної комісії З'їзд обрав Президію Ради: сотник д-р Мирослав Малецький — голова (Братство кол. Вояків І УД УНА), пор. Богдан Микитин — перший заступник голови (Об'єднання бувших Вояків України у Великій Британії), сотник Богдан Безкоровайний — другий заступник голови (Українські Американські Комбатанти), сотник Богдан Панчук — генеральний секретар (Союз Українських Канадських Ветеранів), пор. д-р Святомир М. Фостун — другий секретар (ОБВУ), сотник Роман Бойцун — скарбник (Братство кол. Вояків І УД УНА). Члени Президії: майор Віктор Роєнко (Союз бувших Українських Вояків), побр. Осип Труш, побр. Володимир Макар (Світове Братство кол. Вояків УПА), проф. Петро Потічний (Об'єднання кол. Вояків УПА) і пор. мгр Василь Верига (Братство кол. Вояків І УД УНА).

Делегатський З'їзд заслухав і схвалив резолюції. З важливіших постанов треба відмітити, що каденція теперішньої Президії Ради триватиме п'ять років, а осідок Президії є в Торонто. З'їзд визнав військовознавчий журнал «Вісті комбатанта» українським загальним журналом у вільному світі. На закінчення ділових нарад З'їзду пор. д-р Святомир М. Фостун подякував усім комбатантським організаціям та їхнім представникам від імені ініціаторів скликання делегатського з'їзду та побажав Раді успіхів у її праці. Делегатський З'їзд закінчено проспіванням українського національного гимну, а після закриття З'їзду відбулась скромна гостина, що її господарем була Крайова Управа Братства кол. Вояків І УД УНА.

Відновлення діяльності Ради Українських Комбатантських Організацій (кол. Світової Ради Українських Комбатантських Організацій) яка була недіяльною після смерті її голови бл. пам. д-ра Володимира Галана має особливе значення для українського комбатантського руху, який тепер матиме своє належне місце в системі СКВУ, а теж зможе бути більш об'єднаним, бо ж і завданням Президії Ради буде об'єднувати всі українські комбатантські організації, здійснюючи при тому інші важливі завдання, що їх визначає правильник РУКО, а перше і найважливіше завдання це допомога українському народові в його боротьбі за визволення й усамостійнення. □

РЕЗОЛЮЦІЇ ДЕЛЕГАТСЬКОГО З'ЇЗДУ РАДИ УКРАЇНСЬКИХ КОМБАТАНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

1. Делегатський З'їзд Ради Українських Комбатантських Організацій, що відбувається в середу, 30 листопада 1983 року, в Торонто, Канада, з участю делегатів українських комбатантських організацій, сердечно вітає:
 - український народ на рідних землях і на поселеннях, а зокрема вітає нескорених борців за національні права і свободу української нації, що караються в московських в'язницях, концтаборах, психлікарнях і живуть на засланні,
 - Його Блаженство Патріярха Йосифа, Блаженнішого Митрополита Мстислава, Блаженнішого Митрополита Андрея, Високопреосвященних Митрополитів Максима, Стефана, Владик, духовенство й пасторат українських Церков; секретаріат і Президію СКВУ, українські політичні сили, суспільно-громадські центральні, установи, організації, товариства, наукові інституції, молодечі та професійні організації,
 - українських генералів, старшин, підстаршин, вояків, проводи й членство українських комбатантських організацій у вільному світі,
 - всіх учасників і делегатів IV конгресу СКВУ.
2. Делегатський З'їзд українських комбатантських організацій відбувається в 45 роковини смерті сл. пам. полковника Євгена Коновальця й учасники З'їзду клоняють свої голови в пошану й прославу Великому Синові України.
3. Учасники З'їзду закликають всі комбатантські організації до скріпленої і посиленої діяльності та активної співпраці в Раді Українських Комбатантських Організацій.

4. З'їзд закликає українську молодь набувати фахове військово-наукове знання у військових академіях і школах.
5. З'їзд приймає, що військово-науковий журнал «Вісті комбатанта» є відтепер загальним українським військово-науковим журналом, і закликає українські комбатантські організації поширювати цей журнал серед свого членства й громадянства.
6. Учасники З'їзду закликають усіх вояків-українців, що не є членами українських комбатантських організацій, приєднуватися до українського комбатантського життя і бути активними членами тих організацій.
7. З'їзд вітає демократичні уряди вільних країн — членів НАТО та їхні заходи щодо зміцнювання оборонних сил для збереження миру у світі та закликає своє членство підтримати такі урядові заходи.
8. Делегатський З'їзд закликає кол. українське вояцтво плекати традицію українського вояка, поборити духа й чину, бути вірним великим ідеалам української державності й тим ідеалам вірно служити в чесній праці для української нації і України.

Торонто, 30 листопада 1983 року.

Богдан Шарко

«УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖДЕНЬ» У ФЕЛЬДБАХУ

Щороку відбуваються поїздки кол. вояків І УД УНА й українського громадянства до Австрії, щоб відвідати воєнні цвинтарі в околиці Фельдбаху та помолитися за полеглих і похоронених на тих цвинтарях воїнів І УД УНА.

Навесні 1945 року в тій околиці розгорнулися завзяті бої нашої Дивізії з наступаючими радянськими військами, і ці бої тривали аж до капітуляції Німеччини. Жителі Фельдбаху й околиці завжди радо вітають гостей — кол. вояків І УД УНА, як своїх захисників. Цього року місто Фельдбах відзначувало 800-річчя свого існування і сторіччя з часу призначення йому міського статусу. Тому, тиждень від 28 травня до 3 червня 1984 року був проголошений «Українським тижнем». На головній площі перед ратушею був вивішений побіч австрійського й швейцарського також і наш національний прапор, а в центрі міста була влаштована виставка українських різьб і вишивок.

Підготовкою «Українського тижня» займався з української сторони підготовчий комітет, що його головою був всх. о. шамбелян Олександр Дзерович, а заступником пор. Роман Дебрицький, голова Братства І УД УНА в Західній Німеччині. До цього комітету належали також хор. Петро Кішук, побр. Лев Коваль й бул. Маркіян Шептицький з Великої Британії, як представники Об'єднання булших Вояків Українців. Головна Управа ОБВУ займалась організуванням теж кол. вояцтва і громадянства на групову поїздку до Австрії, і ця групову поїздку була доволі численна, понад 70 осіб, які прибули в дорозі до Австрії до Мюнхену. З групою прибули — пор. Богдан Микитин — голова ОБВУ, хор. Петро Кішук, пхор. Володимир Янківський і бул. Мар-

кіян Шептицький, побр. Михайло Гринюк — голова КК ОБВУ і ген. секретар СУБ дир. Іван Равлюк. З групою приїхав теж репрезентативний танцювальний ансамбль Союзу Українців у Великій Британії «Орлик» під керівництвом його хореографів — п-ні Марії Бабиць і п. Дмитра Парадюка. Прибув теж квартет бандуристів «Кобзарське Братство» — : Юрій Бабчук — керівник, д-р Любомир Мазур, Іван Гнилиця та Ігор Лучка. З Канади приїхали — сотник д-р Мирослав Малевський, голова Ради Українських Комбатантських Організацій, і голова Братства кол. Вояків І УД УНА, д-р Остап Сокольський, голова Братства в Канаді, побр. Лев Бабій, голова Станиці Братства в Торонто, а теж побр. Михайло Кучер, голова Станиці Братства в Едмонтоні.

У п'ятницю, 25 травня відбулась у парафіяльній залі української католицької церкви в Мюнхені спільна зустріч членів Головної Управи і Крайових Управ Братства та Головної Управи Об'єднання булших Вояків Українців, з участю пполк. Вольфа-Дітріха Гайке, кол. шефа штабу І УД УНА Дивізії та сотника Енгельбергера голови Об'єднання німецьких спадунів — ветеранів у Баварії. Ці спадуні були у фронтових боях в Австрії разом з нашою Дивізією.

Присутніх гостей привітав голова Братства в Зах. Німеччині пор. Роман Дебрицький та попросив до слова пполк. Гайке, який з'ясував процес постанови Дивізії, її вишкіл умовини її вишколу, причину кинення її під Броди та дальшу її долю. Після його слова голова ОБВУ пор. Богдан Микитин у супроводі хор. Петра Кішука вручив йому почесне відзначення ОБВУ — медалю ІІ класу. Такими медалями були теж нагородже-

В поході на військовий цвинтар

ні поор. Володимир Душинський, заступник голови Братства в Зах. Німеччині за його активну співпрацю в організуванні поїздок до Австрії та мгр Володимир Леник, директор інтернату «Рідна Школа» в Мюнхені, великий приятель ОБВУ, який завжди дбайливо допомагає ОБВУ в часі групових поїздок до Австрії. У дружній атмосфері учасники цієї зустрічі провели час при перекусці, що їм приготували пані-дружини мюнхенських дивізійників, а о. год. 6.00 ввечері всі поїхали до «Софієнзаль» на концерт, у якому виступали вже названі ансамблі з Великої Британії і хор. «Україна» з Зах. Німеччини під диригуванням п. Євгена Задарка.

В суботу, 26 травня рано, група з Великої Британії і Канади виїхали до Австрії, і там наступного дня, в неділю, 27 травня відбулось урочисте посвячення пропам'ятної плити, вмурованої в стіну церкви на горі Леопольдсберг, біля Відня, в пам'ять і прославу українських козаків, що полягли в бою за визволення Відня від турецької облоги в 1683 року. Цю пропам'ятну плиту спорудило на власні кошти, а головню на кошти Відділу ОБВУ в Іспанії, Об'єднання Бувших Вояків Українців у Великій Британії. Посвятили цю пропам'ятну плиту о. шамб. Олександр Остгайм-Дзерович,

о. сотн. крилошанин Михайло Ратушинський, о. О. Гуцуляк і о. ректор Гаммінгер. Промовляв там дир. Іван Равлюк.

Пополудні збірна група з Великої Британії виїхала до Гнасу й там концертували «Орлик» «Кобзарське Братство». Ці ансамблі концертували також у Фельдбаху і Бад Гляйхенбергу, а їхні концерти втішалися великим успіхом. У четвер, 31 травня всч. о. шамб. Олександр Остгайм-Дзерович і всч. о. сотник-крилошанин Михайло Ратушинський відслужили Панахиду на цвинтарі в Граці, і біля пропам'ятної плити на місці кол. табору в Талергофі. Того ж дня прибули до Фельдбаху 35 дивізійників з Мюнхену, деякі з дружинами і дітьми. Багато дивізійників та громадян приїхали власними автомобілями. Прибули теж і наші громадяни з австрійського терену, так, що всі готелі у Фельдбаху були зайняті й довелося шукати нічлігу в околиці.

На запрошення посаджика міста Фельдбаху, ком. радника Альойза Гармтодта, всі українці зібрались увечері о год. 8.00 у міській залі, де відбулось гостинне прийняття з нагоди 800-річчя міста й «Українського тижня». На початок, мішаний хор з Фельдбаху в стирийському одягу проспівав кілька народніх пісень, а опісля посад-

Пропам'ятна плита вмурована в стіні церкви на горі Леопольдбергу

«Орлик» танцює на площі в місті Фельдбаху

ник міста сердечно привітав українців та від імені управи міста вручив кільканадцятьом дивізійникам пропам'ятні ювілейні плякети за їхню довголітню і дружню співпрацю. Почесний гість, пполк. Гайке, промовляючи з'ясував ролю Дивізії в обороні Фельдбаху та околиці, а заступник президента Союзу Стирійських Комбатантів май. Сепп Маврер нагородив пполк. Гайке золотою медалею. Таку ж золоту медалю одержав і полк. Євген Рен, який майже щороку приїжджає до Фельдбаху. Кільканадцять наших побратимів з Зах. Німеччини, Австрії, Великої Британії і Канади були нагороджені срібними медалями. Голова ОБВУ пор. Богдан Микитин подякував австрійським побратимам за кожнорічну їхню гостинність, і від імені Головної Управи ОБВУ нагородив медалями ОБВУ II класи кількох провідних членів австрійського комбатантського Союзу, а теж і кількох міських провідних діячів. На закінчення цієї церемонії пор. Богдан Микитин і хор. Петро Кішук вручили для міської управи погруддя в бронзі Тараса Шевченка з німецькомовним написом, посадникові міста. Під бурхливі оплески присутніх посадник сердечно подякував за таку пам'ятну річ, і запевнив, що вона матиме почесне місце в приймальному бюро міської управи. Пор. Роман Дебрицький вручив посадникові міста від Братства кол. Вояків I УД УНА в Зах. Німеччині велику кольорову відзнаку — емблему Фельдбаху виготовлену по-мистецьки з написом «Український тиждень 28. 5. — 3. 6. 1984». Другу таку емблему він вручив директорowi соціального відділу Гергардові Ангерерові за його дружню співпрацю в підготові «Українського тижня». Обидві ці емблеми виконав власник мистецької робітні в Бертесгадені Маріян Кашуба. З черги промовляв голова ЦПУЕН мгр Антін Мельник, що прибув на святкування разом з дружиною. Він привітав управу міста від ЦПУЕН і КОУГ-ЦУ та побажав містові гарного розвитку. В кінцевому слові пор. Роман Дебрицький наголосив гостинність управи міста, його жителів, і бажаючи містові — ювілятові дальшого буйного розвитку підніс многоліття, що його спонтанно проспівали всі присутні. Стирійський хор проспівав на закінчення дві пісні, після чого відбулась вечєра.

У п'ятницю, перед полуднем, уся наша комбатантська братія з прапорами, громадянство й ансамблі відвідали воєнні цвинтарі, де о. шамб. Олександр Дзерович і всч. о. сотник-крилошанин Михайло Ратушинський і о. Мирон Мольчко з Мюнхєну відслужили Панахиди. Хоровим співом проводив д-р Любомир Мазур з Болтону. Біля пам'ятників покладено вінки, а також промовляли: полк. Євген Рен, пполк. Вольф-Дітріх Гайке, д-р Степан Сокольський, ред. Микола Волинський, побр. Михайло Гринюк, пор. інж.

Ярослав Гаврих, сотник д-р Мирослав Малецький і пор. Роман Дебрицький.

У Гнасі відбувся спільний обід, у часі якого українців привітав місцевий посадник і подарував кільканадцять примірників пропам'ятного альманаху з нагоди відзначування 750-річчя тієї курортної місцевості. В цьому альманаху згадан про бої Дивізії, а матеріяли подав сотник Волсдимир Козак.

В суботу, 2 червня члени Головної Управ Братства, Крайових Управ і Головної Управ ОБВУ відбули спільне засідання, в часі якого обговорено відбуті імпрези, актуальні справи співпраці та завдань. О год. 10.00 дня на площі центрі міста відбувся попис народніх танців, щз ними виступали австрійські групи, а теж з Фінляндії і Туреччини. Найбільший успіх мав на танцювальний ансамбль «Олик». Після обіду окрема делегація поїхала й поклала вінок біля пам'ятника австрійських спадунів. О год. 7.00 ввечєрі всі зібрались на площі біля спортової залі, ждучи приїзду президента Австрії. Тоді щраз, виступали танцювальні ансамблі. Великим успіхом утішався «Орлик», а хор «Україна» проспівав композицію Ст. Людкевича до слів Тараса Шевченка «Молитва козаків у неволі» та М. Вербицького «Широкий Луг».

О год. 8.00 ввечєрі велика спортова зала заповнилася австрійською і українською публікою. Президента Австрії привітав посадник міста, а симфонічна оркестра Високої Музичної Школи Грацу відіграла сонату Вебера. Історик з Грацу проф. д-р Рудольф Грасмут виголосив доповідь на тему «800-ліття Фельдбаху», після чого знову виступала згадана симфонічна оркестра, а посадник міста радн. Гармтодт вручив президентов держави й голові уряду Стирії д-рові Йозефов Крайнерові пропам'ятні книги з нагоди 800-річчя міста Фельдбаху. Оркестра відіграла тоді «Гавдеамус» Й. Шпарке, а голова стирийського уряду виголосив привітальне слово. Після святкового «Віват академія» Бікселя, що його відіграла симфонічна оркестра промовляв президент Австрії д-р Кіршлегер, вітаючи Фельдбах з ювілеєм та бажаючи містові дальшого економічного й культурного розвитку. На закінчення оркестра відіграла стирийський і австрійський славні. Під час відходу президента хор. Петро Кішук і бул. Маркіян Шептицький вручили йому в подарунок ілюстровану книгу в німецькій мові «Шевченко — Рембрант Сходу» та збірку літературних нарисів п. з. «Блакитний листопад» — переклад на німецьку мову п-ні Анни-Галі Горбач.

У неділю, 3 червня більша частина збірної групи з Великої Британії виїхала рано до Мюнхєну. Український прапор у центрі міста був знятий і вивішений біля пам'ятника поляглих, що стоїть коло церковної криниці, де є вмурована пропа-

Фінал українського концерту в Мюнхені

м'ятна плита в пам'ять полеглих українських вояків. Там поклав вінок від філії Союзу Українських Воєнних Інвалідів у Новому Ульмі, її голова побр. В. Вацик. У стіп пам'ятника поклали вінок д-р Остап Сокольський і представники чоловічого хору «Україна» при співі українського національного гимну, а стирійська духовна оркестра відіграла вояцьку жалобну пісню про «вірного товариша».

Торжественну Службу Божа в головній церкві відслужили всч. о. шамб. Олександр Дзерович-Остгайм і всч. о. Мирон Мольчко. Церква була-заповнена австрійцями й українцями. Всч. о. шамбелян Дзерович пояснював місця з св. Літургії по-німецькому, а також сказав двомовну проповідь. Апостола по-німецькому читав д-р Р. Лебедович з Грацу. Молитовно співав хор

«Україна» під диригуванням п. Є. Задарка, а Служба Божа закінчилась проспіванням «Боже Великий, Єдиний».

Пополудні, українці почали вибиратися в дорогу додому. Прощаючись, бажали собі поновної зустрічі в цьому гостинному місті, з котрим нас, кол. вояків, в'яжуть могили наших побратимів, що їх ми відвідуємо кожної весни, кладемо на них вінки й молимося до Всевишнього, щоб дав нашому народові волю, в ім'я якої наші побратими поклали своє життя у фронтових боях навесні 1945 року.

Примітка Редакції: Головна Управа ОБВУ готує до друку окреме видання про цьогорічну поїздку до Австрії, що вийде як книга друга в серії «Вояки — воякам». □

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ!

КОЛЬПОРТУЙТЕ!

ПОШИРЮЙТЕ!

І ЧИТАЙТЕ «СУРМАЧ»!

ДУМКИ ПРО КНИЖКУ «МОЗАЙКА МОЇХ СПОМИНІВ»

Спомин полк. Євгена Побігушого-Рена є працею військового фахівця, який 37 років свого життя присвятив військовій справі, служивши у своїй рідній армії, а потім у чужинних. Але потрапляючи в чужинне військо, Побігуший-Рен ніколи не забував, що він відбуває військовий обов'язок у чужих, для того, щоб бути готовим стати під український національний прапор з найвищим знанням модерної військової техніки, бо з наших Визвольних Змагань виніс він відчуття, що військова справа під час нашої національної революції не була поставлена на висоті, що робилося чимало стратегічних, тактичних помилок, не ураховувалися в достатній мірі ані психологічні фактори з армії, ані політика не була суцільно узгоджена зі стратегією військової дії.

Не можна сказати, що «Мозаїка моїх споминів» є лише споминами про життя і діяльність самого автора. Не можна її назвати також літописом військового життя епохи. Історичні події 38 років розглядаємо лише як канву, на якій виступає виразно не стільки військова діяльність автора, скільки українські вояки, їхні заслуги, їхня чесність, але й невишколеність; використання їх для чужинних інтересів, щедрі жертви української крові, що лише частинно окупилися позитивними результатами для України.

Побігуший-Рен був у вирі військових подій, коли УГА боронила проголошення української державності в Галичині, він дав кілька драматичних штрихів до подій українсько-польської війни 1918-1919 рр., але й не пробував охопити цілості тодішніх подій, що йому треба поставити в додатне, бо він, не претендуючи на ролі історика, показав лише те, що бачив власними очима й боліче пережив; також у бравурному поході з'єднаних сил наддніпрянської й галицької армії на Київ у серпні 1919 року, він знайшов мимохіть темні тіні нашого минулого, хоч і горів запалом боротьби; яка б могла закінчитися перемогою, а зазнала поразки через, нашу тодішню недосвідченість і через психозу нашого провінціалізму. Надзвичайно пересторогою звучать слова автора про співпрацю наддніпрянських вояків із галицькими. . . «нашим старшинам бракувало відповідного підходу до наших братів наддніпрянців, що були прилучені до наших частин. Їх не трактовано як справжніх побратимів по зброї, а як звичайне собі поповнення військових частин. З ними треба було провести гутірки, дати їм

відчутти що вони рідні нам. Ми, молоді, теж не збагнули і не зрозуміли того, що треба з ними зійтися. . .

Вони почувались чужими серед нас, не диво, що й покинули нашу батарею. Ми не знали і не вивчили психології братів — наддніпрянців.» До цих щирих і важливих слів хочеться додати коментар: у днях навального наступу на Київ може й не було часу вивчати психологію людей, важнішим був той факт, що галицькі вояки несвідомі були, що наддніпрянцям, під тиском царату, довелося протягом століть пережити стільки національного нещастя, що можна було лише дивуватися тому, що вони етнічно, мовно і в елементах своєї культури залишилися все ж таки українцями. . .

Військово-стратегічні зауваги Побігушого-Рена до розвитку подій під час національної революції вже траплялися в новіших і давніших екскурсах у наше революційне минуле, вони вже були у виданнях «Червоної Калини» в Галичині, але в нашому часі їх слушно поновив, сконцентрував і підбудував власним життєвим досвідом вояк Побігуший, і це, безперечно, потрібно.

Досить коротко, але й драматично говорить автор про свою службу в польській армії, про бої польської армії проти німецького загарбника. Мати вояцьку гідність у чужій армії і залишитись вірним своїй нації — це трагічне становище для чесної людини. Зі скромності автор не розкриває на показ своїх болючих ран: ми лише знаємо, що належачи до ОУН, він лишився твердим на своєму національному ґрунті, що зворушить кожну людину, яка вдумливо читатиме його рядки.

Що далі, то глибше ввурюється автор у військову проблематику, в техніку військового діла, у пов'язаність військових справ з політикою. Його розділ «У Дружинах Українських Націоналістів» особливо цінний нині, бо наш ворог весь час твердить, що ДУН вислужувалися німцям. Про ДУН автор чітко говорить: «Дружини Українських Націоналістів» творила «Організація Українських Націоналістів» Бандери, в порозумінні з німецькою армією (Вермахтом). Обидві сторони мали, як це завжди буває, свої різні цілі. Українська ціль була — вільна, незалежна українська держава. Легіон мав бути початком української збройної сили. У правильність сказано немає сумніву. Потрібне лише уточнення.

Не Вермахт у цілому був за творенням українських легіонів. З цієї ж постави більш-менш впливових старшин скористався й полковник Роман Сушко, приналежний до ОУН полк. Мельника, створивши українські сторожеві сотні, включені у військову систему німецької армії.

Очевидно, що у військово-політичній ситуації 1940-41 рр., перед німецько-російською війною обидві організації робили правильно, розглядаючи свої військові підготовки, як зав'язок військової сили на майбутнє, в якому можливість національної революції в Україні (ще перед фактами жорстокої німецької окупації під час війни) не була виключена. «Організатори ДУН також виеднали в німців, щоб ми не присягали Гітлерові на вірність, а Україні. Це була українська самостійна військова одиниця, яка мала свій український прапор, українську команду та старшинський і підстаршинський персонал. Був лише зв'язковий старшина до вермахту». У кожного вояка на німецькій уніформі був також український тризуб. Після проголошення війни українські легіонери були спрямовані на терен причорноморської України, де в силу спромоги спиняли румунське варварство супроти українського населення. Закінчилося це тим, що нацистська партія розв'язала 27 серпня 1941 р. обидва легіони.

Після відтягнення обидвох легіонів на терен Німеччини, після невдачі меморандуму з української сторони з вимогами військово-політичної суверенності, після невиразних обіцянок з німецького боку «поліпшити ситуацію», залишилося проблематичним рішення легіонерів піти на рік у найману службу до німців у вигляді окремої військової частини з уваги на те, що московський одвічний ворог страшніший для України, аніж німецький. Гіркий шлях цього служіння в боротьбі проти партизанів у Білорусі, під проводом нездарного німецького поліцеста, з боєм описує автор.

Під тиском страхітливої окупаційної дійсності білоруські селяни переставали контактуватися й з українцями в німецьких мундурах, а скинути ці

мундури, вийти передчасно з умовленого речення військової співпраці, означало б фізичне знищення всієї військової одиниці. Зате по рокові ніхто не мав вже ілюзій, всі заявили про свою відмову від військової служби; напівроздягнені поверталися додому, дехто, як от сотник Роман Шухевич, відразу зникли в підпіллі, а багатьом, у тому числі й Ренові, прослалася дорога в німецьку в'язницю, з якої його вирвало лише проголошення формування дивізії «Галичина».

Автор пише докладно про надії й ілюзії, зв'язані з заснуванням дивізії, яку лише з труднощами і лише в скруті для німецького Райху, нарешті, дозволено було назвати «Українська Дивізія Галичина», про висилку під Броди, про їхню відвагу, чесність, про масове знищення нашої молоді в Брідському кітлі, про пекло шаленого вогню і відважність наших вояків встають перед нашими очима, а проти решток війська виглядає, як чудо.

Автор не ставить собі завдання вичерпно змалювати баталію під Бродами, бо власним оком він не міг охопити цілості картин. Натомість перед нами виступає військовий дослідник, який знає численні джерела і має змогу проаналізувати всі компоненти баталії.

Висновок його, як і в попередніх розділах: не можна віддавати під безпосередню команду чужинців, висновок дуже важливий на майбутнє. Дальші розділи показують дію української дивізії «Галичина» проти партизанського руху у Словаччині, відхід у фронтові бої в напрямі Хорватії, відвагу виявлену до кінця. Дуже добре, що полковник Рен не поставив крапки про кінець дивізії, на переході її в полон. Добре, що він скромно нашікував свій дальший життєвий шлях, у якому бачимо, що патріот-вояк у силі користати зі своїх моральних чеснот і в гнітючих обставинах еміграційної дійсності.

Війна не лише нищить, вона загартовує, виплекує мужність, втривалість уміння бачити у себе й навколо себе зроблені помилки.

Велике спасибі полковнику Євгенові Побігучому-Ренові за його книжку! □

**ПОБРАТИМИ! НІ НА МИТЬ НЕ ЗАБУВАЙМО НАШОЇ
ВОЯЦЬКОЇ ПРИСЯГИ УКРАЇНІ!**

«ПІД СОНЦЕМ ІТАЛІЇ»

Під такою назвою вийшла з друку чергова дослідна праця пор. мґра Василя Вериґи, як 50 том Бібліотеки Українознавства Наукового Товариства ім. Шевченка. У цій своїй багатоджерельній і дослідній праці автор описав перебування вояків І УД УНА в британському полоні, в таборі «5Ц» у Беллярії, Італія, від червня до жовтня 1945 року. Праця побратима Вериґи має дев'ять розповідних розділів, кожний ілюстрований, режюме по-англійському, окремий розділ важливої документації (багато документів уперше опубліковані), список бібліографії, покажчик імен і список знімок, та є безумовно цінним джерельно-дослідним матеріалом, що його з приємністю прочитає кожний колишній «беллярівець», пригадуючи собі своє власне переживання під палючим сонцем Італії, в обличчі тривожного й непевного свого завтра, а теж радо та з увагою прочитає цю книжку науковець — історик, зокрема історик — дослідник українського війська.

У першому розділі автор розповідає про відступ І УД УНА з фронту та про різні труднощі, що їх довелося долати відступаючим частинам Дивізії, аж поки вони не дійшли до гірської місцевини — Шпітталью, звідки англійці почали їх вивозити до Італії. Другий розділ це опис подорожі до Італії, що аж ніяк не належав до приємних подорожей. Третій опис табору «5Ц», розташованого в чистому полі, простором 20 гектарів площі, огороженої нашвидкуруч колючим дротом. Автор описав у цьому розділі організаційну систему табору, що була суто військового характеру, присвятив чимало уваги команді та різним секторам табірної життя, яке не дивлячись на голодовий пайок моральне й духовне пригноблення, примітивні умовини життя, журбу за непевне й невідоме майбуття, почало розгортатися в цілій ширині. В цьому розділі є поміщена рідкісна й пропам'ятна знімка штабу табору «5Ц» із збірки сотника О. Винницького. В четвертому розділі автор схарактеризував побут нашого вояцтва в таборі, дразливу справу харчування, гігієнічно — санітарні умовини, а також згадав чи не про вічно традиційну «табірну торгівлю». Ось, як мистець Володимир Каплун цікаво писав про «базар» у таборі: «Сутеніє. На темному небосхилі заблищали перші зірки. Оце пора, коли — то наші таборові більші й менші купці зі своїм крамом вилазять із

своїх шатер і прямують на таборовий базар. З цікавості заходжу туди і я. Площа біля водотягів повна людей, які прихвлялюючи свій крам — снуються сюди й туди. «Калісони — омега» — здоровим басом гукає старий купець — дебелий дядько з довгими чорними вусами. «Шкарпетки — 22 — каратової марки» «Пелікан» — повторює раз у раз захриплий голос серед метушливої товпи. «Черевки — Докса до заміни» й т. д., яж у вухах шумить від цього гамору»...

Розділ п'ятий своєї праці пор. мґр Василь Вериґа присвятив культурно-освітній праці, яка як уже було згадано, гарно почала розгортатися, незважаючи на вельми трудні життєві умовини. Автор описав широко про духовну опіку, культурно-розвагову діяльність, спортову, рукоділля в таборі, відмітив важливу роль в тій загальній діяльності студентської громади, публіцистику та літературу, творчість прозаїків і поетів. З цих останніх вирізнялися поети — хор. Борис Шкандрій — Богдан Бора, Юрій Форись і Олесь Білик. З прозаїків вирізнялися Любомир Рихтицький, Віталій Бендер і Олексій Запорожець-Девлад. Була теж сильна група публіцистів, що їм треба завдячувати існування і розвиток табірної преси, започаткований у Беллярії та продовжуваної в Ріміні.

До труднощів табірної життя дійшла ще й грізна небезпека репатріації «на родину». Цій турботливій справі, що зганяла сон з очей нашому вояцтву автор відвів сьомий і восьмий розділи своєї праці. Це й справді був грізний час, і прямо Боже Провидіння мало нас у Його опіці, що нас не зустріла трагічна доля козацького корпусу, що його англійці видали більшовикам у Австрії. Воєнні переможці торгували тоді Європою і людською кров'ю, а більшовики вперто вимагали видачі вояцтва І УД УНА, вважаючи його найбільшими зрадниками «родіни». Адже ж на конференції Великої Трійки в Потсдамі, в липні 1945 року Сталін вимагав видачі вояцтва І УД УНА. Доля нашого вояцтва висіла, як кажуть, на волосині й одне слово Черчіля могло бути смертельним приговором для Дивізії. У боротьбі з тиском більшовицької репатріаційної місії наше вояцтво витримало в Беллярії дуже тяжку пробу психологічної боротьби й виступало об'єднано, рішуче і завзято.

17 жовтня 1945 року англійці перевели все наше вояцтво до великого табору ч.1 біля Ріміні. Всіх разом 9308 чоловік, у тому 9148 вояків і підстаршин та 160 старшин. У тому новому таборі почався черговий період життя нашого вояцтва в неволі з його підготовою до цивільного життя.

«Під сонцем Італії» — цікава і корисна публікація, а водночас це важливий причинок

до загальної історії І УД УНА та дослідів історії українського війська. Праця побратима Вериги — це теж нарис національно-об'єднуючого життєвого іспиту, що його пройшло наше вояцтво в Беллярії, а пізніше в Ріміні долаючи сірі дні неволі, в яких за словами поета «тужливе добраніч» грала сурма, і небовиддя вкривалося золотими зорями, але для наших вояків була — чужина»...

Михайло ЛОЗА

БЛИСКУЧА АПОЛОГІЯ

Таку оцінку можна й треба дати виданій, у мин. 1984 році, книжці Мирослава Кальби, яку автор назвав «НАХТІГАЛЬ» (Курінь ДУН) у світлі фактів і документів. Виданням цієї книжки зайнялося видавництво Украрпес д-ра Івана Овечка, Денвері, ЗСА.

Мотиви із-за яких Мирослав Кальба написав свою блискучу апологію, подано у вступній статті «Від автора». Основною метою автора було опрокинути ворожі наклепи на Дружини Українських Націоналістів «Нахтігаль». До оборони доброго імені ДУН «Нахтігаль» автор приготувався дуже дбайливо, через те й випала ця оборона незвичайно блискуче. У списку використаної літератури знаходимо 31 назву. Автор простудіював матеріали в мовах: українській, російській, польській, англійській і німецькій. Про свою підготову згадує теж і сам автор у статті «Від автора». Він пише: «Старався я відшукати по можливості всю документацію стосовно тих закидів і звинувачень проти «Нахтігаль» щоб раз назавжди відкинути фальшиво-злобні звинувачення, якими годув своїх громадян Москва і Варшава» (стор. 10).

Крім основної праці — в захист «Нахтігаль» — в книжці поміщено ще: «підсумки» (в українській мові, д-ра Д. Б. Чопика), бібліографію, показник імен. Вступне слово написав д-р Микола Климишин. Його «Слово» — це можна б сказати — перша оцінка твору Мирослава Кальби, оцінка, з якою напевно погодиться кожний читач цього твору. А оцінка, що її дав д-р Мирослав Климишин, така:

«Дуже цінну працю виконав кол. член ДУН, Мирослав Кальба, зібравши все, що можна було знайти в архівах, і в дбайливо укладеній праці п. з. «Нахтігаль» (Курінь ДУН у світ-

лі фактів і документів) подає правду про ДУН. Це цінна праця, бо вперше в такій формі дано вичерпно відповідь ворогові й доказ, що він у своїй ненависті дуже далеко відбій від правди».

Головні справи звинувачення зі советської сторони і комуністичної Східної Німеччини проти Куреня «Нахтігаль» такі:

«Нахтігаль» був зорганізований з українських терористів і шовіністів Бандери. Оберлендер — як їхній військовий командир — вишколював їх у дусі антисемітизму та винищування інтелектуалістів східноєвропейських народів. «Нахтігаль» під проводом Оберлендера наступав у ранніх годинах 30 червня 1941 р. на Львів. Вояки цього куреня почали акцію проти жидів». Як советські так і польські наклепники приписують «Нахтігалеви» вбивство польських професорів у Львові. Мирославу Кальбі вдалося на підставі достовірних документів відкинути ворожі наклепи. Мирослав Кальба доказав у своїй праці, що вояки ДУН не були жодними німецькими коляборантами. Дружини Українських Націоналістів від самого початку були подумані як зав'язок української армії. Вояки ДУН ніколи не присягали на вірність Німеччині і Гітлерові, а на вірність Україні. Коли німці поставилися вороже супроти відновленої, дня 30 червня 1941, української державності, Дружини Українських Націоналістів відмовилися далі воювати в рядах німецької армії. Про цей факт Мирослав Кальба пише так:

«Після заняття Вінниці, наш курінь «Нахтігаль» відійшов на відпочинок до Юзвина. Там вкоротці наспіла вістка про арештування наших провідних членів ОУН враз із С. Бандерою, як також більшість членів ново-

створеного уряду враз з прем'єром Ярославом Стецьком.

В обличчі таких подій, Роман Шухевич, як дійсний командир обидвох частин ДУН («Нахтігаль» і «Ролянд») вислав до Головного Командування німецької армії заяву, що у висліді арештування Гестапом Державного Правління України враз з її прем'єром Ярославом Стецьком та провідника ОУН і створеної німецьким урядом ситуації, українські курені не можуть залишатися в складі німецької армії.

Невійськовики знають про те, що у війську кожного вояка чекає найвища кара покарання, а саме — розстріл за невиконання наказу. А що тоді говорити про відмову далі воювати? Це наявний бунт, на яким навіть не проводиться жодної судової процедури, лиш сам командир у такому випадку, без суду і одобрення вищого командування, заряджує збірку цілого відділу, напроти якого уставляє кілька кулеметів, і дає наказ «вогонь», і кулеметним вогнем рострілюється весь відділ.

У нашому випадку цього не було. А чому? Тому лиш, що на те, не було закону бо ми ніколи не присягали на вірність Німеччині, чи її фюрерові, бо якщо ми були б присягнули, командування було б поступило згідно з

фронтовими законами, і всіх нас розстріляло» (стор. 29).

Свою працю «Нахтігаль» Мирослав Кальба не тільки очистив український курінь, що носив цю назву, від ворожих наклепів, але й українському читачеві дав можливість краще пізнати правду про Дружини Українських Націоналістів, і правду про те, що Акт 30 червня 1941 року був належно обдуманий, що його творці не поривалися — як дехто каже — «з мотикою на сонце» і, що вони подумали також про збройну силу, яка б цей акт забезпечила, а зав'язком тієї сили були власне Дружини Українських Націоналістів (ДУН), що виступали під закодованими назвами «Нахтігаль» і «Ролянд».

У короткій рецензії нема змоги, вірніше — нема місця, для ґрунтовного обговорення змісту твору Мирослава Кальби і тим самим немає змоги розкрити повну вартість цього твору. Тому радимо придбати книжку й запізнатися з її змістом. Такий шлях найпевніше доведе до належного пізнання вартості праці Мирослава Кальби.

Книжка має 159 сторінок, видана під кожним оглядом дбайливо. Мовні недотягнення мінімальні, це свідчить про солідність мовного редактора — д-ра Івана Овечка. □

Ілюстрація до статті «Гене́за Постанови Української Диві́зії «Галичина», — стор. 11

Частина Дивізії в маршу до Юрославії

ПОРОХ ДЛЯ АРМІЇ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Славетні перемоги української народної армії, під проводом Богдана Хмельницького, здобуті в роки визвольної війни 1648 — 1654 років, викликали подив і захоплення всієї Європи. З-поміж усіх питань, які успішно розв'язував Богдан Хмельницький, для істориків і досі залишається загадкою таке: як козацький гетьман зумів організувати таку велику армію — 200-300 тисяч чоловік (переважну більшість у ній становили селяни, котрі раніше не знали військових прийомів і дисципліни) і, що особливо важливо, як йому вдалося запезпечувати її зброєю, боєприпасами.

Якщо говорити про забезпечення, то відомо, що кожен, хто йшов до війська, мав з'явитися на місце збору зі зброєю, конем і запасом харчів. Потім, у ході бойових дій, у розташування полків приїздили купці, які привозили всі необхідні товари. Це було великою підмогою і для повстанців, і для населення, коли врахувати, що в тому часі в Україні кілька років був недорід.

Для підтримання високої боєздатності «огнистого» війська, надзвичайно важливим було й забезпечення його порохом, оскільки на озброєнні були рушниці, пістолети, мушкети, аркебузи, не кажучи вже про численну козацьку артилерію. З універсали в Богдана Хмельницького довідуємося, що, вирушаючи в похід, кожен козак мав придбати п'ять кіп кулі і п'ять фунтів пороху. А як виробляли його в Україні? Це питання заслуговує на увагу, тим більше, що сучасники високо оцінювали його якість, зокрема відомий французький інженер Боплан зазначив: «Українці роблять чудовий порох». І така похвала не випадкова — в Україні і до визвольної війни було розвинене виробництво селітри, з якої виготовляли порох. Історик Ф. П. Шевченко за прізвиськами підрахував, що «пороховників» до реєстру записано 11, селітерників — 6, а також 9 могильників і курганників. Саме останні професії розкривають процес видобування селітри, бо для її виготовлення використовували органічні рештки, розкопуючи давні могили і кургани.

Це питання розглядалося в багатьох наукових розвідках, які обговорювалися наприкінці минулого століття на засіданнях «Исторического общества Нестора летописца» в Києві. Можна погодитися з гіпотезою, яку навів у своїх «Очер-

ках переяславской старини» А. В. Стороженко. Згідно з нею сировину для виготовлення селітри брали з городищ. У давнину, це були пристановища кочівників, котрі жили разом з худобою в середині майданів, забезпечених валами. Гній, різні відходи вони викидали на вали. У гній потрапляла також зола з багать, біля яких грілися і на них готували їжу. Органічні рештки у внутрішній частині майданів перемішувалися, затоптувалися, присипалися новим шаром. Атмосферні опади впродовж багатьох віків змочували цю суміш — так створювалися «гнізда», багаті на необхідні для виварювання селітри речовини. Такої ж думки дотримувалися в ті часи й на Заході. Відомий інженер Казимир Семенович (є припущення, що він міг походити з Київщини), який перебував на службі в польського короля, у своєму трактаті про артилерію, виданому 1650 року, писав: «Матеріяли, що існують в селітрі, найкраще збираються в темних місцях: у приміщеннях для коней, волів, кіз, свиней, овець...»

Казимир Семенович наводить і різні способи визначення придатності курганної землі для селітроваріння. Якщо покласти її трішки на язик і буде щипати — є селітра. Такий же висновок, писав він, можна зробити, коли, насипавши суміш на гаряче вугілля, почуєш тріск і догори піднімається світлий попіл.

Придатну для виробництва суміш завозили і складали у великі бурти біля варниць, котрі стояли, як правило, у приміщенні, вкритому соломою, і мали не більше як десять сяжнів у довжину і чотири — у ширину. Поблизу селітри неодмінно мала бути проточна вода. Треба було також наготувати чимало попелу з бука, ясеня, в'яза, клену та інших твердих порід. Дві частини його і три частини нагашеного вапна перемішували, одержану суміш засипали впереміж із курганною землею в спеціальну діжку-варницю з отвором на дні. Потім поливали водою, яка виносила через нижній отвір у збірник селітряний луг. Якщо 200 відер ґрунту промивали такою ж кількістю води, його одержували 150 відер. Для виготовлення селітри високої якості потрібно було одержати 150 відер гарячого луґу вилити в другу варницю, після чого крізь суміш проходили вже 113 відер, з яких за третім разом залишалося тільки 85, але міцного розчину.

Луг виливали до великого котла і починали підігрівати спочатку на малому, а потім на великому вогні — до випарування однієї третини. Потім весь час підливали сюди ще лугу, аж поки його не залишилося зовсім. Тоді виварену масу виливали на дерев'яну посудину і чекали, поки вона охолоне.

Після того великі куски продукції загортали в матерію і клали в холодному місці. Через два-три дні селітра стікала і ставала подібною на кристал. Сіль, яка виступала на ній, ретельно збирали, після чого розпочинали очищення: одержану селітру розчиняли, додаючи воду, підігрівали, поки не з'явиться піна, яку зливали. Охолоджений у спеціальних формах до затвердіння розчин був придатний для виготовлення порошу.

У середині XVII століття центром селітрування в Україні був Миргород. Варниці також були в Яблуневі, Хомутці, в інших селах і містечках на Пслі, Ворсклі, Орелі, Хоролі, Сулі, «в полях диких Білгородських, Очаківських, Путивльських», а також на Поділлі. П'ять робітників невеликого заведення за один сезон, який тривав 180 днів, могли виготовити 400 пудів селітри. До речі, щоденна потреба в паливі становила 16 пудів дров. В історичних документах періоду визвольної війни є згадки про варниці, на яких працювали по сто чоловік.

Другим складовим елементом для виготовлення порошу було деревне вугілля. Якщо робили порох для гармат, у травні чи червні, коли в деревах найбільше води, зрубували ліщину або вербу. Обдерши з них кору, зв'язували у великі зв'язки і добре висушували в гарячій печі. Після того складали у стос на рівному майданчику й підпалювали. Коли полум'я розгорялося, стовбур щільно накривали, аби не надходило повітря і вогонь загасав. Через добу вугілля можна було використовувати для виробництва порошу.

Якщо ж не було верби чи ліщини, їх заміняли сухою липою. Добрим матеріалом для одержання вугілля, що йшло на виготовлення звичайного рушничного порошу, були верба і вільха, для вищих сортів — черемшина, для мисливського — коноплі.

Селітра не повинна була містити більше як 0,03 процента домішок хлористих металів, а у вугіллі вміст попелу не перевищував 0,1 процента. Цього досягли завдяки високій температурі — до 500 степенів, — під час обвуглення дерев. Крім того, їх мали рубати в віці від двох до десяти років, оскільки молоді дерева в цей період дають багато золи.

Але ось підготували необхідну кількість селітри, вугілля, сірки, яку переважно завозили з-за кордону. Настав час виготовляти порох. У польових умовах (а це було дуже важливо під час

бойових дій) козаки висипали відповідні частини селітри, сірки і вугілля в невелику посудину і, наливши туди води, підігрівали суміш дві-три години на слабкому вогні. Коли вода випаровувалась, суміш видобували з посудини, трохи підсушували на сонці чи в теплій печі, а потім пропускали крізь волокнисте сито, надаючи масі вигляду дрібних зерен. Їх перетирали, додаючи горілки чи води, протягом майже доби й одержували високоякісний порох.

Цей спосіб, який, до речі, був поширений аж до XIX століття в Європі, мав і недоліки. Виготовлення кілограма порошу вимагало великих фізичних зусиль. За годину сорок робітників могли виробити його лише 100 кілограмів. При чому на змочування суміші йшло багато води, внаслідок чого порох виходив пухким.

Другий спосіб було вимагав меншої кількості води, можна було досягати через використовування тяглової сили. Так, з допомогою одного коня за чотири години виготовляли 25 кілограмів порошу.

Як звідчать історичні джерела, під час визвольної війни українського народу 1648 — 1654 років існував пороховий завод на Запорізькій Січі. Знаряддя для виготовлення порошу знайдено під час розкопок місця, де відбувалася берестейська битва. Надходив він у полки з Києва, Чигирини, Черкас, Корсуна та інших міст.

Скільки ж було вироблено порошу для потреб армії? На жаль, відомостей про це історія не зберегла. Лише шляхом порівняльної аналізи можна приблизно визначити його кількість, що всього на одного воїна припадали двадцять два фунти в рік.

Як ми знаємо, кожен брав у похід п'ять фунтів порошу, решту привозили в табір купці. Взявши за мінімальну річну потребу на одного повстанця двадцять фунтів (вісім кілограмів), не важко підрахувати, скільки порошу необхідно було виробити, скажімо, для сотисячної армії, — 800 тонн. Ця цифра мінімальна, оскільки вогнепальної зброї наприкінці 1648 року було вже багато. Тільки під Пилявцями козаки здобули 100 тисяч гаківниць. А щодо чисельності армії, то під Зборовом, за словами Богдана Хмельницького, 1649 року, його армія мала 360 тисяч козаків і повстанців.

Козацька артилерія наприкінці 1648 року, за підрахунками укр. історика І. П. Крип'якевича, налічувала 214 гармат різних калібрів. Для 54 польських гармат, наприклад, тільки в один похід 1683 року, під Відень знадобило 26,040 кілограмів порошу. Отже, мінімальна потреба порошу для козацької артилерії щорічно становила близько сто тонн, а для всієї армії — майже тисяча тонн. Українські «селітерники» та «пороховники» з цим завданням справлялися успішно. □

БРИТАНЦІ В КОЗАЦЬКОМУ ВІЙСЬКУ

Українські науковці в різних публікаціях звертали вже не раз увагу на чужинців, які служили в козацькому війську на Запоріжжі або в Гетьманщині. Такі праці є про сербів, вірменів, грузинів, лотишів, греків, поляків, білорусів, росіян.

Менше знаємо про західних європейців — хоч вони також знаходилися між козаками. Хоч звернути увагу на британців, а зокрема на шотландців. У 16 до 18 століття багато шотландців мусіли залишити свою батьківщину внаслідок релігійних і національних війн з Англією. Вони звичайно ставали наємними вояками і воювали в різних чужинецьких військах. Деякі з них служили в Східній Європі і мали вплив на перебіг подій в Україні.

В реєстрі козацького війська Богдана Хмельницького з 1649 року знаходимо п'ять британців — з них чотири шотландці, один англієць. Вони були звичайні реєстрові козаки — два на Правобережжі а три на Лівобережжі. Це Степан Глен (*Glen*) з III Київської сотні; Юрій Готгам (*George Gotchum*) з Бершадської сотні Уманського полку; Тиміш Мегрет (*McGrath*) з Миргородської сотні; Федір Гершон (*Gershen*) з Лукомської сотні Полтавського полку та англієць Іван Бури (*Burn*) з Сенчанської сотні Миргородського полку. Ближче нічого про них не відомо.

Однак постає питання — звідки вони взялися? Знаємо з джерел, що під Замостям, у грудні 1648 року, на сторону Хмельницького перейшли два відділи наємних вояків — один німецький, а другий шотландський. Їх реченець служби полякам скінчився і вони почали службу у Хмельницького. Можливо, що деякі з цих займанців залишилися між козаками, одружилися і вступили в реєстр, як реєстрові козаки. Друга можливість, більше прозаїчна. Шотландці як купці жили в Польщі від початку 16 століття. Вони мали свою корпорацію визнану польськими королями і займалися дрібною торгівлею між містом а селом,

щось так, як пізніші коробщики. Під час Хмельниччини, вони вступили в козацьке військо і залишилися в Україні.

Крім них напевно були інші. Довгий час приписувано шотське походження славному полковникові Максимові Кривоносом.

Наємні вояки були у всіх державах а головню після закінчення тридцятилітньої війни (1618-48). Годиться згадати трьох британців, які служили в польським і російським військах, а їх кар'єра була зв'язана з Україною. Патрик Гордон (*Gordon*), шотландець, у 1650 роках служив у польській і шведській арміях, а в 1661 р. перейшов на службу московську. В роках 1667-86 перебував в Україні і командував артилерією в Чигирині під час облоги турками в 1678 р. Гордон разом з козаками генерального обозного Павла Животовського та російським гарнізоном боронили міста два місяці. Він залишив цінний щоденник зі свого життя, який тільки частинно опублікований.

Другий наємник, це ірландський генерал Петро Лейсі (*Lacy*). В 1733 Лейсі командував армією, що складалася з козацького корпусу, під проводом генерального обозного Якова Лизогуба й інших частин. Лейсі походом ходив у Польщу, щоб підтримати саксонського короля Августа III на польському троні. Також Лейсі командував частиною армії, що складалася з козаків у турецькій війні 1736-39.

Останній з них це шотландець Джеймс Кейт (*Keith*). Він разом з Лейсі та німцем Мініхом командували російською армією проти турків у 1736-39 рр. Під його проводом воювали запорожці та гетьманські козаки. В 1740 р., він був адміністратором України, бо після смерті гетьмана Данила Апостола (1727-34) російська влада не дозволила на вибір нового гетьмана аж до 1750 р. Гетьманщиною тоді рядила Малоросійська Колегія під назвою Правління Гетьманського Уряду, а її головою в 1740 році був генерал Кейт.

ПОБРАТИМИ!

ПРИЄДНУЙМО НОВИХ ЧЛЕНІВ

НАШІЙ КОМБАТАНСЬКІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ

— ОБВУ!

КОЗАК МАМАЙ

Козак Мамай. Народня картина другої половини XVII ст. Олія.

Крізь віки дійшла до нас відома народня картина, вірніше, серії картин, що носять назву «Козак Мамай», або «Козак-бандурист». Ця, дуже поширена в різних варіантах картина, що не має собі подібних у світовому мистецтві, створювалася невідомими майстрами, починаючи з середини XVII аж до кінця XIX століття. Авторами згаданих варіантів безперечно були і спудеї Київської Академії, де один час викладалося малярство. Спудеї, або, як їх іронічно називали «пиворізи», промишляли своїм мистецтвом, шукаючи легкого заробітку. Цей факт був підмічений і сатирично зображений в одній з класичних українських інтермедій, а саме інтермедії до драми Довгалевського «Властотворний образ» (1737), де, до речі, ми зустрічаємось з першими з відомих в Україні режисерськими коментарями.

Сюжети на теми картини «Мамай» зображались олією на полотні, дереві, меблях,

шафах, дверях і навіть на вуликах. Вони зустрічаються і в роботах сучасних народів майстрів образотворчого мистецтва. Дослідження показали, що цей образ зливається з аналогічними образами в народній поезії та в народньому театрі.

На найбільш ранньому з відомих зображень Мамаєва, датованому 5 травня 1642 року, що зберігається в Харківському музею образотворчого мистецтва, можна побачити підпис, що є нічим іншим, як цитатою частини знаменитого монолога запорожця з другої частини вертепної драми. Подібних прикладів можна навести багато. Вони свідчать про те, що Мамай є також своєрідною образно документальною ілюстрацією сцен вертепної драми та інтермедій. У цих картинах протягом сотень років відбувалися різні періоди життя українського народу. Його думки і прагнення.

Постає питання: коли ж народився цей твір і хто був його натхненником? У яких умовах народився на світ сценічний образ запорожця?

Перш ніж дати відповідь на це питання, треба сказати, що мистецтву вертепної драми було присвячено чимало наукових праць. Відомі вчені минулого і наші сучасники докладно вивчили, проаналізували та висвітлили це видатне самобутнє явище культури українського народу. А втім, питання про час його виникнення залишилось нерозв'язаним. Грунтуючись на вищезгаданому документі, картині, датованій 5 травня 1642 р., — можна тепер уважати доведеним, що в першій половині XVII століття вертеп вже побутував в Україні. Характерно, що саме на той час при-

падає створення Петром Сагайдачним Братської школи (1615), пізніше перейменованої на Києво-Могилянську Академію, — першого наукового навчального закладу України.

Завдяки відомому історичній науці фактові перебування у Франції в 1645-1660 рр. більш як двохтисячної армії запорожців, які брали участь у флямандській війні, стало можливим розшифрувати малозрозуміле речення з монолога запорожця на чернігівському варіанті Мамая: «...і з французами бере охота іще погуляти.» Це дає нам підстави датувати цю картину, написану не без участі причетної до французького походу людини, другою половиною XVII століття, а не початок XIX, як до цього часу вважали дослідники.

Михайло КОСІВ

СТАРОВИННА ЗБРОЯ

Розглядаючи шаблі, кинджали, сокири, арбалети й рушниці Львівського історичного музею, що виблискують литим булатом, дамаською сталлю, оздобами із слонової кістки, золота, малахіту, хризопразу, діаманту та інших коштових каменів, якось навіть забуваєш, що маєш перед тобою, власне, зброю. Речі милують зір довершеними формами, розкішним оздобленням. Записані до інвентарних книг за відповідними номерами, вони стали експонатами. А колись... Колись ця зброя мала своїх власників, була бойовим знаряддям, яким людей вбивали, карали, яким завершували героїчні вчинки, коли йшлося про честь і незалежність батьківщини.

Холодна і вогнепальна зброя різних часів та країн, її музейна колекція становить п'ять тисяч одиниць, і обіймає період від первісно-общинного ладу до другої світової війни.

Ось меч давнього воїна. Знахідки мечів давньоруського періоду, які були на озброєнні дружинників, — велика рідкість.

У середньовіччі мечі були найціннішою (повний рицарський обладунок коштував до двадцяти волів) і водночас був найпочеснішою зброєю воїна, тому їх оздоблювали візерунками. Вручаючи меч синові, батько казав: «Тільки те буде твоїм, що збудеш собі мечем». Меч був символом чоловічої і лицарської чести. Якщо рід не мав потомства по чоловічій лінії, над прахом останнього

його представника ламали меч: «Рід вигас по мечу». Меч мав своє ймення, найчастіше його нарекали іменем господаря, що прославив його в боях. Воїни присягали на мечі й щити, мечем благословляли на подвиги.

У літописах згадуються булатні та харалужні мечі, списи, сокири, бойові ціпи. Під час повільного лиття й охолодження сталі у глиняних посудинах вуглець кристалізувався у матеріалі, утворюючи так звану дендритну структуру (форма куща чи дерева). Литий булат був міцний, стійкий, пружний. Клинок, виготовлений з литого булату, привозили на продаж скрученим у кільце і зав'язаним шнурком — аби відразу було видно його якість.

У вітринах виблискують сталлю і коштовними прикрасами найрізноматніші види кинджалів, ножів, стилетів, кортиків, тесаків, палахів. Саме в оздобленні кинджалів якнайповніш відбилися смаки й уподобання майстрів різних часів і країн. Географія їх походження обіймає всі континенти світу. У народів Кавказу, Близького і Середнього Сходу кинджал був, так само як меч або шабля у європейців, неодмінним атрибутом воїна. Найганебнішим вчинком вважалося пускати в дію кинджал через дрібниці. Кинджал обєрігав честь мужчини, його роду, батьківщини. Довгий, з тонким клинком кинджал зветься «мізеркордія» — кинджал милосердя. Ним завдавали останнього удару поваленому на землю лицареві.

Кортики і стилети з'явилися в XVI столітті. Одні — як зброя фльоти, для абордажних боїв, другі — для вуличних. Стилети зручно було ховати в рукав, у складки одягу. А оскільки в цей сповнений небезпек час кожен, хто мав підстави боятися за своє життя, носив під одягом кольчугу або металевий нагрудник, клинок стилета мав бути настільки міцним, щоб пробити захисну броню й завдати смертельного удару.

Серед численних мітів та легенд про подвиги античних героїв особливо улюбленою й поширеною була поема Овідія «Метаморфози», в якій оповідається про Зевсового сина Персея, котрий, щоб довести своє божественне походження, мав убити Медузу Горгону. Вбити потвору було нелегко: «Все тіло її вкривала блискуча і міцна, як сталь, луска. Жоден меч не міг розрубати цю луску, тільки вигнутий меч Гермеса». Гермес дав Персеєві свого меча, що рубав найтвердішу сталь неначе м'який віск. Отже, у стародавній Греції відома була зброя, зокрема мечі з вигнутими клинками, греки мали холодною зброєю тільки з прямим клинком. Уже в античні часи майстри-зброярі зауважили, що вигнутий клинок дає можливість завдавати удару під кутом. Східний меч з вигнутим односичним клинком — прообраз шаблі, яка поширилася в усьому світі. На наші терени її занесли східні кочові племена та угорці.

В експозиції можна побачити східні й європейські шаблі, що різняться між собою формою клинка, будовою й оздобленням руків'їв, хрестовин, дуг. Піхви у них дерев'яні, обтягнуті шкірою, сап'яном, оксамитом, шовком, прикрашені срібними та золотими кладками, коралями, бірюзою, альмандином, рубіном, ізумрудом, малахітом. Руків'я однієї з японських шабел обтягнене шкірою акули, «цуба» (пластинка для захисту руки від удару) — золота, а піхви оздоблені золотими пелюстками сакури. Руків'я і піхви іншої японської шаблі виготовлені з білої слонов'ї кістки, по якій вирізьблені і намальовані черню сцени з японського героїчного епосу.

Серед іранських, турецьких, японських, албанських, польських, угорських парадних шабел слід виділити турецьку срібну шаблю середини XVII ст. яка належала комусь із командного складу турецької армії. Таку саму шаблю 1649 р. посла турецького султана подарували в Чигирині Богданові Хмельницькому. спокушаючи його приєднати Україну до Туреччини (згадаймо малюнок Шевченка «Дари в Чигирині»). Гетьман та військова козацька старшина, як відомо, відкинули до маганія султана. Голландський художник Гондіус, перебуваючи довгий час / резиденції Хмельницького, написав його портрет з отією турецькою шаблею, яка,

довгий час промандрувавши по світу, в кінці минулого століття опинилися в Чернігові, а тепер зберігається у Переяслав-Хмельницькому історичному музею.

Найдавніші металеві шоломи, мідні й золоті, знайдені в царських могиляниках Уру, що існувала в III тисячолітті до нашої ери у Давньому Єгипті. Оскільки металу було обмаль, воїни носили шкіряні або лляні круглі шапочки, на які нашивали металеві бляхи. У Вавілоні були в ужитку невисокі мідні шоломи, в Ассирії виробили сферично-конусну форму шолома, що якнайкраще захищала голову воїна від ударів. Саме такий шолом поширився серед східних народів та кочових племен, а згодом в удосконаленому вигляді утвердився в Русі.

Від X по XVIII століття в Україні на озброєнні були сферично-конусні шишаки з кольчужною сіткою — бармицею, яка закривала шию і плечі (такі шоломи відомі з розкопок Чорної могили).

Давньоруські домонгольські шоломи мали «личини», які захищали ніс, і забрала, що затуляла все лице. Деякі з них прикрашали різними зображеннями (найчастіше — постаттю Юрія Змієборця).

Серед щитів слід виділити тип татарського легкого кавалерійського щита, виготовленого з пруття виноградної лози, скріпленого шовковими нитками трьох кольорів. Виноградна лоза надавала щитові пружності, тому він був надійний і легкий у користуванні. Такі щити привозили з Криму у Львів, а львівські ювеліри доробляли до них середню частину — умбон — і скріплювали спеціальними стержнями. Умбон і стержні виготовляли з позолоченого срібла, на них викарбувані східні рослинні орнаменти.

Перші зразки вогнепальної зброї примітивні за своєю будовою: це залізні ковані трубки. Першими зразками ручної вогнепальної зброї, яка з'явилася дещо пізніше від гармат, були пищалі (рушниці). Згодом винайшли аркебузи. У XVI ст. використовують досконаліші рушниці-мушкети і пістолі, які спочатку також мали гнотові замки. Назва «мушкет» поширилася на рушниці з кремінно-ударним замком і вживалася десь до середини XVIII ст.

Є у Львівському музею є кремінно-колісцеві й кремінно-ударні рушниці з майстерень Близького й Середнього Сходу, Туреччини, Китаю, Індії, Греції, Албанії, з Балкану, Македонії, Чехії, Росії, Польщі, Англії, Франції, Бельгії, Німеччини, Саксонії, Австрії, а також місцевого львівського виробництва. Уже сама географія походження робить цю колекцію унікальною. □

ОКРУЖНА КОНФЕРЕНЦІЯ ОБВУ

У суботу, 31 березня 1984 року, в залі Відділу СУБ, у Манчестері, відбулась окружна конференція ОБВУ, з участю представників Головної Управи ОБВУ, голови Округи та членів Управ Відділів ОБВУ в Окрузі Лянкшір.

Окружну конференцію відкрив о год. 2.15 пополудні голова Округи пхор. Богдан Головатий, вітаючи голову ОБВУ пор. Богдана Микитина, пор. д-ра Святомира М. Фостуна, ппор. Маріяна Д. Гайву, пхор. Вол. Янківського, побр. Миколу Яцкова — членів Головної Управи ОБВУ та всіх прибулих на конференцію членів Управ Відділів тієї Округи: Манчестеру, Болтону, Аштону, Лію, Рочдейлю, Олдгаму, Стокпорту, Бері, Блякбурну й Тодмордену. Після прийняття порядку нарад і привітального слова ген. секретаря ОБВУ, звітували представники всіх Відділів згаданої Округи з діяльності тих Відділів упродовж 1983 року. Підсумки тієї діяльності зробив голова Округи, відмітивши з признанням, що Відділи були активними, сповняли дбайливо свої обов'язки, виконували доручення Головної Управи ОБВУ, а тим самим Округа внесла свій належний вклад у за-

гальну діяльність нашої комбатантської організації в цій каденції.

З черги ген. секретар ОБВУ пор. д-р Святомир М. Фостун поінформував учасників про проведену загальну діяльність ОБВУ в 1983 році й перших трьох місяцях 1984 року, розповівши також про відбутий делегатський з'їзд українських комбатантських організацій у Торонто та про постання Ради Українських Комбатантських Організацій (РУКО). Потім доповідав про актуальні завдання і намічену діяльність ОБВУ в 1984 році. Голова ОБВУ пор. Богдан Микитин доповідав про загальну проблематику українського вояцтва й ролю ОБВУ, а ппор. Маріян Д. Гайва про загальні питання діяльності і фінансові справи. Після заслухання доповідних тем, була дискусія та обговорення тих тем і різних справ та питань загальної діяльності ОБВУ.

Підсумки конференції, що нею ділово провів голова Округи, а секретарював побр. Микола Яцків, зробив ген. секретар ОБВУ, і проспіванням українського національного гімну закінчилась у вечірньому часі ця окружна, ділова й успішна конференція ОБВУ.

Учасник конференції

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ВІДДІЛУ ОБВУ В ДАНДІ

У суботу, 30 березня 1984 року, в залі Відділу СУБ, у Данді, Шотляндія, відбулись річні Загальні Збори місцевого Відділу ОБВУ, що їх відкрив о год. 3.15 пополудні уступаючий голова Відділу побр. Юра Ілюк, який привітав усіх присутніх, а між ними представника Централі ОБВУ побр. хор. Петра Кіщука і голову Округи ОБВУ побр. Олексу Дем'янчука. Головою президії Зборів обрано побр. М. Житкевича, заступником голови побр. М. Шевчука, а секретарем побр. М. Крайового. До почесної президії Зборів запрошено побр. хор. Петра Кіщука, побр. О. Дем'янчука і побр. Петра Дем'янчука з Единбургу, а теж і голів місцевих суспільно-громадських організацій.

Учасники Зборів заслухали звітів: секретаря, скарбника і голови, обговорили загальну діяльність Відділу ОБВУ в звітній каденції та схвалили абсолюторію. Головою Відділу на чергову каденцію обрано знову побр. Юра Ілюка. Збори обрали Управу Відділу і Контрольну Комісію, що її головою є побр. М. Шевчук. Обрано також делегатів на Загальні Збори ОБВУ. Про загальну діяльність ОБВУ та завдання в 1984 році доповідав представник Централі ОБВУ побр. хор. Петро Кіщук, а голова Округи побр. Олекса Дем'янчук доповідав про актуальні ділові справи Округи.

Загальні Збори закінчено у вечірніх годинах проспіванням українського національного гімну.

П. Дем'янчук

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ВІДДІЛУ ОБВУ В ЕСПАНІЇ

У Великодню неділю, 22 квітня ц. р., відбулись у місцевості Бустанвехо, Еспанія, чергові Загальні Збори Відділу ОБВУ в Еспанії. Збори заслухали звітів уступаючої Управи Відділу, схвалили її діяльність, і обрали головою Відділу сотн. д-ра Теодора Барабаша.

Головою Контрольної Комісії Відділу обрано пор. Ярослава Тріску. Учасники Зборів за-слушали теж доповідне слово голови ОБВУ пор. Богдана Микитина та намітили напрямні праці Відділу в новій діловій каденції.

СВЯТО ГЕРОЇВ У БОЛТОНІ

27 травня 1984 року, спільною співдією братніх організацій, українська громада в Болтоні гідно відзначила свято Героїв. У церкві Всіх Святих всч. о. крил. Ярема Гаврилюк відслужив Панахиду за поляглих героїв за волю України. В залі Відділу СУБ, о год. 5.00 пополудні відбулось свято з численною участю громадянства. Сцену прибрано по-святковому, чотирьома прапорами: національним, ОУН, ОБВУ і СУМ. Понад прапорами видніли хрест і тризуб, з великим написом золотими літерами: «Здобудеш Українську Державу, або згинеш в боротьбі за неї». Також на тлі прапорів були портрети п'яти світлих постатей визначних національних героїв: Миколи Міхновського, Симона Петлюри, Євгена Коновальця, Тараса Чупринки і Степана Бандери. Посередині на столику стояла ваза з гарними квітами.

Свято відкрив голова Відділу УКПО п. Володимир Лучка, вдумливим коротким словом.

«Кожного року в місяці травні, ми вшановуємо пам'ять українських героїв, які віддали своє життя за волю свого народу. Цього року відзначаємо 60-річчя смерті українського державника-самостійника св. пам. Миколи Міхновського, 58-річницю смерті Головного Командира військ УНР, сл. пам. Симона Петлюри, 46-річницю смерті Провідника Організації Українських Націоналістів сл. пам. полк. Євгена Коновальця, 34-річницю смерті Головного Командира УПА, сл. пам. ген.-хор. Тараса Чупринки і 25-річницю смерті Провідника ОУН, сл. пам. Степана Бандери. Всі вони згинули трагічно з рук нашого відвічного ворога — Москви. Їх світлу пам'ять, і всіх українських героїв, які впали за волю України, вшануймо однохвилинною мовчанкою».

Після відкриття, з-за: заслони пролунала молитва Українського Націоналіста. Святкову програму збагатив запрошений з Манчестеру сумівський мішаний хор «Русалка Дні-

строва» під диригентурою мгра Павла Гуньки, і проспівав два пісні: «Чуєш брате мій» і «Вкраїно Мати, кат сконав» при акомпаніменті на акордеоні п. Петра Ревчука.

Реферат присвячений Героям прочитав голова Відділу СУБ п. Григорій Болюбаш, указуючи на важливі історичні події визвольної боротьби нашого народу.

У продовженні програми, знову виступив хор «Русалка Дністрова» з двома релігійними піснями: «Ми Херувимів» і «Свят, свят, свят Господь Саваот». Гарно з чуттям деклямували: Михайло Юрчишин «На смерть Провідника», Віра Чахар — «Троє Імен», Ярослав Чахар — уривок «Пам'яті Тараса Чупринки», і Михайло Тимчишин «Ми». Під кінець у другій частині програми хор проспівав дві народні пісні: «Ой пряду, пряду» і «Ой чорна я си чорна».

На закінчення, культурно-освітний референт Відділу СУБ, п. Володимир Грам'як подякував усім виконавцям за дбайливе виконання програми та побажав хорві добрих успіхів у їхній корисній мистецькій праці. Також дякував усім присутнім за численну участь у святі, що його закінчено українським національним гимном.

З недоліків цього свята було проспівання хором двох народних пісень — «Ой пряду, пряду» та «Ой чорна я си чорна». Ці пісні годяться на якийсь розваговий концерт, але не на Свято Героїв. Дивно й незрозуміло, що диригент цього не врахував у програмі хоро-вого виступу. Так само не годиться такий музичний інструмент як акордеон, до акомпаніменту хорів, особливо коли хор виступає на такому Святі, яке ми повинні відбувати з великою повагою, вшановуючи поляглих за волю України. Організаторам таких свят у наших громадах потрібно завжди перевірити, щоб такі чи подібні недоліки не траплялися.

М.К.

ВРОЧИСТЕ СВЯТО ГЕРОІВ У ТАРАСІВЦІ

Зелені Свята — Свято Героїв. Хто з нас у ці Зеленосвяточні дні не лине думкою в той час, коли ми святкували це гарне свято нашої рідної землі. І пригадуються нам наші біленькі хати замаєні свіжою зеленню, що саме в ці свята якимось так чепурно визначалися від зелені оточуючих їх садів і сад-

Заходом Головної Управи Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії і Підготовного Комітету, що його головою був побр. хор. Петро Кішук, — цього року достойно вшановано світлу пам'ять усіх полеглих за волю України продовж її історичного буття, а також ушановано світлу пам'ять

Побр. Михайло Гринюк звітує голові ОбВУ перед початком польової Служби Божої

ків. Ці прегарні, радісні спомини, немов ясне, тепле проміння весняного сонця, кличуть нас виконати одне з діл християнського милосердя — помолитися за тих, що були нашими національними провідниками, героями й героїнями та віддали своє життя за Україну.

Хоч далеко від нашої рідної України, у Великій Британії, щороку українська патріотична спільнота віддає пошану і поклін нашим великим державним діячам, та всім національним героям України, які поклали своє життя на жертвник боротьби за волю і державність української нації.

борця-революціонера, політика й Провідника ОУН Степана Бандеру в 25-річчя його трагічної смерті, що став символом визвольної боротьби й світлу пам'ять основоположника і першого ідеолога українського націоналізму й державника-самостійника Миколи Міхновського в 60-річчя його смерті та пам'ять полеглих воїнів І УД УНА під Бродами 40 років тому.

Цьогорічне врочисте святкування відбулось, як щорічно, у Зеленосвяточну неділю, 10 червня 1984 року, в сумівській оселі Тарасівці, до якої з'їхалися кілька тисяч (понад 4000) українського громадянства, членство

о. дякон Михайло Якуб'як читає Євангелію

ОбВУ, організована сумівська і пластова молодь, жіноцтво та Парафіяльні ради наших Церков зі своїми церковними хрестами, корогвами, прапорами й представники українських центральних та крайових установ, організацій і товариств, щоб сповнити свій національний обов'язок, і спільно молитися та гідно вшанувати світлу пам'ять поляглих лицарів, воїнів і борців, які в боротьбі за волю і долю українського народу, за його державну самостійність у різних історичних періодах поклали своє життя на вівтар боротьби за волю й державність української нації. На це крайове Свято Героїв прибули наші громади з різних сторін, з усієї Вел. Британії за винятком Лондонської округи, і південносхідної Англії, бо в цей самий день, у субівській оселі в Чіддінгфолді, Саррей, відбувалося також традиційне Окружне Свято Героїв. Належить відмітити, що на це урочисте свято українське громадянство прибуло до Тарасівки 35 автобусами і сотнями приватних автомашин.

В'їжджаючи на лоно природи — на цю простору сумівську оселю, здалека вже було

видно, що тут відбувається небуденне свято. Біля пам'ятника, на високих щоглах гордо розгорталися два великі національні прапори. Польову Службу служили отці Помісної УКЦеркви — всч. о. Йосафат Лещишин у сослуженні всч. о. дякона Михайла Якуб'яка. Євангелію прочитав о. дякон, а о. Йосафат виголосив проповідь у честь українських національних героїв, наголошуючи культ героїв — культ могил. Апостола читав молодий богослов, Давид Сенік з Ноттінггему. Під час урочистої Служби Божої співав хор Дружинників Осередку СУМ з Ноттінггему під диригуванням п. Мирослава Бучка.

Перед початком польової Служби Божої почти прапороносців у одностроях з багатьма прапорами ОбВУ зібралися біля пам'ятника, і звідтіля організовано вмарширували на площу біля каплиці, під команду пхор. Володимира Янківського.

Торжественне Свято Героїв почалося в 12.00 годині дня. Комендантом свята був побр. Михайло Гринюк, а його заступником пхор. Володимир — Лесюк. Комендант здав звіт голові ОбВУ пор. Богданові Микитину.

Під спів українського національного славня почет — побр. Михайло Татарчук в асисті старшого пластуна, Яреми Кучинського і дружинника СУМ Павла Гуньки, — підтягнув на щоглу національний прапор.

У часі Богослуження багато вірних прийняли Святе Причастя. Після закінчення, сформувався похід, що пройшов навколо оселю аж до пам'ятника. У цьому поході взяли участь тисячі людей.

Напереді цього величавого процесійного походу несли церковний хрест, декілька корогів наших Церков, а за ними йшли: прапороносці з трьома головними прапорами (національний, революційний, і військовий ОБВУ), духовні отці наших Церков, члени Головної Управи ОБВУ і Почесного Комітету, визначні суспільно-громадські й політичні діячі, несучи вінки, а далі хор Дружинників СУМ, жіноцтво у вишиваних сорочках, гуцульська група в своєму кольоритному одязі, сумівська і пластова молодь в одностроях, група членів ОБВУ в одностроях і громадянство. У цьому процесійному поході взяли організовану участь Відділи ОБВУ, Гуртки ОУЖ, Осередки СУМ, Пластові станиці, з 59 прапорами, група молодих січовиків та Парафіяльні ради наших Церков зі своїми церковними хрестами, корогвами.

Після того біля пам'ятника відбулась соборна Панахида яку відслужили всч. отці наших обох Церков. Соборну Панахиду почав літургічною піснею — словами «Царю Небесний, Утішителю, Душе істини...» всч. о. протоієрей Григорій Лазієнко у сослуженні о. Й. Лещишина і о. дякона М. Якуб'яка. У своєму проповідному слові о. прот. Г. Лазієнко закликав горіти вогнем великого, вказуючи на завдання нас суших у розсіянні супроти рідної Церкви й любої Батьківщини. Нехай приклад — сказав отець — українських князів, гетьманів, національних провідників, полководців і героїв заохотить нас до наполегливої праці для України. У часі соборної Панахиди, хор Дружинників з декількома дяками з окремих громад, співали набожно під проводом піддякона п. Павла Малицького з Волвергампτονу.

При пам'ятнику, біля пропам'ятної вмурованої плити, стояла почесна стійка прапороносців з прапорами: із національним — старший пластун Андрій Михалків, з революційним — дружинник СУМ, Богдан Шляхетко, а з військовим (ОБВУ) побр. Іван Рак.

З черги посол консервативної партії з міста Дарбі, п-ні Едвіна Карі виголосила коротке слово у честь українських героїв, при чому

згадала про боротьбу українського народу за свою самостійність, згадала про український голокост у 1932-1933 року, і заявила, що Україна таки визволиться.

Опісля численні представники українських ентральних і крайових установ та організацій поклали у стіп пам'ятника вінки з живих квітів, лаврових листків, що були поперев'язувані синьо-жовтими кокардами.

Голова ОБВУ пор. Богдан Микитин перший з черги поклав у стіп пам'ятника великий вінок від усього членства ОБВУ (в супроводі побратимів: пор. д-ра Святомира М. Фостуна й голови Комітету хор. Петра Кіщука). Відтак поклали свої вінки представники установ і організацій: п. Ярослав Деремєнда у супроводі друзів Антона Тисячного й Павла Рафалюка — від Проводу ОУН; дир. Іван Равлюк у супроводі радних СУБ — інж. Миколи Щупляка й дир. Івана Скальського — від членства СУБ; посол парламенту п-ні Едвіна Карі; посол консервативної партії п. Грегорі Найт; голова КУ СУМ Володимир Шляхетко — від Спілки Української Молоді; майор Іван Горобець — Українська Гетьманська Організація; пластун-сеньйор Микола Попович — від Пласту у В. Британії; секретар ГУ ОУЖ п-на Оксана Стечик; п. Микола Кузик від Спілки Українських Учителів і Виховників; п. Василь Потек — Товариство «Гуцульщина»; п. Роман Гринаш — Товариство «Бойківщина»; побр. М. Татарин — Округа ОБВУ Йоркшир! побр. П. Багира — Відділ ОБВУ Ковентрі; побр. М. Вільницький — Парбі; побр. Е. Сташин — Відділ ОБВУ Едінбург; побр. Я. Басюк — Донкастер; п-ні М. Слободян — Бедфорд; побр. М. Федак — Блякбурн; побр. Іванків — Нортгемптон; побр. Щур — Кіхлей; побр. В. Щербатюк — Лій; побр. М. Зеленчук — Лестер; побр. Гладчук — Болтон і побр. Нестеренко — Леґіон Симона петлюри. Святокове слово виголосив голова ОБВУ пор. Богдан Микитин, наголошуючи, що український народ виявив і виявляє свою велику любов до Батьківщини, що наші національні прагнення таки здійсняться...

Під кінець соборної Панахиди прапороносці віддали почесь прапорами. Врочистість закінчено проспіванням українського національного славня. Сурмач, дружинник Мирон Ткачук з Лестеру, відіграв зворушливий останній салют.

Друга частина святкувань — святковий концерт — почалась у пополудневих годинах у залі «Хортиця», а відкрив її на тлі репрезентативного хору СУБ «Гомін» з Манчестеру і передав усім привітання керівник святкової програми побр. В. Нагайло. Цей хор проспів

Члени Головної Управи ОБВУ несуть вінок до пам'ятника. Зліва доправа пор. д-р Святомир М. Фостун, пор. Богдан Микитин — голова ОБВУ і хор. Петро Кіщук.

вав три пісні: «Ой Морозе, Морозенку» — муз. обр. С. Людкевича, «Марш Дивізії» — слова О. Лисяка, муз. Садовського і «Грай бандуро» — муз. І. Шамо. Цими трьома піснями хор «Гомін», під диригентурою п. Богдана Дашака, започаткував святочну програму.

Святокове слово присвячене світлій пам'яті тисячам відомих і невідомих поляглих борців-лицарів-воїнів, сказав пор. д-р Святомир М. Фостун, генеральний секретар ОБВУ. Святокове слово по-англійському сказала п. на Ірина Зорик.

Коротке слово виголосив член Європейського парламенту п. Томас Спенсер. Він заявив, що докладе всіх своїх зусиль, щоб справу людської справедливості в Советському Союзі поставити на порядок дня в Європейському парламенті. Посол відмітив теж, що він особливо цікавиться українською проблематикою, і заявив, що Україна ніколи не буде забута.

Милою атракцією програми був виступ жіночого хору Гуртка ОУЖ з Лестеру під дири-

гуванням молодого енергійного пані Христини Кіллян, який гарно проспівав три пісні: «Журавлі», «Зірвалася хуртовина» і «Два кольори».

У продовженні святокової програми виступав хор «Гомін» і проспівав: «Машерують вже повстанці», «Вперед, вперед» — повстанські пісні УПА, і «Задзвенімо разом браття» та останні дві пісні: «Добраніч рідні ви мої» і «Засяло сонце золоте».

На концерті були присутні декілька визначних англійських гостей з міста Дарбі.

Сцену по-святоковому декорували побратими: Богдан Острожинський й Іван Богайчук з Відділу ОБВУ Лестер. Відповідальними за порядок у залі і на площі були впорядники — побратими з Відділів ОБВУ Ноттінгхаму, Дарбі і Лестеру.

Належить відмітити, що в загальному вся програма цього величавого святокового крайового відзначення й ушанування культу Героїв була дбайливо підготована а всі точки належно виконані.

На закінчення кер. святокової програми,

побр. Володимир Нагайло член Головної Управи ОБВУ висловив сердечну подяку від імені Головної Управи ОБВУ і Підготовчого Комітету, всесеснішим отцям, всім виконавцям святкової програми та багато-

численному громадянству, що прибули на це свято.

Співом українського національного славня закінчено це величаве свято в пошану й пам'ять усіх полеглих за волю України.

М. В. Гуменний

ПОБРАТИМСЬКА ЗУСТРІЧ У ПІТЕРБОРО

Ще у місяці березні ц. р. Управа Відділу ОБВУ у Пітерборо намітила підготувати Побратимську зустріч, що й відбулась 23 червня 1984 року.

Програма зустрічі складалася з двох частин — мистецької й розвагової.

О год. 5.00 пополудні зійшлися до залі місцевого Відділу СУБ колишні вояки та гості з дружинами, засіли за прибрані столи, а голова Відділу, побр. І. Глушко привітавши присутніх попросив розпочати молитвою обід, що його приготували пані — члени місцевого Гуртка ОУЖ, а старші сумівки обслуговували присутніх гостей.

Після обіду розпочалась мистецька частина й першими виступили юначки СУМ з танцем «Веснянка». Опісля побр. хор. П. Кіщук нагородив від імені ГУ ОБВУ чотирьох побратимів медалями за довголітню працю в В-лі

ОБВУ й за працю в суспільно-громадських організаціях. У своєму слові представник Головної Управи ОБВУ подякував місцевій управі за запрошення, а також Управі й голові В-лу СУБ за пожертву в сумі 500 фунтів на кошти спорудження пропам'ятної плити у крипті св. Софії в Римі, на вічну пам'ять воїнам що віддали життя за волю нашої Батьківщини, на терені Австрії при кінці другої світової війни. Він побажав далі корисної праці й веселої, дружньої зустрічі. Розважав гостей веселим словом побр. В. Крамар з Бедфорду.

Ввечері відбулась танцювальна з буфетом та лотерією. Загально побратимська зустріч була успішною, а гості забавлялись до пізньої ночі.

Присутній

СВЯТО УКРАЇНСЬКОГО ВОЯЦТВА В АШТОНІ

Заходом Управи Відділу ОБВУ в Аштоні, 23. 6. 1984 року, відбулося свято в пам'ять героям, 40-роковин боїв відділів УПА на Волині і під Бродами І УД УНА.

Свято відкрив вступним словом п. Петро Савків. У своєму слові насвітлив тодішню боротьбу й український героїзм.

Опісля виступив мішаний хор під диригуванням п. Богдана Дашака з піснями «Козака несуть» і «Видиш брате мій».

На запрошення п. Петра Савкова, п. Ярослав Смольський приїхав до Аштону і сказав святкове слово, про історично-мілітарну боротьбу УПА, зокрема тих частин, що воювали на Волині. Він також розповів у святковому слові про вояцтво І УД УНА, вказуючи, що це був свідомий елемент, який формувався під значним впливом ОУН. Доповідач переконливо доказав, що без героїзму свого

вояцтва, — Русь-Україна не відіграла б такої важливої ролі в Європі в княжих часах і пізніших.

Доповідач згадав про Базар, Крути, Маківку, а теж про мучеників української Церкви, зокрема про мученика за віру Церкву, Патріярха Йосифа, який став в обороні Української Католицької Церкви. Коротко згадав про національних героїв — Симона Петлюру, Євгена Коновальця, Степана Бандеру, Тараса Чупринку, які ввійшли до української історії як символи визвольної боротьби нашого народу.

Після святкового слова, Ярослав Венгер дуже гарно продеклямував вірш «Борцям-героям» Миколи Вереса. З черги знову виступав мішаний хор у народньому одязі, співаючи такі пісні: «Гей Волинськими шляхами». «Задзвенімо разом браття» і «Боже великий

єдиний». Слід ствердити, що гарно зарепрезентував себе аштонський мішаний хор, і своїм виконанням пісень захоплював публіку. Успіхові хору сприяє самовідданість його членів і талант диригента п. Богдана Дашака.

При тій нагоді треба теж згадати активність аштонського жіноцтва, що своєю пра-

цею пожвавлюють громадське життя у своїй громаді, й їм саме завдячувати належить гарна декорація сцени. Загально свято було дбайливо підготоване а його програма належно здійснена й хор закінчив його національним славнем.

Присутній

XXV ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ОБВУ

У суботу, 14 липня 1984 року, в Манчестері, у великій залі Відділу СУБ, на 31 Смедлей Лейн, Чітгам, відбулися XXV Загальні Збори Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії, що їх відкрив о год. 2.00 пополудні, голова ОБВУ пор. Богдан Микитин та попрохав присутнього всч. о. крилошанина Ярему Гаврилюка почесного капеляна ОБВУ провести молитву.

Президія Загальних Зборів була обрана на пропозицію пхор. Богдана Головатого в такому складі: голова — побр. Михайло Гринюк, заст. голови — дир. Іван Равлюк, секретарі — ст. бул. Володимир Нагайло, і ст. бул. Павло Гошко. До Почесної президії запрошено всч. о. крил. Ярему Гаврилюка та представників громадських установ і організацій.

Загальні Збори вшанували однохвилинною мовчанкою поляглих у боях з ворогом голову УГВР проф. Кирила Осьмака, ген. хор. Романа Шухевича — Тараса Чупринку, поляглих членів УГВР, св. пам. Микола Міхновського, св. пам. Провідника ОУН Степана Бандеру, поляглих воїнів І УД УНА під Бродами та 84 померлих членів ОБВУ в звітній каденції.

Вітали Загальні Збори та висловили побажання багатьох успіхів у дальшій праці ОБВУ: всч. о. крил. Ярема Гаврилюк, дир. Іван Равлюк вітав Загальні Збори від Союзу Українців у Великій Британії і Українського Крайового Патріархального Об'єднання Мирян ПУКЦ, майор Іван Горобець — Української Гетьманської Організації (СГД), п. Сергій Поменяй від Українського Товариства, голова Товариства «Гуцульщина» п. В. Потек привітав Загальні Збори від товариства, побр. Михайло Гринюк — Крайової Управи СУМ і ЦУ СУМ, голови мгра Євгена Гановського та Комітету Оборони Українських Політичних В'язнів у СССР. Загальні Збори ОБВУ привітав п. Григорій Бойко — голова Відділу СУБ у Манчестері, а теж побр. Олександр Марковський — голова Відділу ОБВУ у Манчестері.

Письмові привіти Загальним Зборам зачитав голова президії Зборів побр. Михайло Гринюк. Їх надіслали: Блаженніший Владика митрополит Мстислав, всч. о. протопресвітер Сильвестер Богатирець, капелян ОБВУ, всч. о. крил. сотник Михайло Ратушинський, капелян ОБВУ, Рада Українських Комбатантських Організацій, Головна Управа Братства кол. Вояків І УД УНА, Управа Братства «Броди-Лев», Президія КОУГЦУ, Президія Європейського Ювілейного Комітету 1000-річчя хрещення Русі-України, дост. Ярослав Стецько, полк. Євген Рен, радн. Ярослав Деремєн-да, ред. Ілля Дмитрів — голова СУБ, Українська Інформативна Служба, Головна Управа Організації Українських Жінок, Крайова Управа Братства кол. Вояків І УД УНА в Західній Німеччині, Товариство Українських Літераторів, КодУС, Українська Комбатантська Рада у Вел. Британії Кураторія Бібліотеки й Музею ім. Т. Шевченка, Українська Студентська Громада, мгр Володимир Ленки і побр. Петро Герман — голова Округи Захід. (Спізнено наспіли привіти від Блаженнішого Патріярха Йосифа і Президії СКВУ).

Після заслухання письмових привітів, делегати обрали такі ділові комісії Заг. Зборів:

а) Верифікаційну, на пропозицію побр. В. Щербатюка: голова ст. бул. Михайло Захарчук, члени — бул. Маркіян Шептицький і ст. бул. Павло Татарин.

б) Номінаційну, на пропозицію ст. бул. Павла Гошка: голова — пхор. Богдан Голований, члени — бул. Михайло Ткачук і ст. бул. Мирон Вільшинський.

в) Фінансово-бюджетну на пропозицію побр. Юрія Ілюка: голова — ппор. Маріян Гайва, члени — пхор. Володимир Янківський і побр. Олександр Марковський.

г) Резолюційну на пропозицію хор. Петра Кіщука: голова пхор. Володимир Лесюк, члени — пор. Микола Веремієнко й ст. бул. Михайло Татарчук.

Були обрані також скрутатори — побр. М. Пивоварчук і М. Коропіш.

Щоб заощадити час, делегати вирішили, щоб обрати комісію по прочитанню протоколу XXIV Заг. Збсрив, і комісія була обрана така: голова побр. Лев Коваль, ст. дес. Євген Стешин і ст. бул. Павло Гошко. Ця комісія прочитала протокол і ствердивши, що протокол належно й повністю віддзеркалював ділову програму Загальних Зборів запропонувала прийняти й затвердити протокол, що й було зроблено.

Звітували про діяльність ОБВУ в квітній каденції ген. секретар ОБВУ пор. д-р Святомир М. Фостун (звіт про загальну діяльність) і ппор. Маріян Д. Гайва (фінансовий звіт). Голова Суду Чести пор. Микола Веремієнко ствердив, що у звітній каденції не було ніяких судових справ, а голова Контрольної Комісії побр. Михайло Гринюк наголосив у своєму звіті, що багатогранна діяльність Головної Управи ОБВУ була особливо задовільна, й позначалась багатьма успіхами в різних ділянках. Він відмітив копітку працю ген. секретаря ОБВУ й фінансового референта, а теж і інших членів Екзекутиви та Головної Управи. Голова Контрольної Комісії заявив, що всі ми повинні радіти, щонезважаючи на труднощі й щорічне маління членських кадрів нашої комбатантської організації, що відходять у вічність, ОБВУ продовжує свою діяльність з неупослабленою наснагою, і не хилить у низ свого прапору. Висловлюючи признання Головній Управі за її проведену працю, голова Контрольної Комісії запропонував уділити їй абсолюторію, що була признана одноголосно.

Програмову доповідь виголосив пор. д-р. Святомир М. Фостун, провівши в ній огляд важливішої діяльності й праці ОБВУ продовж минулих 35 років та вказавши на завдання ОБВУ в черговій каденції.

Після заслухання звітів, голова верифікаційної комісії ст. бул. М. Захарчук, позвітував про працю тієї комісії яка ствердила, що учасниками Загальних Зборів є 54 делегати з 38 Відділів і 21 гість.

На пропозицію голови номінаційної комісії пхор. Богдана Головатого, Збори переобрали головою ОБВУ знову пор. Богдана Микитина, а також і Головну Управу: пор. д-р Святомир М. Фостун, сотник д-р Теодор Барабаш (голова Відділу ОБВУ в Еспанії), ппор. Маріян Д. Гайва, хор. Петро Кішук, пхор. Богдан Головатий, пхор. Володимир Янківський, ст. булавний Михайло Захарчук, пхор. Володимир Лесюк, пор. Нестор Мулька, ст. бул. Михайло Татарчук, бул. Василь Гуменюк, бул. Маркіян Шенницький, бул. Михайло Ткачук, побр. Микола Якіш, ппор. Теодор Данкович, ст. бул.

Володимир Нагайло. Заступники членів: ст. бул. Павло Татарин, побр. Олекса Дем'янчук, і побр. Петро Герман.

Контрольна Комісія: голова — побр. Михайло Гринюк, а члени — дир. Іван Скальський і ст. бул. Михайло Поврозник. Заступники: ст. бул. Мирон Вільшинський і побр. Лев Коваль.

Суд Чести: голова — пор. Микола Веремієнко, пор. Ігор Гаврилів і дир. Іван Равлюк. Заступники: ст. дес. Євген Стешин і ст. бул. Павло Гошко.

На пропозицію номінаційної комісії Загальні Збори обрали знову хор. інж. Т. І. Кудлика Почесним Головою ОБВУ на чергову каденцію (1984-1986 рр.).

У дальшій програмі ділових нарад делегати заслухали інформацію пор. д-ра Святомира М. Фостуна у справі потреби прийняття і затвердження змодифікованого статуту ОБВУ, і на його пропозицію затвердили цей статут, що буде надрукований і висланий всім членам керівних органів ОБВУ та всім Відділам і Гурткам.

З черги новообраний голова Суду Чести пор. Микола Веремієнко зачитав Зборам проект правильника Суду Чести й після обговорення цього проекту, він був прийнятий Загальними Зборами.

Загальний начерк — плян праці Головної Управи ОБВУ й цілої організації предложив Зборам пор. д-р Святомир М. Фостун, а ппор. Маріян Д. Гайва предложив проект бюджету. Обидва проекти були прийняті без змін, із загальними побажаннями, щоб Головна Управа ОБВУ змогла успішно їх здійснити.

Згідно постанови Головної Управи, за добру й прикладну працю в звітній каденції, одержали нагороди й відзначення:

Відділ ОБВУ в Аштоні — перехідну чашу ОБВУ на 1984-1985 рік, а Відділ у Данді на 1985-1986 рік.

Медалі III класи одержали Відділи: Нотінггем, Лестер, Рочдейл, Олдгам і Дарбі. Грамоти одержали: Відділ ОБВУ в Пітерборо, пхор. Богдан Головатий, пхор. Володимир Янківський, ст. бул. Михайло Захарчук, ст. бул. Мирон Вільшинський — довголітній голова Відділу ОБВУ в Парбі, побр. Петро Лисий — довголітній голова Відділу ОБВУ в Свансі, побр. Микола Федак — голова Відділу ОБВУ в Блякбурні і побр. Володимир Вільницький — довголітній секретар Відділу ОБВУ в Аштоні.

Церемонію вручення медалей і грамот провели — голова ОБВУ пор. Богдан Микитин, пор. д-р Святомир М. Фостун і хор. Петро Кішук.

У пропозиціях і побажаннях голова ОБВУ, пор. Богдан Микитин висловив подяку Зборам за поновне обрання його головою ОБВУ та обіцяв далі працювати для добра й розвитку нашої комбатантської організації. Пор. д-р Святомир М. Фостун подав декілька важливих інформацій стосовно актуальних питань найближчої діяльності ОБВУ. Виступали також з пропозиціями й побажаннями — пхор. Володимир Янківський, пхор. Богдан Головатий, ст. бул. Володимир Нагайло, побр. Михайло Гринюк, дир. Іван Равлюк та інші. Висловлені пропозиції і побажання візьме на увагу й розгляд Головна Управа у своїй праці та діяльності в новій каденції.

Резолюції XXV Загальних Зборів, що їх зачитав голова Резолюційної Комісії пхор. Володимир Лесюк були прийняті одноголосно.

Перед закінченням ділових нарад Загальних Зборів ОБВУ голова президії побр. Михайло Гринюк звернувся із зворушливим словом до учасників Зборів, пригадуючи їм їхній вояцький обов'язок супроти побратимів

— воїнів І УД УНА, котрі 40 років тому виступали в половині липня 1944 року до бою з ворогом під Бродами, й тисячі їх поклали своє життя в кривавих боях. Їхня велика жертва має нам усім просвічувати дальшу працю і боротьбу за визволення нашого народу. Він, закінчуючи Загальні Збори, висловив сердечну подяку господарям Зборів — Управі Манчестерського Відділу СУБ і Управі В-лу ОБВУ, членам ділової президії Зборів, членам Почесної Президії, головам і членам ділових комісій Зборів та всім делегатам, і щераз побажав багато успіхів Головній Управі в її праці.

Від імені делегатів пхор. Богдан Головатий висловив подяку голові ділової президії побр. Михайлові Гринюку та членам президії за ділове й уміле проведення Загальних Зборів, що їх закінчено о год. 6.00 ввечері проспіванням українського національного гімну.

Учасник Загальних Зборів

У ПАМ'ЯТЬ ПОЛЯГЛИМ ПІД БРОДАМИ

Цього року минули 40 років, як тисячі вояків Української Дивізії УНА у стіп Маркіянової Підлиської гори, на підбрідських полях поклали свої голови. Вони, виховані на традиції Жовтих Вод, Корсуня, Пилявців, Котопу, Маківки, Чортківської офензиви та Львівських «Бригідок», — взяли самі зброю в руки, а зміст і ціль свого життя вбачували в здійсненні заповіту Великого Коновальця «Здобудеш українську державу або згинеш в боротьбі за неї». Бо ж вони віддали в жертву ідеї всю радість юнацтва, свою кров і своє життя. Вони скропили своєю кров'ю підбрідські лани та закарбували на сторінках визвольного змагу української нації ще одну дату — дату чинної дії — боротьби.

Для відзначення 40-річчя бою під Бродами, заходом місцевого Відділу ОБВУ відбулися в неділю, 29 липня 1984 року, в українському громадському домі в Едінбурзі Святкові сходи, що їх відкрив вступним словом побр. І. Берчук, проголосивши однохвилинну мов-

чанку за поляглих воїнів у цьому геройському бою під Бродами. Відповідні вірші — деклямації присвячені цим жалобним роковинам, виголосили: сумівка Соня Берчук — «Друзям з-під Бродів» — Б. Бори, дружинник СУМ Петро Шалапай — «Ви кров'ю писали Бродів ім'я» та голова округи ОБВУ побр. О. Дем'янчук — «Товаришеві з-під Бродів» — М. Вереса. Глибокозмістовний реферат у поклони поляглим під Бродами зачитав побр. Е. Стешин.

Зворушливою точкою цієї програми був виступ 6 членів Відділу ОБВУ в нових одностроях, котрі спільно виголосили «Апель поляглим».

Святкові сходи закінчено відспіванням національного славня.

І так скромно, після своїх спроможностей, українці Едінбурга й околиці вшанували світлу пам'ять воїнів Української Дивізії УНА, що в обороні української землі полягли геройською смертю під Бродами.

Учасник

В ПОКЛОНІ ПОЛЯГЛИМ ПІД БРОДАМИ

Де тільки опинилися вояки І УД УНА, вони завжди кожного року врочисто відзначували і відзначають річницю бою під Бродами.

Одне з таких відзначень, в 40 річницю, від-

булося в неділю, 29 липня ц. р. в місті Болтоні. В ранніх годинах після Богослуження, всч. о. крил. М. Ратушинський, відслужив Панахиду в українській католицькій церкві Всіх

Святих, за душі синів України, які поклали свої буйні голови на широких брідських полях, а о год. 5.30 увечері в приватній залі місцевого Відділу СУБ, голова Відділу ОБВУ побр. І. Павкнер привітав на залі присутнього кол. капеляна І УД УНА, всч. о. крил. М. Ратушинського, двох членів Головної Управи ОБВУ — пхор. Б. Головатого і пхор. В. Янківського та всіх зібраних і попросив до офіційного відкриття 40-річчя відзначення, кол. учасника брідської кампанії пхор. В. Янківського.

У своєму слові пхор. Володимир Янківський з'ясував значення Дивізії та перебіг брідського бою вказуючи, що в 40 річницю ми складаємо глибокий поклін нашим побратимам, що полягли в обороні рідного краю на брідських полях. Вони поклали своє життя за друзів своїх з любов'ю до Батьківщини, що кров'ю і залізом писали свої заповіді грядучим поколінням. Відтак попросив при-

сутніх ушанувати однохвилинною мовчанням пам'ять поляглих.

Обширний реферат прочитав побр. М. Тимчишин, навітлюючи події тодішних часів та героїську боротьбу української Дивізії з так переважаючим ворожими силами.

Опісля «Кобзарське Братство» відспівало пісні «Ой у полі могила», «Засвистали козаченьки».

Побр. Б. Дедів прочитав уривок «Броди» написаний май. В. Д. Гайке. побр. Г. Болюбаш деклямував вірш «Впавшим під Бродами» Степана Любомирського, а побр. Б. Дедів віддеклямував «Броди» — Богдана Бори.

На кінець «Кобзарське Братство» виконало дві пісні: «Тарасова ніч» і «Ой на горі там жінці жнуть».

Після подяки голови Відділу ОБВУ побр. І. Павкнера, святкове відзначення закінчено відспіванням українського національного гимну.

Учасник

ОКРУЖНА КОНФЕРЕНЦІЯ ОБВУ

У суботу, 25 серпня 1984 року, в залі Лестерського Відділу СУБ, на 2а Фосс Ровд, відбулася окружна конференція ОБВУ в Середній Англії. На цю конференцію прибув ген. секретар ОБВУ пор. д-р Святомир М. Фостун, хор. Петро Кішук, він же голова округи, ст. бул. Михайло Татарчук — голова Округи ОБВУ — Лінколншир та представники Відділів ОБВУ в Середній Англії.

Окружна конференція почалась о год. 2.00 пополудні, а ділові наради відкрив голова Округи хор. Петро Кішук, вітаючи ген. секретаря ОБВУ та всіх учасників. Після прийняття пропонованого порядку нарад та привітального слова ген. секретаря діловими нарадами проводив хор. Петро Кішук, а секретарював ст. бул. Павло Гошко.

Про діяльність своїх Відділів звітували їхні представники, а діяльність Округи зreferу-

вав її голова хор. Петро Кішук. Ген. секретар ОБВУ пор. д-р Святомир М. Фостун доповідав про загальну діяльність ОБВУ, подаючи водночас і напрямні тієї діяльності до кінця 1984 року й на перше півріччя 1985 року. Після його зreferування була дискусія, запити, на які відповів ген. секретар подаючи теж і додаткові доповнення та інформації. Напрямні діяльності Округи до кінця року й в першому півріччі наступного, тобто 1985 року, подав хор. Петро Кішук, і після їхнього обговорення ці напрямні були прийняті.

Ділові наради Окружної конференції закінчились у вечірніх годинах, а конференцію закрив хор. Петро Кішук подякувавши ген. секретареві й всім учасникам за ділову участь та побажавши Відділам багато успіхів у їхній праці.

Учасник конференції

ОКРУЖНЕ ВІДЗНАЧЕННЯ 40-РІЧЧЯ БРІДСЬКИХ БОЇВ

Цього року українська спільнота величаво відзначає 40-річчя Брідських боїв та віддає шану тим, яким присуджено було полягти на полі слави, на полі бою.

Отож заходами Окружного підготовчого комітету на Середню Англію, якого головою був хор. Петро Кішук, відбуто гідно це свято в неділю, 2 вересня 1984 року, в сумівській

оселі Тарасівці, де з'їхалося значне число громадянства, членства ОБВУ, між котримий ті, яким пощастило вийти живими з Брідського кітла.

Цю врочистість започатковано польовою Службою Божою і Панахидою, перед могилою — пам'ятником, а їх відслужив всч. о. Йосафат Лецишин і виголосив проповідь у

пам'ять молодих вояків, старшин і підстаршин 1 української Дивізії УНА, що впали в нерівних боях. Під кінець Панахиди, сурмач, дружинник СУМ, Мирон Ткачук з Лестеру, відіграв зворушливий останній салют, а хор. Петро Кішук викликав по черзі до покладення вінків. Першим поклали кол. учасники боїв під Бродами від Округи середньої Англії: пхор. В. Лесюк, ст. бул. М. Вільницький і побр. П. Цісарський. Від товариства «Гуцульщина» — побр. В. Потек, від Відділу ОБВУ Глостер — побр. Г. Трухан, а від Відділу ОБВУ Рарбі — побр. В. Пігій та побр. М. Захарків.

Після тієї першої частини святкування було доволі часу, щоб присутні могли налюбуватись чудовою осінньою природою. Хто у гайок, у сад чи над річку а інші із їхніми родинами і знайомими збували час при «пикніку» біля їхніх автомашин.

Друга частина святкування почалась о годині 4.00 пополудні. Свято відкрив вступним словом хор. П. Кішук, і попросив, щоб однохвилинною мовчанкою вшанувати впадших побратимів на Брідських полях. Присутнім на цій урочистості був також голова ОБВУ пор. Богдан Микитин. Керівник святкової програми був ст. бул. М. Татарчук, член Головної Управи ОБВУ.

Простору, врочисто прибрану сцену залі «Хортиця» заповнив численний хор Дружинників СУМ з Ноттінгхаму під керівництвом Мирослава Бучка, при фортепіановому супроводі п-ї Марії Бучок. І полинули чарівні мелодії з грудей молодих хористів. Вони проспівали три пісні: «Зродились ми», «Віє буря» та «Засяло сонце золоте». Добре опрацьований і обширний реферат присвяче-

ний Брідським боям та подіям, у яких знайшлася 1 Українська Дивізія, виголосив побр. М.Гринюк. Шановний прелегент подав присутнім яскравий образ і насвітлив події тодішніх часів, того кривавого шляху та героїської боротьби Української Дивізії з переважаючими ворожими силами.

Після реферату, хор гуртка ОУЖ з Лестеру, під диригуванням п-ні Христини Кішук — Кіллян проспівав три пісні: «Від синього Дону», «Степами, ланами» та «Вийшла на світання». Хор цей, хоча не численний, але є у хористок та милозвучність і гармонійність, а тому заслуговує на признання.

З черги ветеран наших Визвольних Змагань з першої світової війни, полк. С. Левченко деклямував його власний вірш, присвячений Бродам, і знову хор Дружинників СУМ із Ноттінгхаму проспівав три пісні: «Хор бранців», «Закувала та сива зозуля» та «Марш Дивізії».

Після цього, голова Відділу ОБВУ з Дарбі побр. І. Федоришин продеклямував вірш Миколи Вереса «Воякові з-під Бродів».

Закінчуючи програму свята, знову виступив хор Дружинників СУМ із трьома піснями: «Зродились ми...», «Добраніч» і могутнє «Слава Героям». На кінець до них долучивсь хор ОУЖ із Лестеру, на тлі яких ст. бул. М. Татарчук, член Головної Управи ОБВУ, висловив сердечну подяку всь. о. Йосифатові Лецишину, всім виконавцям святкової програми та багаточисленному громадянству за участь у релігійній і концертній частинах.

Співом українського славня закінчено це гарне відзначення 40 річниці боїв під Бродами й ушановання тих, які по героїськи боролись і життя своє віддали на брідських полях в обороні України.

Іван Федоришин

ВИПРАВЛЕННЯ ПОМИЛОК

В попередньому числі нашого військовознавчого журналу «Сурмач» ч. 1-4 (74-77) за 1983 рік, трапились такі помилки та пропущення, що їх виправляємо:

Стор. 44. Підпис під кліше: Виступ репрезентативного танцювального ансамблю «Орлик», а мало бути: **Виступ танцювального ансамблю Осередку СУМ з Дарбі.**

Стор. 66. Підпис під кліше: П-на Анна Ластовецька, королева краси ОБВУ на 1983-1984 рр., а мало бути: **П-на Люба Ластовецька.**

Стор. 69. підпис під кліше з доповіді сотника Володимира Молодецького. Пропущене прізвище **пор. Нестора Мульки**, між побратимами, що сиділи за президіальним столом.

Стор. 74. Посмертні згадки. В згадці про пор. Романа Сколоздру помилково надруковано, що він помер 1828 року, а десятник Ігнатій Федчиняк нар. 1016 року. **Пор. Роман Сколоздра помер 1982 року**, а дес. Ігнатій Федчиняк **народився 1916 року**. Ці дві останні помилки чисто друкарські.

Всіх, що згадані на сторінках — 44, 66, 69 прохаємо пробачити за зроблені пропущення і помилки.

Редакція «Сурмача»

Ділимося сумною вісткою з ріднею, побратимами по зброї, приятелями і знайомими та українським громадянством, що в суботу, 5 травня 1984 року, помер несподівано на серцевий приступ у м. Болтоні —

бл. пам. ІВАН ГНИДА

народжений 18 січня 1925 року в селі Чернів, Рогатинського району. Підстаршина 1-ї І УД УНА. Відзначався живою й активною працею, жертвенністю, патріотизмом, любовю до своєї Церкви й народу. В часі свого трудово-боголюбного життя сповняв багато обов'язків на суспільно-громадському полі, працюючи секретарем УТК, головою Відділу ОБВУ, головою СУМ, головою СУБ, головою комітету купівлі дому для Відділу СУБ і головою Контрольної Комісії Відділу СУБ і УТК. На зо-

внішньому відтинку, працював в Управі Англо-Українського Товариства та був членом Управи ООН Відділу в Болтоні, де пропагував нашу українську справу, здобуваючи між визначними англійцями й чужинцями багато приятелів для нашої визвольної справи. Покійний був взірцевим християнином та вірним членом ПУКЦеркви і добрим батьком у родині.

Заупокійну Службу Божу відслужив всеч. о. крил. М. Ратушинський у місцевій церкві Всіх Святих, а опісля Панахиду на цвинтарі Гітон у понеділок, 14 травня 1984 року при численній участі українського громадянства міста Болтону й сусідніх громад. У прощальнім слові над могилою Покійного всеч. о. М. Ратушинський згадав добрі прикмети і діла Покійного. Від всіх братніх установ і родини, прощав Покійного голова Відділу СУБ п. Г. Болюбаш, а в англійській мові прощав п. М. Керкош, та висловив співчуття родині. Від англійських приятелів і голови Англо-українського Товариства, прощав Покійного радний п. Браєн Тетлов. Від ОУН і Головної Управи ОБВУ прощав Покійного і висловив співчуття родині, пор. Б. Микитин. Від Відділу СУБ Манчестеру і купців, прощав голова СУБ п. Г. Бойко. Від Відділу СУБ в Олдгамі і родини прощав п. В. Химера.

Поминальна тризна відбулася в домі Відділу СУБ, яку приготували члени Гуртка ОУЖ. На залик п. Г. Болюбаша, переведено збірку на нев'янучий вінок Покійному, та зібрано ф.101.21, що їх призначено: ф.26.21 на Фонд Оборони України, ф.25.00 на ОБВУ, ф.25.00 на пресфонд «Української Думки» і ф.25.00 на УКЦеркву.

На кінець тризни, зять Ярослав висловив подяку від родини всеч. о. крил. М. Ратушинського за довершення похорону, членам ОУЖ за приготування тризни і всім, що взяли участь у похороні.

Наше глибоке, щире і дружнє співчуття родині Покійного.

Вічна Йому пам'ять!

Відділ ОБВУ і всі українські братні організації міста Болтону

дянством, що в суботу, 14 квітня 1984 року відійшов у вічність —

бл. пам. ПЕТРО ПЕТРИШИН,

народжений 16.6: 1907 року в селі Лосів, Західня Україна. Кол. вояк І УД УНА, довголітній член ОБВУ, СУБ і УТК «Калина». Зі своєю смертю залишив прибиту горем дружину Фелевтину, дочку Анну, двох синів Василя і Коліна.

Похоронив Покійного всч. о. Йосафат Лецишин, у четвер, 26 квітня 1984 року, при численній участі українського громадянства, на цвинтарі Гілоровс у Лестері.

Від громади прощали Покійного заст. голови Відділу СУБ п. В. Зеленчук. Від ОБВУ попрощав Покійного голова Відділу ОБВУ і провідний діяч ОБВУ хор. Петро Кіщук.

Від місцевого Гуртка ОУЖ п-ні Ніна Марченко приготувала поминальну тризну в залі місцевого Відділу СУБ.

У часі тризни за ініціативою п. В. Зеленчука проведено збірку й зібрано 24.00 фунти. З цієї загальної суми призначено на пресфонд журналу «Сурмач» 12.00 фунтів, а на пресфонд «Української Думки» також 12.00 фунтів.

бл. пам. Петро Петришин

Ділимося сумною вісткою з членами Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії та українським грома-

Вічна пам'ять Покійному!

Суспільна Опіка Відділу СУБ у Лестері

ВІДІЙШЛИ У ВІЧНІСТЬ

БАБИНЕЦЬ ВАСИЛЬ, нар. 26.1.1912 року у Винограді. Івано-Франківщина. Служив у польській, сов. і німецькій арміях. Десятник. Помер у Лію, 25.11.1983 року.

БАРАН СТЕПАН, нар. 31.8.1925 року в Королівці, Городенський рай. Івано-Франківська обл. Помер у Ноттінгхамі 9.8.1984 року й там похоронений.

ВІРСТА ІВАН, нар. 6.2.1924 року в Надвірній, Івано-Франківщина. Вояк польського корпусу. Похоронений у Брістолю, 24.7.1984 року.

ГАВРИШКО МАКСИМ, нар. 18.8.1919 року в Шийківцях, Брідського рай. Львівська обл. Вояк сов. армії, учасник боїв на Білорусі. Помер 10.6.1984 року у Свіндоні й там похоронений.

ГНИДА ІВАН, нар. 8.1.1925 року в Чернівці, Рогатинський рай. Івано-Франківщина. Підстаршина І УД УНА. Довголітній голова Відділу ОБВУ в Болтоні та суспільно-громадський діяч. Помер 5.5.1984 року в Болтоні й там похоронений.

ГРИЖАК ВОЛОДИМИР, нар. 13.12.1923 року в Нижневі, Івано-Франківська обл. Вістун-гармаш І УД УНА. Помер у Лестері 18.12.1983 року й там похоронений.

ГУСАК ПЕТРО, нар. 26.11.1898 року в Гайворонці, Підгаєччина. Вояк австрійської армії, учасник боїв в Італії і в Галичині в першій світовій війні. Активний член ОБВУ. Помер у Лондоні 27.6.1984 року й там похоронений.

ЄРОФЕЇВ ІГОР, нар. 1.7.1923 року в Добромилі, Перемишлянщина. Вояк І УД УНА. Помер у Колчестері 5.3.1984 року й там похоронений.

ЗІМБРОВСЬКИЙ ДМИТРО, нар. 9.9.1924 року в Палагічах, Івано-Франківської обл. Вояк І УД УНА. Активний член ОБВУ. Помер 31.12.1983 року в Манчестері й там похоронений.

КОВАЛИК СТЕПАН, нар. 28.3.1915 року в Олешеві, Івано-Франківська обл. Вояк І УД УНА. Член ОБВУ. Помер у Ноттінгхамі 7.10.1983 року.

КАЛМУК МИКОЛА, нар. 11.12.1911 року в Герині, рай. Долина. Вояк польської армії в

1934-1935 роках. Вояк І УД УНА. Помер у Челтенгемі 27.9.1983 року й там похоронений.

КРИВЕНЬ МИХАЙЛО, нар. 28.1.1910 року в Ферлівці, Івано-Франківщина. Санітар І УД УНА. Помер у Редінгу 21.7.1984 року.

КОПЧИК СТЕПАН, нар. 2.4.1917 року в Морехові, Сянок. Вояк І УД УНА. Активний член ОБВУ. Помер у Манчестері 23.5.1984 року.

КОСТЕЦЬКИЙ ОСИП, нар. 17.3.1925 року в Дрогобичі. Вояк І УД УНА. Активний член ОБВУ. Помер 15.4.1984 року у Свіндоні й там похоронений.

КАМ'ЯНКА ФЕДІР, нар. 6.10.1909 року в Синевідську-Нижнім. Вояк сов. армії в 1940-1941 роках. Вояк І УД УНА. Активний член ОБВУ. Помер у Дарбі 10.7.1984 року й там похоронений.

КУДЛА МИХАЙЛО, нар. 7.3.1923 року в Полкінях, Ярославщина. Вояк І УД УНА. Активний член ОБВУ. Помер 8.8.1984 року в Брадфорд і там похоронений.

МАТЧАК МИРОН, нар. 22.11.1921 року в с. Воля Якубова, Дрогобиччина. Бунчужний І УД УНА, активний член ОБВУ, довголітній кореспонденційний співробітник «Сурмача». Помер 9.5.1984 року в Дарбі й там похоронений.

МИКИТИН СТЕПАН, нар. 2.12.1919 року в Ператині, Львівська обл. Вояк І УД УНА. Активний член ОБВУ. Помер 10.3.1984 року в Лідс і там похоронений.

НЕВІДОМИЙ ВОЛОДИМИР, нар. 1.2.1921 року в Струсеві, Тернопільщина. Вояк І УД УНА. Активний член ОБВУ. Помер 4.8.1984 року в Ковентрі.

НИСКОКЛОН ІВАН, нар. 16.3.1920 року в с. Вербові, Підгаєччина. Вояк І УД УНА. Активний член ОБВУ. Помер у Брадфорд і там похоронений.

МОТРУК ЯКІВ, інж. нар. 18.8.1912 року в Миколаївці. Вояк І УД УНА. Кол. суспільно-громадський діяч. Член ОБВУ. Помер 4.3.1984 року в Доннінгтоні й там похоронений.

ПАВЛІВ ІВАН, нар. 10.11.1909 року. Вояк І УД УНА. Активний член ОБВУ. Помер 11.1983 року в Лестері.

ПАВЛЮК МИХАЙЛО, нар. 1.10.1911 року в Битькові, Надвірнянський рай. Івано-Франківська обл. Вояк польської армії в 1933-1935 роках. Вояк І УД УНА. Помер у Лінколні 21.8.1984 року й там похоронений.

ПАНТЕЛА ЯКІВ, нар. 15.7.1923 року в Бучачі. Вояк І УД УНА. Помер в Аштоні 25.11.1983 року.

ПЕТРИШИН ПЕТРО, нар. 6.6.1906 року в Посеві. Вояк І УД УНА. Активний член бВУ. Помер 14.4.1984 року в Лестері й там похоронений.

ПОЛЮЖИН СТЕПАН, нар. 15.4.1921 року Літині, Дрогобицький рай. Львівська бл. Вояк І УД УНА. Основник Відділу ОбВУ в Стокпорті та його провідний місцевий діяч, активний громадський діяч у Стокпорті і учитель. Помер 15.8.1984 року й там похоронений.

РОЖНІВ МИХАЙЛО, нар. 5.2.1922 року в Коропці, Бучаччина. Вояк І УД УНА. Активний член ОбВУ. Помер у Рагбі 4.2.1984 року й там похоронений.

СЕМЧИШИН СТЕПАН, нар. 17.1.1910 року в Чипелі, Брідський рай. Львівська обл. Активний член ОбВУ та інших громадських організацій у Карляйлі. Помер там 21.11.1983 року.

СОПЕЛЬ ВАСИЛЬ, нар. 16.1.1921 року в Щукові, Любачівщина. Вояк польського другого корпусу. Довголітній голова Відділу ОбВУ в Бірмінггамі. Помер 13.10.1983 року й там похоронений.

СТАРИК ІВАН, нар. 27.6.1908 року в Добрянах, Львівська область. Десятник польської армії і вояк советської армії. Активний член ОбВУ. Помер 13.1.1984 року в Ноттінггамі й там похоронений.

СТАСІВ ФЕДІР, народжений 17.1.1922 року в Лапшині, Бережанщина. Вістун І УД УНА. Громадський діяч в українській громаді м. Ноттінггаму, довголітній вчитель і член ОбВУ. Помер 12.12.1983 року в Ноттінггамі й там похоронений.

ТУРИН ВАСИЛЬ, народжений 1.1.1920 року в Медині, Тернопільська обл. Вояк І УД УНА. Активний член ОбВУ. Помер у Карляйлі 7.4.1984 року й там похоронений.

ХАВЛЮК ТЕОДОР, нар.9.10.1915 року в Торговиці, Івано-Франківщина. Вояк І УД УНА. Активний член ОбВУ. Помер 4.5.1984 року в Пітерборо й там похоронений.

ЧОРНИЙ МИХАЙЛО, інж. агроном, народжений 11.7.1889 року на хуторі Потічок, на Полтавщині. Капітан російської царської армії, нагороджений хрестами за відвагу, учасник фронтових боїв у першій світовій і, офіцер української армії після революції. Активний діяч українського гетьманського руху та довголітній референт суспільної опіки Централі СУБ у Лондоні. Помер у Редінгу 15.10.1983 року й там похоронений.

ВІЧНА ЇМ ПАМ'ЯТЬ!

Вилітає
і жалить
коли
й кого хоче

РІК 22

1984

Ч. 22

Ігор ЛАГОЗА

НЕОЧІКУВАНИЙ КЛОПІТ

(Гумореска)

— Чого це ви так на мене дивитеся? — спитала вона.

— Як? .. — не зрозумів я.

— Всміхаєтесь. Ніби ми вже десь бачилися.

— Хіба? ..

— А втім, вас можна зрозуміти. Весна, пташечки співають, травиця пробивається... Побачили, що стоїть симпатична дівчина...

— Та...

— Але майте на увазі, проводити себе я

не дозволю. Вам, таким, тільки дай волю! Спочатку проведете, а там і...

— Та я...

— Що ж, як буде, так буде. З іншим би я не пішла, а з вами... — вона рішуче тріпонула головою. — Але беріть квитки на різні місця. Адже в залі буде темно.

— Які квитки? ..

— На «Кромвеля». Я цього фільму ще не бачила. А ви вже? ..

— Егеж.

— Нічого не вдієш. Тоді, беріть квитки поруч. Будете мені пояснювати. Я важко сприймаю історичні фільми. Але щоб без усіляких там... Розумієте?

Я розгублено стенов плечима.

— Ха!.. Вдає з себе наївного. Я кажу, щоб у кінотеатрі поводити себе пристойно. Ясно? ..

— Ясно. Але...

— А от після кіно я з вами вже нікуди не піду. Можете й не просити. З мамою ви мене познайомите іншим разом.

— З якою мамою? ..

— З вашою. Повинна ж ваша мама мене побачити! ..

— Навіщо?

— Як — навіщо? .. А раптом я їй не сподобаюся чи ще там щось? Хіба ж ви не знаєте? Батьки — вони чомусь завжди не схвалюють того, що вибирають їхні діти. Одвічна проблема поколінь. Тому краще ми спочатку поїдемо до моєї мами.

— Чого?

— Того, що вона в мене дуже сувора. Мама завжди каже: «Дівчинко моя, будь обережна. Тепер знаєш, які юнаки пішли?.. Моргнути не встигнеш, як він тебе обдурить, а сам на поїзд. — І ви знаєте, мама має рацію. Адже я дуже довірлива. І мене, як вона каже, «обдурити» — не важче, аніж плюнути. Але я відчуваю, що ви мамі сподобається.

— Ви так вважаєте?..

— Звичайно. Ви вселяєте довіру. Щоправда, от ваша усмішка... Та нічого, хіба мало в людей вад. А потім поїдемо й подамо за-яву.

— Яку заяву?..

— Щоб узяти цивільний шлюб...

— Не знаю... Тобто...

Йдуть двоє вулицею, а їм назустріч — третій. Один каже товаришеві:

— Давай обійдемо його.

— Чого?

— Я винен йому п'ять фунтів.

— Не хвилюйся. Він і сам нас обійде, бо мені винен п'ятнадцять фунтів.

* * *

— Моя дружина звикла лягати аж о третій годині ночі.

— А що вона робить до третьої?

— Чекає на мене.

* * *

Іде дід вулицею, а на зустріч йому двоє хлопчаків.

— Добрий день діду! — привіталися хлопці.

Дід пройшов мимо і не відповів.

— Чого ти до нього вітаєшся, як він глухий! — каже один з хлопців.

— Еге, глухий... Діду, ось батько вам троячку передали ту, що позичали...

— Ах, давай-давай, внучку... От молодець, що приніс... — відповів дід.

* * *

Прийшов п'яний чоловік додому й каже:

— Ганю, дай мені гаряченького чаю...

— А смоли б ти напився... А дьогтю не хочеш?..

— Ой, навіщо ти так багато наготувала, я прошу тільки чаю...

* * *

При розлученні і поділі майна суд присудив чоловікові сплачувати колишній дружині певну суму протягом трьох років. Сплачував чоловік два роки і вісім місяців, а потім сталося так, що не було з чого платити.

— Ну, коли хочете, можемо пізніше й церковний. Я не проти...

— Але я...

— Ви вже купили квитки?..

— Купив.

— Візьміть мене попід руку. Народу надто багато, — вона міцно вхопилася за мій лікоть. — А то загубите мене, й луснуть всі ваші пляни.

Ми зайшли в залю, й після того, як погасло світло, пляни луснули: в неї випала з рук торбинка... Вона нахилившись, намацувала її на підлозі. Скориставшись з цього, я навшпиньки вибіг із залі.

А якби в неї не випала торбинка... Що тоді?!

Прийшов він до суду та й просить:

— Шановний суддя, то, може, я поживу з нею оцих чотири місяці?..

* * *

— А ти знаєш, — каже жінка чоловікові, наш новий сусід, отой із п'ятої квартири, кожного разу як на роботу йде, цілує свою дружину. А ти от цього не робиш.

— Дороженька, — розвів руками чоловік, — так я ж із нею ще не знайомий.

* * *

Суддя до свідка:

— Ви чули, як сварилось ось це подружжя?

— О так, чув все!

— І який ваш висновок із цієї сварки?

— Що ніколи не ожениюсь, прошу судді.

* * *

У пивній, хильнувши добряче, один молодик затягує:

— Роз-пря-гай-те, хло-оп-ці, ко-оней!..

Але його ніхто не підтримав. За кілька хвилин він знову:

— Вип-ря-гай-те, хлопці...

Підтримки не було. Та він ще раз:

— Зап-ря-гай-те...

Не встиг «співак» промовити слово «хлопці», як хтось здорово стусонув його під бік.

— За віщо ти його? — спитав буфетник клієнта.

— За те, щоб скотину не мучив!..

* * *

Одна фармацевтична фірма Англії, що спеціалізується на пілюльках для похудіння, одержала такого листа: «Ваш препарат діє пречудово. Моя дружина втратила за перші два тижні 12 фунтів, а кілька днів тому вона зовсім зникла. Вдячний вам Майкл Сміт». □

КОМФОРТ

— Знаєш, чоловіче, пора б і нам створити затишок. Щоб жити з комфортом.

— А що це таке? — не зрозумів чоловік.

— Не знаєш, що таке комфорт? — здивувалась жінка. — Комфорт — це більше краси в помешканні, зручностей.

— То що ж для цього потрібно? — поцікавився чоловік.

— Зробимо ремонт, дещо змінимо, — пояснила дружина.

— Ти любиш чистоту?

— Ще й як!

— Ну, а коли любиш, то віддай мені ті гроші, що зібрав на мотоцикл, і я все зроблю.

— Так я ж без мотоцикла ніколи й з дому не відлучуся, — спохмурнів чоловік.

— Нічого, коли я в квартирі зроблю все, що задумала, тобі й не захочеться з дому відлучатися.

— А що ти задумала? — запитав чоловік.

— По-перше, стіни пофарбуємо в різні кольори. Головним чином у яскраві.

— А чому ж у яскраві?

— Така тепер мода. Бачив, як у наших знайомих?

— Бачив, — збрехав чоловік, аби уникнути сварки.

— Килимчики продамо, а купимо один великий килим, перський. Зможемо навіть повалитися на підлогу, як це показують у кінофільмах. Бачив?

— Угу, — Підтвердив чоловік.

— Ванну облицюємо білими кахлями до самої стелі.

— Добре, — махнув рукою чоловік.

— Кухню теж облицюємо. Чейже ти хочеш, щоб на кухні було чисто?

— Хочу.

— Паркет покриємо ляком. Тоді цілий рік або й два блищатиме.

— Це вже все? — зітхнув чоловік.

— Ні, ні, — замахала руками дружина. — Двері і вікна теж пофарбуємо. поставимо нові ручки, замки та прилаштуємо нові світила на стінах.

— Дорогувано нам обійдеться. — з мусом сказав чоловік.

— Це ж стільки грошей треба.

— Я ж тобі сказала, віддаси ті, що на мотоцикл зібрав. Зате краса яка буде! Відчиниш двері — приємно поріг переступити. в кімнату зайти — комфорт!

— Чотири роки збирав. Ні чарочки не випив. Ні разу й до моря не їздив. — скрушно хитав головою чоловік.

— Нічого, — заспокоювала дружина. — Ще збереш. Будемо відкладати з моєї зарплати. А в квартирі буде так затишно. Купимо нові фотелі. Прийдеш, сядеш у такий фотель — втому як рукою зміне.

— Це ж і на риболовлю ні на чому буде поїхати, — з жалем говорив чоловік.

— Дивитимешся у телевизор. Друзі твої приходитимуть. Хіба тоді не буде приємно їх у такий затишній квартирі?

— Так воно то так, — почухав потилицю чоловік.

Через кілька днів прийшли майстри, і почалось велике розорення в помешканні...

А в перший же день, з комфортом, коли чоловік прийшов з роботи, дружина попередила:

— Обережно! Не стукай дверима. І роззуйся та мешти постав на газету, щоб килим не забрудився.

А тоді пішло й пішло. Що день, то більше:

— Не берися брудними руками за дверні ручки. Вони ж нові, яж сяють!

— Не притуляйся до стіни, бо поплямиш!

— Не ступай на підлогу, бо ляк зітреться!

— Стій, не сідай у фотель, он табуретка на кухні є!

— Що в тебе за звичка на диван вкладатися. Вийди на двір та на лаві відпочинь!

— Ну, чоловіче, друзів твоїх щоб і духу тут не було!

Отже комфорт — велике діло! Якщо не врахувати, що й їсти за новий стіл не сідай, і спати на імпортне вигідне ліжко не лягай. Під дверима власного помешкання завиєш вовком. □

**Ні, мені потрібні дрібні монети
для телефону — автомата**

— Чоловіче мій, скоро в нашій маленькій хаті появиться третя особа.

— Любо моя, невже?!

— Так! Моя мама розлучається з батьком і перейде до нас жити.

* * *

— За що ти притягаєш Петра до суду?

— Та він же мене ослом назвав.

— А чому ж ти не ображаєшся, коли я тебе так називаю?

— Ти — то річ інша. Ти мене з дитинства знаєш...

* * *

— То ви кажете, що вам наречений займає дуже високий пост!

— А де ж він працює?

— Він поліцей. Його пост — на розі двох найголовніших вулиць.

* * *

— Яка найвища кара за двоєженство?

— Дві тещі.

* * *

Чоловік прийшов до адвоката:

— Хочу розлучитися з дружиною.

— А що трапилося?

— Та жінка щодня вештається по готелях і по ресторанах.

— Невже ваша дружина така п'яниця?

— Та ні, вона мене розшукує.

Е. Колодійчук

АТЕСТАЦІЯ

(Гумореска)

Якось забирався колега на працю — і я сів на його робоче місце. Погортав папери, відповів на телефонні дзвінки, посидів на нараді за нього й за себе — занотував вказівки та розпорядження нам обом.

Поїхав у відрядження керівник групи — мене посадили на його місце. Нічого, тяг за двох — аж дим коромислом висів.

Згодом я переконався, можна працювати одночасно за десятима столами. І пішов я з пропозицією до шефа. На відміну від традиційних консерваторів, він одразу підтримав мою ідею.

— Молодець, — тепло глянув на мене — Діло кажеж. Справді, у вашому відділі одному робити нічого. Та й в інших відділах — подібна картина. Велику справу ви робите, друже мій дорогий. Негайно про цей ваш почин повідомлю дирекцію. Обов'язково буде те за це відзначені.

І він потис мені руку.

А наступного дня:

— Скажіть, чи не могли б ви іще зрання витирати в кабінетах пилюку?

— А чого ж...

— І підмітати злегенька підлогу?

— Із задоволенням.

— А вночі — охороняти?

— Ну, коли треба...

— Возити мене на машині для вас, гадаю, суще задоволення. Знаю, мрієте сісти за кермо власного автомобіля. Вже й право їзди давно маєте. То оце буде для вас ще й добра практика.

— Чудово, — всміхнувся я, щасливий від можливості покрутити кермо новенького автомобіля.

— Друкувати на машинці теж, здається, ви вмієте...

— Та доводиться...

— Ціни вам немає, голубе. Справді, один такий, як ви, може замінити любителів крамничних черг.

Згодом у порожній приймальні лунко гупали тільки мої кроки. Шеф, як завжди, десь затримувався у справах.

— Проведемо нараду, — щойно зайшовши, кинув з порога директор. — Кличте працівників.

Із сусідньої харчевої крамниці заглянула злякана продавчиня і з порога питання руба: Де ділись постійні клієнти? За цілий робочий день не продала навіть скриньки пива, жодної пляшки вина!

Перед сторожуванням я витирив пилюку. В приймальні вимогливо задзвонив телефон.

— Що це у ваших відділах цілий день ніхто не відповідає? — цікавились з дирекції.

— Там нікого нема...

— Як нема?

— Так. Скорочення персоналу. Згідно з проведеною атестацією. Ми ж вам з цього приводу депешу послали. Вже кілька днів тому. Хіба не отримали?

— Ні... Хоча — може, й надходила. У приймальню. А звіти у відділ інформації. Потім віддадуть для ознайомлення заступникові керуючого. Тоді...

— А ви зробіть я у нас. Я папери шефу — на реагування, він мені — до виконання. Ніяких проміжних ланок. Працюємо удвох.

І встигаєте?

— Ще й у шахи граємо. По телефону, один з одним. Хочете — мат за два ходи?...

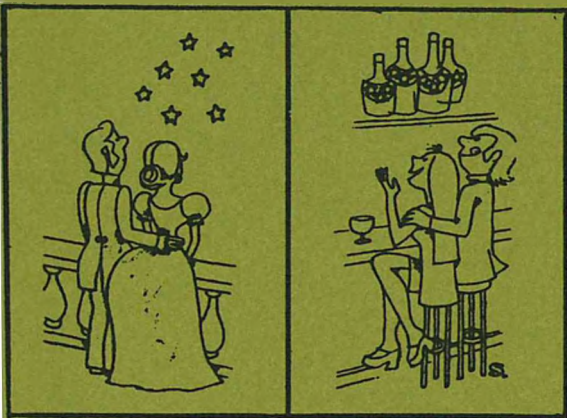
До канцелярії старого вченого — дивака вбігає бібліотекар і каже:

— Пане професоре, в бібліотеці злодії!

Професор не відриваючись від праці, питає.

— А що ж вони там читають?

* * *

Колись і тепер

Івасикові мати братчика народила. От Івасик питає батька:

— Тату, а звідки дитина взялася?

— Мати в гаю впіймала тобі братика, — пояснює батько.

— Гм, — стенив Івасик плечима — А як же вона його вловила, коли братчик ходити не вміє?

* * *

Був у батька син. Ледачий, спав до обіду. Ось одного разу батько встав раненько і пішов у поле, а по дорозі знайшов гаманець з грошима. Прийшов додому на обід, а син тільки встав з печі. Батько і каже:

— Бачиш, сину, я рано встав і мені Бог дав, — та й показує своє знахідку.

А син йому:

— Добре, що ви рано встали і вам Бог дав, а що тому за користь, котрий ще раніше від вас устав і гаманець загубив?..

* * *

Два малюки сперечаються про те, як народжуються діти.

— Їх приносять лелеки, — каже один.

— І ти віриш цим казкам? — запитує другий.

— Чому б ні? При сучасній техніці все можливе.

* * *

Одна газета помилково надрукувала оголошення про смерть письменника. Він одразу ж подзвонив дружинні.

— Ти читала? — запитав він.

— Так, звичайно, але звідки ти говориш?

* * *

Мораліст повчає моряка:

— Горілка — це отрута для людини. Треба всю горілку вилити в море.

— Я не згоден з вами. Але мій брат був би задоволений.

— А хто він?

— Водолаз

* * *

Одного зимового дня ішов юнак без шапки.

— Чого це ти без шапки? — запитали в нього.

— А мені не холодно! — відповів юнак.

— А комір навіщо підняв?

— Е-е, то щоб голова не замерзла, — відповів він.

* * *

— Як ти використав святкову відпустку?

— Половину в горах.

— А решту?

— В гіпсі.

ПОБРАТИМИ!

ПРИЄДНУЙМО НОВИХ ЧЛЕНІВ

НАШІЙ КОМБАТАНТСЬКІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ

— ОБВУ!